DR JOSIP BUTURAC

100
1868 GODINA 1968

HRVATSKOG
KNJIŽEVNOG
DRUŠTVA

SVETOG JERONIMA

SV. ĆIRILA I METODA

100 GODINA
HK DRUŠTVA
SV. JERONIMA
ILI SV. ĆIRILA
I METODA

Izdalo Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda
Zagreb, Trg kralja Tomislava 21
Tiskara Epoha, Zagreb, 1969.

Dr JOSIP BUTURAC

HRVATSKO KNJIŽEVNO DRUŠTVO SV. JERONIMA ILI SV. ĆIRILA I METODA 1868 — 1968

ZAGREB

PREDGOVOR

Društvo sv. Jeronima odn. sv. Ćirila i Metoda slavi ove godine 100-godišnjicu svoga opstanka. Pravo je da naša javnost sazna iz opširnijeg prikaza kako je to Društvo postalo, u kojim je prilikama djelovalo, što je namjeravalo postići i koliko je uspjelo ostvariti svoj plan, s kakvim se teškoćama susretalo i kako ih je svladavalo.

O radu ovoga Društva tiskano je prigodom nekih obljetnica u raznim novinama i časopisima više manjih prikaza. Jedan od značajnijih tiskan je 1918. u Zagrebu pod naslovom *Povijesni nacrt Hrvat. književnog društva sv. Jeronima prigodom društvene pedesetogodišnjice. Izdao Odbor* (napisao dr Ferdo Rožić). Isti je Rožić 1941. objavio knjigu pod naslovom *Na njivi pučke prosvjete*, s preko 700 stranica. Tu su sakupljeni razni Rožićevi članci i prikazi objavljeni u raznim listovima, a odnose se na pučko prosvjećivanje uopće i napose na djelovanje Jeronimskog društva oko kulturno-prosvjetnog uzdizanja širokih hrvatskih narodnih slojeva. Sve ovo ne daje ni izdaleka jasnu i potpunu sliku stogodišnjega rada našega Društva jubilarca. Bilo je svakako potrebno napisati opširniji i iscrpniji prikaz povijesti tako zaslužnoga Društva.

Kod pisanja ovoga povijesnog prikaza služili smo se izvornom povijesnom građom. To su društveni ljetopisi, objavljeni u društvenom kalendaru »Danici«, zatim prikazi rada glavnih skupština, tiskani u Katoličkom listu (do 1945), i konačno knjige zapisnika glavnih skupština i odborskih sjednica od 1917. do danas.

Od velikoga mnoštva raznovrsnih podataka trebalo je izabrati ono što je za povijest Društva bitno i važno. Krupnijih događaja u Društvu zapravo nije bilo, ali su vanjski politički, ekonomski i društveni događaji utjecali na rad i razvitak Društva. Zato smo društvenu povijest podijelili na tri doba prema državno-političkim promjenama koje su se dogodile 1918. i 1945. Tokom pojedinoga doba važno je bilo pokazati razvitak i napredak Društva što se ogleda u povećavanju broja članova, u povećanoj društvenoj imovini i nakladnoj ili izdavačkoj djelatnosti.

Zahvaljujem odboru Društva na pomoći koja mi je velikodušno pružena kod izrade ove publikacije.

Lovrečina Grad, 1. rujna 1968.

J. B.

UVOD

Cijela povijest hrvatskoga naroda tokom XIX st. bila je ispunjena teškom borbom za narodni opstanak. I austrijski i mađarski političari nastojali su Hrvate što više oslabiti u političkom i gospodarskom pogledu. Naše su zemlje među sobom podijelili, pokušali svoj jezik nametnuti našim uredima i školama, svoje činovnike i druge sunarodnjake naseljavali u našim krajevima s jasno određenim ciljem: potlačivanja i gospodarenja.

Tek što su završili dugi i krvavi napoleonski ratovi, i bečki dvor i ugarski sabor čine sve kako bi Hrvatsku učinili pokornim oruđem za svoju politiku ekspanzije. 17. kolovoza 1813, dva mjeseca prije Napoleonova poraza kod Leipziga, podmaršal Pavao Radivojević prelazi Savu s 5000 hrvatskih vojnika da oslobodi južnu Hrvatsku od francuske vlasti. Kad je hrvatskom snagom Hrvatska oslobođena, Hrvati traže ujedinjenje svih hrvatskih zemalja, a bečki dvor pod svojom vlasti zadržava Sisak, Turopolje, Samobor, Karlovac, Gorski Kotar, Primorje sve do 1822, a Dalmaciju sve do 1918. Car Franjo II (1792—1835) i Ferdinand V (1835—1848) vladaju nasilno preko svog ministra kneza Klementa Metternicha (1815—1848), uglavnom ne sazivaju Sabor i izravno zapovijedaju županijama.

U isto vrijeme mađarski političari na zajedničkim ugarsko-hrvatskim saborima u Požunu godine 1811, 1825, 1830, 1835, 1839, 1847, određuju da se mađarski jezik kao službeni ima uvesti u sve hrvatske urede i škole. Hrvati odlučno prosvjeduju i traže od cara-kralja da takav saborski zaključak ne potvrdi. Zbog takve mađarske nasrtljivosti Hrvati sudjeluju 1848—1849. u ratu protiv Mađara zajedno s Austrijancima i Rusima. Nakon mađarskoga poraza 1849, bečki dvor kažnjava Mađare, a Hrvate »nagrađuje« — apsolutizmom koji provodi ministar Bach.

Kad je Austrija 1866. poražena od Prusa kod Kraljičina Graca, odlučuje bečki dvor da se miri s mađarskim političarima. Sklopljena je austrijsko-ugarska nagodba i stvorena dvojna Austro-Ugarska monarhija, tako da su austrijski Nijemci i Mađari među sobom podijelili vlast nad ostalim narodima zajedničke države. Godine 1868. dolazi do hrvatsko-ugarske nagodbe, koja je u stvari bezobzirni diktat jačega prema slabijem. Hrvatska je slaba jer je razjedinjena. Prošlo je više godina do ujedinjenja s Vojnom krajinom, 1918. ujedinjena je s Dalmacijom, a tek 1945. s Istrom. Posebno teško stanje osjećalo se u Hrvatskoj za banovanja bezobzirnoga silnika Dragutina Khuena Hedervaryja (1883—1903)

Mađarski su političari, svojom bezobzirnošću, ujedinili u zajedničkom otporu ne samo sve Hrvate nego i druge potlačene narode u »zemljama krune sv. Stjepana«: Srbe, Slovake i Rumunje.

Hrvatski su crkveni ljudi — biskupi i svećenici — stajali uvijek i čvrsto uz svoj narod i dijelili s njime više zlo negoli dobro. Historiografija je prema njima koji put nepravedna. Zagrebački nadbiskup Haulik nije dobro gledan ne samo u Budimpešti nego ni u Beču. Njegovi petogodišnji izvještaji Sv. Stolici »ad limina« bili su u Beču zaplijenjeni, pa nisu nikada Rima ni vidjeli.[1] Nadbiskup Stadler nije mogao biti premješten iz Sarajeva u Zagreb jer su se mađarski političari tome odlučno protivili zbog njegova hrvatstva, a ne austrijanštine. Nadbiskupu Posiloviću »kao manje zlo« dopustili su ti političari da iz Senja dođe u Zagreb, ali su bojkotirali sve njegove prijedloge za imenovanje kanonikâ i graničarskih župnika. Nadbiskup Mihalović, nametnut Zagrebu za nadbiskupa kao uvjereni košutovac, vrlo je hladno primljen, ali se trudio da djelom pokaže kako iskreno želi svojim vjernicima Hrvatima slobodan kulturno-prosvjetni razvitak. Rodoljubno držanje ostalih biskupa, mnogobrojnih župnika i kanonika dobro je poznato. Pojedini svećenici mađaroni samo su žalostan izuzetak.[2] Svakako je u drugim staležima bilo više takvih izuzetaka, čak među neovisnim građanima i seljacima. Uostalom, poznata je riječ: izuzetak potvrđuje pravilo.

Kao i drugi siromašni i potlačeni narodi, tako su i Hrvati u prvoj polovici prošloga stoljeća uvidjeli da se pomoću prosvijećenosti moraju boriti za svoju političku slobodu i gospodarsko blagostanje.

Zato se 6. siječnja 1835. počinju tiskati »Novine horvatske«, a 10. siječnja »Danica« (1836. »Danica Ilirska«). Zbog istoga razloga osniva se 1841. Gospodarsko društvo, a 1842. Matica ilirska (kasnije Matica hrvatska).

Sjemenišna mladež u Zagrebu shvatila je u to doba svoju rodoljubnu dužnost pa 1836. osniva društvo »Kolo mladih rodoljuba« (kasnije Zbor duhovne mladeži zagrebačke). Ubrzo nakon toga raspalila se također sjemenišna mladež u Đakovu, Senju i u ostalim hrvatskim sjemeništima.

Bogoslovska je mladež podržavala tijesne veze s hrvatskim rodoljubima, književnicima i političarima, učila razne slavenske jezike, oduševljavala se za slavensku kulturnu uzajamnost. Podržavane su prijateljske veze s pojedinim rodoljubima Srbima, Slovencima, Slovacima i Česima.

Zagrebački su bogoslovci odlučili biti rodoljubi ne samo na riječi nego i na djelu. Zato su odlučili izdavati knjige za mladež i širiti ih u narodu. Najprije su to bile poučne i zabavne knjige, prijevodi s njemačkoga: 1846. »Genoveva« i »Košarica«, svaka u 1000 primjeraka. 1850. izdali su »Janječce«, što je biskup Haulik pohvalio i sam otkupio 300 ko-

1. Vatikanski arhiv, **Acta Congr. concilii**; Dioec. Zagrabien; **Relatio card. Haulik ann. 1867**, fol. 147 r. — Haulik je prema bečkom dvoru samo lojalan kao crkveni prelat, a nije suradnik i pomagač bečke protunarodne politike, kao što ga je osuđivao Lj. Gaj, koji se u kasnijim godinama priklonio vladi u Beču.

2. BOGDANOV VASO, **Hrvatski narodni pokret 1903/4**, Izdavački zavod JAZU, Zagreb 1961, 259—274. Prikaz o držanju svećenika prema hrvatskom narodnom pokretu 1903/4. ima dosta netočnosti, što bi mogli još neki živi svećenici posvjedočiti.

mada. Raspačavanje knjiga u narodu imalo je vrlo dobar uspjeh, pa se društvo zagrebačkih bogoslova pretvorilo u mali izdavački zavod. Tako je 1853. izdana knjiga »Golupče i Stari Goranin«, 1855. Gruberove »Kateheze«, 1856. Jaisov molitvenik »Isus prijatelj malenih« (doživio je pedesetak izdanja i postao obvezatna školska knjiga), »Mladi pustinjak«, »Kresnice«, 1857. »Život katoličke crkve« u 3000 primjeraka, »Eustahije« u 2000 primjeraka, 1859. »Badnjak«, »Pisanice«,[3] itd. Prevodioci i izdavači ovih knjiga za mladež postali su za desetak godina župnici i kateheti, a kasnije i kanonici, pa su na poticaj nadbiskupa kardinala Haulika odlučili pisati izvorna djela i širiti ih među najšire narodne slojeve radi sveopćega prosvjećivanja naroda. To je veza između Kola mladih rodoljuba i kasnijeg Društva sv. Jeronima, osnovanog 1868.

DSJ želi obuhvatiti sav narod, u prvome redu seljake i radnike. Svojim knjigama namjerava dati gospodarsku i zdravstvenu pouku. Ta pouka ima biti prožeta kršćanskim vjerskim duhom. No, važno je bilo kod neukoga puka probuditi također narodnu svijest i ponos. Trebalo je naglasiti da Društvo nema nikakvih političkih, a pogotovo stranačkih namjera, ponajprije zato da bi se za suradnju predobio što veći broj školovanih i imućnih ljudi, a zatim da se izbjegne nepotreban sukob s budimpeštanskom vladom i bečkim dvorom.

U kraljevini SHS odn. Jugoslaviji (1918—1941) otvoren je velik broj osnovnih i srednjih škola, opća je pismenost i načitanost povećana, u selu se sve više čitaju knjige i novine, pa je sve to razlog da se i djelatnost DSJ u znatnoj mjeri povećala. Centralističko uređenje države, diktatura, cenzura, politički progoni i potiskivanje hrvatskog narodnog imena — sve je to bilo na veliku smetnju i kulturnom radu DSJ.

FNR odn. SFR Jugoslavija odobrila je rad DSJ, koje 1946. mijenja svoje ime u ime »Društvo sv. Ćirila i Metoda«. Rad se sada ograničava na knjige vjerskog sadržaja, kao što su molitvenici, priručnici za vjersku pouku mladeži i odraslih, na kalendare, almanahe i časopise. Zbog sveopće pismenosti i savršenije od one predratne i među dva rata, knjige se tiskaju u razmjerno većoj nakladi i dolaze i u najzabitnije krajeve.

OSNUTAK DRUŠTVA

Zagrebački nadbiskup kardinal Juraj Haulik (1788—1869) učinio je mnogo za duhovno i materijalno dobro grada Zagreba i hrvatske domovine. Posljednjih godina života, kad mu se već približavala osamdeseta, još je uvijek smišljao kako da se stvori ustanova za sveopće prosvjećenje puka, tj. širokih narodnih slojeva. Na njegov poziv sastalo se 16. siječnja 1867. preko 20 zagrebačkih svećenika, uglavnom mladih profesora bogoslovlja i kateheta, da se dogovore o osnutku društva koje bi izdavalo dobre, jeftine pučke knjige zabavno-poučnog sadržaja. Na tom su sastanku izabrana šestorica da sastave nacrt pravila budućega društva. Bili su to: Josip Lehpamer, dr Juraj Posilović, dr Franjo Iveković, Franjo Šic, Stjepan Tadić i Ivan Kučak.

3. BUTORAC JOSIP, **Povijest zbora duhovne mladeži zagrebačke 1836—1936**, Zagreb 1937, 38—60.

Nacrt pravila ubrzo je izrađen i na novom svećeničkom sastanku 26. veljače 1867. prihvaćen. Društvu je dano ime »Svetog Jeronima«, jer je to »svetac iz naših zemalja«. Tom je zgodom izabran privremeni odbor četvorice, u koji su ušli — od gore spomenutih — Lehpamer, Posilović, Šic (umro 1868) i Tadić. Odbor se imao brinuti za potvrdu pravila kod državnih i crkvenih vlasti, a nakon potvrđenih pravila — za formalni osnutak društva i početak njegova rada. Nadbiskup je Haulik pravila rado potvrdio. Po želji kako njegovoj tako i odbora, kanonik Tomo Gajdek, poznati hrvatski rodoljub, postao je prvi predsjednik odbora, a kasnije i Društva.[4]

Kod državne vlasti trebalo je dulje vremena čekati potvrdu pravila. Namjesničko vijeće dalmatinsko-hrvatsko-slavonsko, kao najviša upravna vlast u Hrvatskoj, odobrilo je pravila Društva 27. ožujka 1868. i tako je dopustilo njegov rad. Prema potvrđenim pravilima, članovi se Društva dijele na utemeljitelje, zatim na članove I, II i III reda.

Prije početka djelovanja Društva sv. Jeronima puče glas da se u Hrvatskoj osniva društvo »Svjetlo« sa sličnom svrhom. To je malo uznemirilo pokretače Svetojeronimskog društva. Što je zapravo bilo na stvari, danas se ne zna. Sigurno je da društvo pod imenom »Svjetlo« nije u to doba proradilo.

Privremeni odbor održao je 8. svibnja 1868. prvu odborsku sjednicu. Tu su odbornici podijelili između sebe odborske službe ovako: Gajdek — predsjednik, Iveković — urednik, Posilović — bilježnik, Lehpamer — blagajnik, Tadić — otpravnik. U odbor su kooptirani još ovi članovi: Antun Vranić, Antun Lukić, Šimun Balenović, urednik »Katoličkog lista«, i Ivan Tkalčić, prebendar.

Slijedećih je dana »Katolički list« objavio »Poziv u Društvo sv. Jeronima«, potpisan od predsjednika Tome Gajdeka. Tu se ukratko objašnjava rodoljubna svrha Društva i način kako se ona ima postići. Sâm nadbiskup Haulik prihvatio se pokroviteljstva Društva i osobno upravio pisma biskupima, poznatim rodoljubima, s molbom da bi pomogli i uzeli u svoju zaštitu to novoosnovano Društvo. Pisma su upućena tadašnjim biskupima: senjskom i modruškom Mirku barunu Ožegoviću, đakovačkom Josipu Jurju Strossmayeru, križevačkom Đuri Smičiklasu, krčkom Ivanu Josipu Vitezviću i porečkom Jurju Dobrili.[5]

Na poziv nadbiskupa Haulika i kanonika Gajdeka slijedio je ubrzo odaziv. U roku od tri mjeseca upisalo se u Društvo 16 članova utemeljitelja, 35 članova I reda, 23 člana II reda, 24 člana III reda, u svemu 96 članova. Sakupljeno je u korist Društva 4000 for. u vrijednosnim papirima i preko 500 for. u gotovom novcu. Nadbiskup Haulik poklonio je veći broj svojih knjiga.

Na odborskoj sjednici 28. srpnja 1868. čitana su pisma dvojice biskupa. Biskup Ožegović iz Senja piše ovako: »Naš narod dobar je i upravo golubinje ćudi. Ne treba mu drugo već srdačnih i istinskih voditelja, a k tome i poučnih knjiga. Zato gospoda svećenici, koji naumiše osnovati to društvo, neka ne klonu duhom: iz zrna gorušičnoga izaći će stablo. Hvaljen budi Bog, što je meni u 93. života, a 68. svećenstva godini htio tu radost pružiti da vidim, kako i koliko se svećenstva naših hrvatsko-slavonskih biskupija žrtvuje za svoj narod. Stoga ja želim ubrojiti se među utemeljitelje rečenoga društva i prilažem svotu od 50 for., a takvu namirit ću svake godine, dok me Providnost Božja trpila bude na svijetu. Blagoslov Boga Svemogućega Oca i Sina i Duha Svetoga sašao vrhu toga društva i čitavog našeg naroda.«

Biskup Strossmayer u isto vrijeme javlja ovo: »Vrlo me je obradovao glas da svećenstvo naše Trojednice goruću želju goji našemu u knjizi dosta zapuštenom narodu pomoći tim, da mu u ruke pruži knjige valjane, knjige za njegovu kako materijalnu tako i duševnu korist, osobito u ovo vrijeme, kad mnogi o tom rade, da se po našem narodu šire knjige tuđinske, knjige često puta otrovne i njegovu biću neprijatne. Stoga nastojanje toga odbora ne samo odobravam, nego svesrdno blagoslivljam i udilj Svemogućega molim, da posao toga odbora obilno svojim darovima blagoslovi, a ja ga, u koliko je moguće, pod svoje okrilje primam s tim obećanjem, da ću u svrhu Društva svetojeronimskoga doprinijeti dvije hiljade forinti u rasteretnicah, i dok ne položim, svake ću godine od njih odpadajuće kamate odboru na raspolaganje dostavljati. Zato odmah 100 for. kao kamate za ovu godinu 1868. tomu odboru šaljem.« Zbog ovakvih pisama privremenom su odboru »morala porasti krila«, primjećuje u zapisniku bilježnik Posilović.

Osnivačka skupština Društva održana je u Zagrebu 21. kolovoza 1868. Izabran je sajmišni dan, povezan s crkvenim godom prvostolne crkve (»kraljevski sajam« uz blagdan sv. Stjepana kralja, 20. kolovoza), da se tako omogući što veće sudjelovanje vanjskih članova Društva koji žive izvan Zagreba. Međutim, na skupštini je bilo nazočno malo članova — oko 20 njih. Sakupili su se u Nadbiskupskom sjemeništu, Kaptol 29, najprije u kapeli da kod sv. mise zazovu Božji blagoslov, a zatim na vijećanje u sjemenišnoj dvorani.

Skupštinu je otvorio privremeni predsjednik Društva T. Gajdek. Između ostaloga rekao je i to da su mu poznate teškoće Društva koje želi naobraziti narod onako kako to odgovara njegovu kršćanskom biću, i to ne u osobito povoljnim prilikama. On se međutim nada da će tako dobra i poštena stvar imati blagoslov Božji i potporu svakoga pravog prijatelja naroda. S obzirom na dotadašnji uspjeh i zaštitu duhovnih i svjetovnih vlasti, on je uvjeren da je takva nada posve opravdana. Na koncu pozove skupštinare, članove Društva, da se prime ozbiljno posla.

Skupština je izabrala društveni odbor od devet članova: kanonik Gajdek postao je stalni predsjednik, a za odbornike su izabrani: Iveković, Posilović, prof. Ivan Bošnjak, Ivan Trnski, Š. Balenović, župnik Antun Vranić, I. Tkalčić, Blaž Švinderman, službenik Nadbiskupske pisarnice. Odlučeno je da se glavna skupština obavlja svake godine 21. kolovoza (ukoliko taj dan ne padne u nedjelju). Tiskanje društvenoga kalendara (»Danica«) odgađa se zbog novčanih teškoća na godinu 1870.

4. DEŽELIĆ VELIMIR st., **Kardinal Haulik, nadbiskup zagrebački 1788—1869**, Zagreb 1929, 214—217.

5. **Katolički list** (1869) 175. — Ovaj list za sve vrijeme svoga izlaženja donosi izvještaje o radu DSJ, oglase,, preporuke, ocjene izdanih knjiga, što sve može poslužiti kao dokumentacija za povijest toga Društva.

Ovoj je skupštini prisustvovao Ivan Trnski, potpukovnik i pjesnik, koji će sve do smrti ostati veliki pobornik Društva, surađujući svojim književnim prilozima i šireći jeronimske knjige na području Vojne krajine.[6]

PRAVILA DRUŠTVA

Pravila su sastavljena prema pravilima što su ih imala slična društva u nekim slavenskim zemljama (Društvo sv. Mohora među Slovencima, Društvo sv. Jana u Češkoj).

U § 1. Pravila Društva određuje se njegova svrha ovako: »Svrha je društvu sv. Jeronima izdavati i uz jeftinu cijenu širiti pučke spisove, dobrim duhom pisane, zabavno-poučne struke.« Pod »spisovima« imale su se razumjeti knjige.

Članovi su Društva podijeljeni u četiri vrste:

1. Članovi utemeljitelji jedanput zauvijek plaćaju u ime članarine 50 for. pa primaju svake godine doživotno sva društvena izdanja u 4 primjerka.

2. Članovi I reda plaćaju 20 for. najedanput ili u obrocima tokom jedne godine pa dobivaju svake godine sva društvena izdanja u 4 primjerka.

3. Članovi II reda plaćaju 10 for. najedanput ili u obrocima tokom jedne godine pa dobivaju svake godine doživotno sva društvena izdanja u 2 primjerka.

4. Članovi III reda plaćaju najedanput ili u obrocima tokom jedne godine 5 for. pa dobivaju svake godine doživotno sva društvena izdanja u jednom primjerku.

Izdavačka djelatnost Društva planirana je ovako: od članarine i doprinosa raznih dobročinitelja treba stvoriti veliku glavnicu; ta glavnica ima godišnje odbacivati toliko kamata da bi se njima mogli pokriti svi godišnji tiskarski i drugi nužni izdavački troškovi. Tako bi se knjige mogle besplatno dijeliti članovima Društva. Međutim, dok se potrebna glavnica ne stvori, odbornici će raditi besplatno, a piscima se neće plaćati nagrade za pisanje knjiga i drugih književnih priloga.

Pravila su kasnije više puta mijenjana, dakako, uz odobrenje nadbiskupa protektora i državne vlasti. Tako godine 1908/9, 1918 (odredba za slučaj razlaza Društva), 1925 (uvođenje članova radnika), o čemu će kasnije biti više govora.

Pravo glasanja na glavnoj skupštini imaju počasni članovi, utemeljitelji i radnici. U slučaju razlaza Društva, predaje se sva imovina prvostolnom kaptolu u Zagrebu da je upotrijebi u istu svrhu kakvu je imalo sámo Društvo, to jest za izdavanje hrvatskih knjiga, kršćanskim duhom pisanih, nabožna, poučna i zabavna sadržaja.[7]

---

6. »Ljetopis DSJ g. 1867—1868« (rukopis — prijepis u arhivu Društva).

7. »Rad i uspjesi DSJ« — izvještaj na glavnoj skupštini 1931, 68.

PRVO DOBA (1868—1918)

UPRAVA DRUŠTVA

Sigurno je da rad i uspjeh svakoga društva mnogo ovisi o sposobnoj i požrtvovnoj upravi ili vodstvu, o predsjedniku i drugim članovima društvenog odbora. Društvo sv. Jeronima imalo je u prvo doba svoje prošlosti doista sposobne i požrtvovne ljude koji su ga uspješno vodili kroz razne teškoće i pribavili mu veliki ugled ne samo u domovini nego i u vanjskom svijetu. Oko ovoga Društva okupili su se poznati hrvatski pjesnici i pisci. Podupirali su ga, kao povjerenici i prijatelji, svi biskupi i mnogobrojni svećenici u svim hrvatskim krajevima. Svetojeronimske knjige čitale su se gotovo u svakom hrvatskom selu.

Evo imena predsjednika i razdoblja njihove predsjedničke službe:

1. Gajdek Tomo, 1868—1886.
2. Budicki Franjo, 1886—1890.
3. Suk dr Feliks, 1890—1902.
4. Rubetić Cvjetko, 1902—1906.
5. Leber Pavao, 1906—1911.
6. Knežić Ljudevit 1911—(1932).

Gajdek je prije dolaska u Zagreb bio dvanaest godina kapelan u Zagorskim selima, a 18 godina župnik u Velikoj Erpenji i Maloj Gorici. Kao župnik otvorio je osnovnu školu u svom stanu; sam je učio djecu čitati, pisati, računati i pjevati crkvene i narodne pjesme. Od svoga je djeci kupovao papir, olovke, crnilo i knjige i zarezivao im je pera za pisanje. Župljani su ga štovali kao oca. Za svoj rad primio je priznanje crkvenih i državnih vlasti. Imenovan je kanonikom i rektorom sjemeništa. Od njega do danas uobičajilo se da su predsjednici Društva kanonici.[8] — Suk je bio sveučilišni profesor Bogoslovskog fakulteta, generalni vikar zagrebačke nadbiskupije, prvi predsjednik Hrvatske poljodjeljske banke, pisac školskih knjiga i suradnik raznih časopisa.[9] — Rubetić je bio gimnazijski katehet, pisac raznih školskih udžbenika i duhovnih knjiga i zastupnik oporbenjak u Hrvatskom saboru.[10] — Leber se istaknuo kao pučki pisac i mecena.[11]

---

8. LONČAR PAVAO, **Ličnost Tome Gajdeka.** Kalendar **Danica** 1948, 31—34. Osim toga, kratak prikaz Gajdekova života u **Danici** 1876 i 1887.

9. ROŽIĆ FERDO o dru Feliksu Suku u **Vjesniku DSJ**, 3—4 (1915)

10. Ljetopis DSJ g. 1907.

11. ROŽIĆ, **Na njivi pučke prosvjete,** Zagreb 1941, 412—422.

Predsjednik i kanonik Tomo Gajdek daje u svojoj kanoničkoj kuriji Društvu uredske prostorije za odborske sastanke i druge potrebe, pa tako i za smještaj društvene knjižnice i za skladište društvenih izdanja. Kao rektor sjemeništa omogućuje u sjemenišnoj dvorani održavanje glavnih skupština Svetojeronimskog društva.

Razni odbornici Društva bili su odreda ugledni javni radnici, književnici, publicisti i učenjaci, bilo svećenici bilo svjetovnjaci. Njihova im je služba davala sredstva za životno uzdržavanje, pa su mogli svoje slobodno vrijeme posvetiti besplatno požrtvovnom radu za Društvo.

Bilježnici Društva bili su: Juraj Posilović od 1868. do 1876, sveučilišni profesor, kasnije senjski biskup i zagrebački nadbiskup; Ivan Pliverić (1876—1895), prebendar, kasnije kanonik; dr Ladislav Jambreković (1896—1902), gimnazijski katehet i urednik »Kršćanske škole«; Janko Barlè (1902—1904), prebendar, kasnije kanonik, urednik »Sv. Cecilije«, kulturni historičar, suradnik raznih hrvatskih i slovenskih časopisa; dr Ferdo Rožić (1905—1908), prof. Nadbiskupskog liceja, kasnije vojni vikar i kanonik, pisao pjesme, pripovijetke, drame i književne kritike; dr Valentin Čebušnik (1909—1916),[12] prebendar, vršio je razne crkvene službe i surađivao u mnogim publikacijama; dr Josip Lončarić (1917—1945), prebendar, župnik Sv. Petra u Zagrebu, suradnik novina i časopisa.

Urednici Društva bili su: dr Franjo Iveković od 1868. do 1878, sveučilišni profesor i kanonik, filolog, napisao velik broj knjiga i rasprava u raznim časopisima, izdao veliki »Rječnik hrvatskog jezika«; Cvjetko Rubetić (1878—1899), kasniji predsjednik Društva; dr Ladislav Jambreković (1899—1904), prije toga i u to vrijeme bilježnik Društva;[13] Janko Barlè (1905—1906); dr Ferdo Rožić (1907—1921), razvio je kao urednik vrlo veliku djelatnost u Društvu.

Blagajnici Društva bili su: prof. Ivan Bošnjak od 1868. do 1874; dr Josip Stadler (1874—1877), sveučilišni profesor i pisac, kasnije vrhbosanski nadbiskup; Franjo Vojaković; Aleksandar Šmit; Juraj Dočkal (1890—1899), sveučilišni profesor; dr Ivan Bujanović (1899—1901), sveučilišni profesor; Stjepan Bićanić (1906—1919), prebendar, kasnije kanonik.

Službu otpravnika vršili su: Stjepan Tadić od 1867, Blaž Šviderman od 1868, Miroslav Galović, itd.

Ostali članovi Odbora: Ivan vitez Trnski, Ivan Tkalčić, Šimo Balenović, Danilo Rašić, prof. Petar Zoričić, Kosta Vojnović.

OD SKUPŠTINE DO SKUPŠTINE

Godišnja skupština za svako društvo, pa tako i za DSJ, ima veliku važnost i značenje. Skupljaju se viđeniji i ugledniji članovi Društva iz Zagreba i okolice. Dolaze također gosti i prijatelji, predstavnici kulturnih i prosvjetnih ustanova i zavoda.

Nema ih mnogo, nego naprotiv malo, upravo vrlo malo. Tako na II glavnoj skupštini, 1879, bilo je 26 članova, 1870. 20, 1871. 24, 1873. 28,

12. Ondje, 476—478.
13. Kalendar Danica 1911.

1875. i kasnijih godina 50, 1886. 90. Toliko je otprilike članova dolazilo i na koncu XIX i na početku XX st. Razlog su tome — u ono doba slabe prometne veze Zagreba s raznim hrvatskim krajevima, preskup put za većinu siromašnih članova, i napokon, povjerenje u rad društvenog Odbora.

Na skupštine su dolazili predstavnici Jugoslavenske akademije (Rački, Smičiklas, Torbar), Matice hrvatske (Ivan Kostrenčić), profesori sveučilišta (Kržan, Brešćenski, Kosta Vojnović), narodni zastupnici (I. Vončina, Vj. Spinčić), ugledni učenjaci i pisci (Lopašić, Mrazović, Kišpatić, Josip Pasarić), neki javni radnici (Modec, Bradaško, Bož. Kukuljević). Većinu su na skupštini činili svećenici. Dr Antun Bauer dolazio je najprije kao sveučilišni profesor, a kasnije kao nadbiskup pokrovitelj. Češće su pohađali skupštinu biskupi: Marušić, Njaradi, Premuš, Lang, Salis. Od kanonika bili su osobiti prijatelji Društva: Vojaković, Barun, Strahinščak, Korenić, Barac, Kapić, Volović, Pećnjak, Lončar. Velik broj uglednih župnika povjerenika putovao je izdaleka na skupštinu: Bučar, Stražimir, Barabaš, Iv. Bošnjak, Kučak, Kučenjac, Krempler, Cerovski, Šafran, Topolčić, Ettinger, Vjek. Tkalec, Pavunić, Dovranić, Fržić, Stj. Bešlić, Fran Novak, Josip Panić. Svoju vjernost pokazali su prema Društvu i brojni učitelji: Basariček, Hajdenak, Tomšić, Kapetanić, Španović, Orešković, Vilko Popović, Golner, a još više vjeroučitelji: Heffler, Lahner, Lasman, Gudek i mnogi drugi koje ovdje ne možemo spomenuti zbog ograničena prostora. Od 1896. dolaze na jeronimske skupštine i seljaci, najprije iz zagrebačke okolice, a kasnije i iz drugih krajeva.

Prva glavna ili osnivačka skupština održana je, kao što smo rekli, 21. kolovoza 1868. Slijedeće glavne skupštine — II, III i IV — godine 1869, 1870, 1871. održane su također u kolovozu, 21. ili 22. Bilo je to u vezi s velikim zagrebačkim »kraljevskim« sajmom (Sv. Stjepan kralj). Od 1873—1885. glavne skupštine (V, VI i sve do XVII) drže se u mjesecu siječnju, 22—30, jer je tokom jedne građanske godine lakše voditi financijsko poslovanje, kako to uostalom i drugi rade. S vremenom je ipak došlo do promjene: od 1886—1901. glavne se skupštine obavljaju u mjesecu ožujku, a od 1902—1918. u veljači, da bi se lakše sastavila godišnja bilanca. Tako je određeno i u novijim pravilima Društva.

Od osnutka DSJ pa do 1892. glavne se skupštine održavaju u Nadbiskupskom sjemeništu na Kaptolu 29, u jednoj od sjemenišnih dvorana. Prije same skupštine polazili su skupštinari u sjemenišnu kapelu ili crkvu Sv. Marije ili u prvostolnu crkvu, kako koje godine, da bi prisustvovali sv. misi koja se služila za sve žive i pokojne dobročinitelje Društva. Misu je obično imao sam predsjednik, i to redovito u 10 sati, a rijetko kada u osam. Prema tome je skupština počinjala redovito u 11 sati, a malo kada u devet.

Predsjednik je skupštinu otvorio, pozdravio sve prisutne članove i prijatelje Društva, a zatim održao svoj govor u kojem je prikazao u općim crtama rad Društva u prošloj godini, spomenuo značajnije događaje u domovini i svijetu te nedavno umrle dobročinitelje Društva. Bilježnik izvješćuje o novim članovima, o vezama s bratskim društvima, daje opće napomene o širenju jeronimskih knjiga. Urednik potanko govori o pojedinim izdanim knjigama i o onim knjigama koje se imaju

doskora tiskati. Blagajnik daje pregled društvene imovine, prihoda i troškova, vjerovnikâ i dužnikâ. Cenzuralni odbor izvješćuje da su blagajničke knjige i računi pronađeni u redu i zatim predlaže razriješnicu, koju skupština sa zadovoljstvom podjeljuje. Bilo je koji put uz pohvale i stanovitih prigovora, kritike i autokritike, ali nikada nije bilo trzavica koje bi Društvu donijele štete. Skupštine su ponajviše protekle u dobrom redu i ugodnom raspoloženju. Članovi su dali zasluženo priznanje marljivim rodoljubnim piscima, revnim povjerenicima i požrtvovnim odbornicima.

Bit će korisno zabilježiti pokoju misao što je izrečena na glavnoj skupštini od pametnih glava a pred biranim slušateljstvom. Misli su izražene od riječi do riječi ili po smislu.[14]

Na I glavnoj skupštini, 21. kolovoza 1868, predsjednik Tomo Gajdek spominje kako su mu poznate teškoće novoosnovanoga Društva koje želi obrazovati narod prema njegovom kršćanskom i narodnom biću, a u prilikama dosta nepovoljnim. No on se nada da će tako dobra i poštena stvar imati blagoslov Božji i potporu svakoga pravog prijatelja naroda. Ta je nada posve opravdana s obzirom na već postignuti uspjeh i zaštitu visokih duhovnih i svjetovnih vlasti.

Na II glavnoj skupštini, 21. kolovoza 1869, predsjednik Gajdek govori o Ivanu vitezu Trnskome, krajiškom pukovniku, ovako: Kako je na čelu odsjeka koji se brine za materijalni i moralni napredak krajiškog pučanstva, nije čudo da o tome sanja danju i noću. To mu je bila od Boga i od vlasti povjerena dužnost. Zato traži sve načine kako bi predobio narod za njegovo dobro. Upravo je posijao narodno sjeme u duše krajiškoga čovjeka, te nije čudo da je ta oranica najbolje ponijela i bila kao neki rasadnik za sva ostala područja našega naroda. Tako su stigle knjige Društva i među seljake, što je bila najživlja želja Odbora. — Skupštinari su sa zadovoljstvom slušali predsjednikove riječi o uspješnom kulturnom radu Trnskoga među Krajišnicima i popratili sa »Živio!«

Glede tiskanja knjigâ u godini 1869. rekao je predsjednik: Odbor je u ovoj godini učinio više negoli je bilo predviđeno. Učinio je to jer je bilo više novaca negoli se prije računalo. Kod toga proširenoga rada imao je pred očima samo korist i potrebe naroda. Tako će se i kasnije raditi: društvena će se izdanja ravnati prema glavnici s kojom Društvo bude raspolagao — što Društvo bude više imalo, to će više dati narodu.

Na III glavnoj skupštini, 22. kolovoza 1870, predsjednik Gajdek govori o sabiranju novčanih priloga za društvenu glavnicu. Za dvije je godine sabrano 20.000 forinti. Sabirao se novčić po novčić u svim krajevima naše siromašne zemlje. Kad se pomisli iz kakvih je sve sirotinjskih izvora dotekla spomenuta svota, onda se može samo zahvaliti Bogu i narodu za taj uspjeh. Za tiskanje knjiga traže se tisuće. Pitanje novca jedno je od osnovnih pitanja za naše Društvo. O novcu ovisi kako će Društvo disati, može li naprijed ili treba pogon zaustaviti, na što nitko od prisutnih skupštinara neće ni pomisliti!

Na V glavnoj skupštini, 23. siječnja 1873, govori predsjednik o tiskarskim troškovima i piscima: Glavnica od 24.760 forinti nije dosta ni za tiskanje kalendara. A gdje su drugi troškovi? Honorari piscima? Pa i to

14. Vidi »Ljetopis DSJ« za svaku pojedinu godinu.

bi trebalo imati na umu. Ako već moramo platiti rad na strojevima u tiskari, koliko više trebalo bi platiti duševni rad pisaca! Taj je rad mnogo naporniji i vredniji. U sve to treba se zamisliti i to pravedno riješiti.

Na VII glavnoj skupštini, 1875, govori predsjednik o suradnji svećenika i učitelja, koji narod bolje poznaju od drugih: Dosad smo se u radu upirali na suradnju čimbenika (faktora) koji su najbliži narodu, a to je crkva i škola. Među njima za sada još nema nesklada, pa je zato ovo zajedničko nastojanje moglo uspješno djelovati u narodu.

Na VIII glavnoj skupštini, 27. siječnja 1876, predsjednik Gajdek radosna srca govori o uspjesima Društva s obzirom na skupljanje novih članova i izdavačku djelatnost: Držim da je Društvo došlo do tih rezultata po žrtvama. Taj je put, istina, trudan i mučan, ali je najsigurniji da bi se postigla velika svrha, osobito kad se radi o narodu malenom i siromašnom kakav je naš. Sigurno je da plemenite žrtve blagosivlje Bog, a podupiru čestiti i odlični ljudi.

Kad bi za podignuće, napredak i sreću ljudskoga roda bilo boljih sredstava negoli su žrtve, ne bi najsavršenija religija na svijetu stavila žrtvu kao uvjet i temelj svake prave sreće, napose pak žrtvu Krista raspetoga. I doista se na tom temelju preporodio svijet i preobrazilo lice kako Evrope tako i Amerike. Jasno je da će i one strane svijeta koje su sada još u tami doći do svjetla i prave humanosti jedino po Kristovoj žrtvi.

Kako bi od nejaka novorođenčeta postao jak i sposoban čovjek kad ga ne bi odgojile i podigle nečije žrtve? Isto tako: kako će se malen, ubog i potlačen narod podići do naroda jakog i neovisnog ako za nj ništa ne žrtvuju njegovi sinovi, koje je Providnost možda baš zato uzvisila na stanovita mjesta i uzvisila nad druge da te druge podignu i povuku za sobom!?

Naše se društvo stavilo odmah u početku na temelj žrtava. Svi smo mi zvani da se žrtvujemo, da naša sirotinja, naš puk, dobije i skupi plodove tih žrtava. Neću govoriti o odbornicima koji sav svoj rad u Društvu obavljaju besplatno, kao i povjerenici, nego ni pisci ne primaju za svoj umni rad nikakve stalne nagrade, pa ni utemeljitelji za svoj veći prinos ne primaju veće koristi. Sve vrijeme otkako postoji Društvo radi se tako: uvijek se više daje negoli se prima.

Naše je poslovanje, ljudski govoreći, teklo uvijek nerazumno. Za 5 for. glavnice davali smo 2, 3, 4 knjige. Jednom smo rukom primali neznatnu članarinu, a drugom pružali gotove tiskane knjige. Neuk bi čovjek mogao pomisliti da te knjige i ne stoje više. No tome nije tako. Samo je blagoslov Božji i žrtva dobrih ljudi pomogla da se uza sav nerazmjer na tržištu knjige povezao kraj s krajem. Bilo je to za sirotinju, pa je Božja ruka blagoslovila.

Tako smo, eto, po žrtvama solidnije radili negoli da smo osnovali društvo na materijalnoj osnovici. Pa i čime bismo naplatili rad naših pisaca? Jednoga Trnskoga, Šuleka, Bučara, Fiamina, Balenovića, Ivekovića i druge? Ta ne bi ni htjeli raditi za društvo koje ništa nema da nije bilo smisla za žrtvu. Velikom su dušom radili besplatno za svoj siromašan narod da ga podignu. Taj rad služi na ponos i radost svakome tko je plemenit i vrijedan časti. Takvome je najljepša plaća svijest da se žrtvovao za svoj narod, za njegovo dobro. Pred svima vama ovdje svje-

dočim za svoje odbornike da su tako revno i savjesno radili za promicanje našega Društva kako ne bi ni za kakvu plaću. Svaki od njih ima i svoga drugoga posla, ali je držao da mu je rad za narod najpreča i najmilija dužnost.

To isto vrijedi i za mnoge vrijedne povjerenike. Oni su naše oči i naše ruke. Mnogi od njih u svojoj revnosti trpe štetu, ali od Društva ne traže odštetu, nego je poklanjaju svom narodu.

Da nismo pošli ovim putem žrtve, zar bismo danas mogli vidjeti ovako umiljati prizor: uz člana seljaka nalazi se i hrvatski ban Mažuranić, uz neuko školsko dijete i sveučilišni profesor!?

Zato ne valja skrenuti s toga uzvišenoga puta žrtava. Svrha je našega Društva sveta, a naša hrvatska svijest budna. Svakom zgodom žrtvama moramo osigurati uspjeh svoga djelovanja. To osobito vrijedi sada kad se bijeda kao kuga sve više širi u narodu. Upravo sada ne sustegnimo svoju velikodušnu pomoć, iako će to biti moguće samo uz velike žrtve. Olakšajmo sebi posao: što nas bude više, bit će potrebna manja žrtva. Najstojmo zato da što više članova privučemo u Društvo. Svaki novi član naša je pomoć i radost.

Na IX glavnoj skupštini, 25. siječnja 1877. predsjednik zahvaljuje hrvatskom Saboru i banu Mažuraniću za novčanu pomoć: Troškovi su premašili mogućnost Društva, zato je Odbor odlučio da se obrati molbom na naš Sabor i Bana, ne bi li ovi s obzirom na prosvjetnu funkciju našega Društva povisili potporu koja se Društvu inače daje na račun zemaljskoga proračuna. Sabor je velikodušno uvažio molbu te je Društvu doznačio uz dosadašnju potporu od 200 for. još 1000 forinti. Novac će se upotrijebiti za podmirenje tekućih troškova.

Na X glavnoj skupštini, 24. siječnja 1878, prigodom *10-godišnjice DSJ,* predsjednik govori o uspjesima desetogodišnjeg rada: To je gotovo čudo. Počeci su bili kao ono kod stvaranja svijeta: ništa: Nije se imalo šta ni uzeti ni prenijeti. Jaka volja, koja je nicala iz ljubavi za narod, bila je dostatno pokretalo da se od ništa prešlo u neznatno i malo, zatim uz Božji blagoslov prešlo se iz sjemena u sitno zrno, iz kojega se rodio plod, i to mučnim probijanjem kroz teškoće, pod kojima stenje stoljećima čitav naš narod.

Osjećamo da smo nošeni nekom silom izvan nas koja nas je krijepila i vodila. To je jaki kršćanski i narodni duh koji je stoljećima vodio udes našega naroda. Savijao se od bola, ali nije klonuo. Narod nas je kao svoje primio i priznao jer mu dajemo dobre, poučne i zabavne knjige koje ga uče, hrabre, tješe i razveseljuju. Svega ima u tim našim knjigama što će narodu doći kao melem na ranu u različitim časovima života. U 10 godina dali smo narodu 26 knjiga sa 155.000 komada.

4000 društvenih članova živi ne samo u Hrvatskoj i Slavoniji nego svagdje gdje ima hrvatskih žuljeva i našega jezika i narodne duše.

Društvo je svojim radom postavilo temelje pučkoj književnosti u našem narodu. To je razlog da narod prihvaća Društvo kao nešto svoje.

Da, moglo bi se reći da je Odbor radio bez računa, i da bi takvo gospodarenje moglo upropastiti Društvo. Hvala Bogu, Društvo nije upropašteno. Njegova glavnica iznosi 46.000 for., cijela imovina 50.000 for., a dug samo 600 for. Ne skrivamo ništa, osim možda svoje velike brige

i žrtve. Glavno su učinili naši dobročinitelji, zapravo dobročinitelji naroda.

Ne bi bilo nikakvo čudo da se mlado Društvo u svom rodoljublju i velikodušnosti koji put zaletjelo. Međutim, ozbiljne krize nije nikada bilo. Providnost je Božja uvijek pomagala.

Boljelo nas je što ne možemo nagraditi pisce knjigâ pristojnom plaćom. Sada je tu malena glavnica od 3150 for. Nagrade će biti još uvijek skromne, ali za naše prilike to znači mnogo. Utješna je činjenica da naši pisci nisu od Društva očekivali nagrade, jer su dobro vidjeli s kakvim sredstvima Društvo raspolaže. Oni su sebe stavili kao žrtve na oltar domovine i čekaju plaću odozgo, koju će sigurno dobiti .

Na XI glavnoj skupštini, 30. siječnja 1879, veseli se predsjednik što je omogućeno u Bosni i Hercegovini širenje kršćanske prosvjete, pa će od sada i tamošnji Hrvati katolici čitati jeronimske knjige: ... diže se iz mraka zemlja za kojom mi se i oko i srce otimlje. I Hercegova zemlja i Bosna ponosna! Evo nam polja društvenoga djelovanja! Najbliži smo im i po Bogu, i po rodu, i po jeziku i po bratskom srcu. Ako smo bili sretnije sudbine, to nam je veća sada dužnost da im spremnije priskočimo u pomoć. Ovo nije politika, nego ja s vama zastupam opći interes čovječanstva sa željom da se rođenom bratu pruži kršćanska prosvjeta. Iz daljine nas pozdravljaju braća i kao da mole da i njima pružimo ne samo komad kruha da utaže glad nego i knjigu koja će im prosvijetliti dušu i srce. Bilo je dosta tame. Neka nam taj krepki narod što brže donese i svoj osebujni plod.

Hvala napose braći franjevcima koji su otprije radili u svojim školama i narod pripravljali da jednom s veseljem pozdrave DSJ i njegove knjige. Oni su nam uz čitaoce dali i pisce za narod. U pomoć su im stigle i milosrdne sestre koje je s velikim trudom dovodio iz Zagreba u Bosnu i Hercegovinu brižni i poduzetni njihov poglavar Höpperger.

XIII glavna skupština održana je 27. I 1881. izuzetno u kaptolskoj školi jer je Nadbiskupsko sjemenište 1880. teško postradalo od potresa, kao i mnoge druge zgrade u Zagrebu i u okolici. Posljedice potresa glavnoga grada kraljevine Hrvatske bolno je osjetio sav hrvatski narod, pa tako i DSJ.

Na XIV glavnoj skupštini, 26. siječnja 1882. govori predsjednik opširno o pokojnom biskupu Dobrili, o njegovim zaslugama za hrvatski narod i DSJ, pa završava ovako: Za tim ljubimcem Božjim plače naše Društvo, plače sav naš hrvatski narod. Ali ako i plačemo, nismo bez utjehe kao oni koji nemaju nade. Ta on je iskreno ljubio svoj narod, a radi njega i ovo Društvo. A ljubav je vječna. Iz ljubavi on će i ondje kamo se preseli njegova blažena duša kao ljubitelj braće i naroda svoga poput proroka Božjeg mnogo moliti za narod i za ovo Društvo. U Boga mu plaća, a u nas spominjanje vječno.

Na XV glavnoj skupštini, 25. siječnja 1883, predsjednik brani neuka seljaka od prigovora školovanih ljudi i stranaca: Prigovara se našem seljaku da je lijen i nemaran te da se ne da poučiti. Sve kad bi to i bila istina, ne bismo se smjeli nabacivati kamenjem na tu njegovu slabost, već joj treba potražiti lijeka. Glavni je uzrok zaostalosti seljaka neznanje. Ne radi što bi trebao jer ne zna što bi radio i ne vidi ploda od ra-

da. A ploda nema jer seljak ne zna što bi i kako radio. Zato ga, eto, treba poučiti. I nije dosta da nešto čuje, on mora vidjeti korist rada.

Na XVI glavnoj skupštini, 24 siječnja 1884, predsjednik govori o tome kako jeronimska knjiga budi narodnu svijest kod čitatelja.

Na XVII glavnoj skupštini, 29. siječnja 1885, predsjednik razlaže kako je zadaća Društva pružiti narodu moralni uzgoj i unaprijediti njegovo materijalno blagostanje.U svijetu postoji borba za opstanak pojedinaca, narodâ državâ. Teško slabiću u toj borbi. A to smo mi svi i sav naš narod. No od sviju najteže je seljaku, malom čovjeku uopće. Svaki će ga lako pregaziti. Ta pogibao prijeti i većim narodima, a kako neće nama. Malena su gospodarstva i sirotinja u rasulu. Tko može to popraviti kad nema skoro nikakvih uvjeta za napredno gospodarstvo i promet. No nije vrijeme da očajavamo. Naprotiv, što je veća nevolja, neka bude veća revnost i ustrajnost, a to znači — silnija ljubav. Proučavajmo i hrabrimo bijedni narod! To je naše Društvo, s knjigom u ruci, radilo od svoga početka. U novije vrijeme, kad je steklo više sredstava i pisaca, čini i više.

Na XVIII glavnoj skupštini, 18. ožujka 1886, prigodom 50-godišnjice hrvatskog narodnog i književnog preporoda, novi predsjednik Budicki, misleći na nekadašnje ilirce i »Kolo mladih rodoljuba« u Bogoslovskom sjemeništu, kaže ovako: Naše je Društvo čedo onih časnih otaca. Književno smo naime Društvo, i hvala Bogu, a na veću slavu onih naših otaca, mi smo već jedan poseban ogranak hrvatske književnosti. Mi naime nastojimo njegovati samo pučku knjigu evo već 18 godina. Naša se dakle književnost već toliko razvila te se počela dijeliti u grane. Dobro sjeme otaca, posijano u ljubavi za narod, donijelo je, uz Božji blagoslov, obilan i zdrav plod.

Na XXXVI glavnoj skupštini, 12. veljače 1903, govori prdsjednik Rubetić ovako: Jadno je stanje našega naroda. Iz grudi sviju rodoljuba diže se jedan vapaj: hrvatski je narod daleko zaostao u prosvjeti i materijalnom blagostanju za drugim narodima. Štaviše, njegovo stanje postaje sve gore. Dosta je pogledati naše selo i usporediti ga sa selima naše braće Slovenaca, pogledati njihova obrađena polja i polja naših seljaka. Naš seljak još nije shvatio što je red, rad i čistoća. Posljedica lošega gospodarenja jest osiromašenje i iseljavanje iz svoje lijepe domovine u daleku tuđinu. Kad bi bilo kod seljaka prave narodne i domovinske ljubavi, ne bi svoju zemlju u bescjenje prodavao doseljenim inostrancima. DSJ svojim knjigama čuva i brani naš narod od nacionalnog samoubojstva.

Na XXXVIII glavnoj skupštini, 16. veljače 1905, bilježnik Rožić tješi skupštinare ovim riječima: Ove je godine naše Društvo s uživanjem gledalo kako se sve više širi misao među inteligencijom o prosvjetljivanju našega naroda. DSJ tome je sigurno mnogo pridonijelo. Korito se narodnog prosvjećivanja produbljuje i proširuje.

Na XLIII glavnoj skupštini, 10. veljače 1910, blagajnik Stjepan Bićanić izvješćuje o stanju društvene imovine i blagajne ovako: Prošlogodišnji društveni prihod morao bi zadovoljiti i društveni Odbor i skupštinare. Nije se doduše ništa moglo staviti na stranu kao prištednja, ali je u novčanom prometu održana ravnoteža, pa tako nije trebalo dirati

u ušteđenu glavnicu. Općenito govoreći: naše je materijalno stanje u prošloj godini bilo povoljno. Ipak ostaje želja da u godini 1910. bude još povoljnije stanje. Još ni izdaleka nismo postigli postavljeni cilj, a za što su potrebna između ostaloga i velika materijalna sredstva.

Na XLV glavnoj skupštini, 8. veljače 1912, izvješćuje predsjednik Ljudevit Knežić: Opstanak DSJ i njegovo djelovanje osniva se na glavnici u koju ne smije nitko dirati. Stoga ima Upravni odbor sve troškove za izdavanje knjiga, kao i za druge potrebe Društva, podmirivati jedino iz kamata glavnice. Međutim, taj prihod nedostaje ni izdaleka za podmirenje svih troškova, zato se obraćamo prijateljima za novčanu pomoć a povjerenicima za skupljanje novih članova.

Na istoj skupštini primjećuje urednik Rožić: Danas je doba pučkoga prosvjećivanja. Na tome se radi okolo nas i u našoj domovini. DSJ želi oplemeniti um i srce, a druga društva idu za istim ciljem, ali na žalost ne idu i istim putem. Skrećemo pažnju našim piscima: Samo ono što je najbolje, za narod je dosta dobro!

Na XLVII glavnoj skupštini, 12. veljače 1914, izvješćuje bilježnik Čebušnik: Ovogodišnje jeronimske knjige dočekane su i primljene kao još nikada do sada. Tek što su dotiskane i malo se otisnule u narod, nastala je takva jagma za njih te se ljudi skoro potukoše da bi došli do knjiga. Krunaške su narudžbe navalile poput bujice. Tako je u nekoliko tjedana nestalo knjigâ ... Eto, narod je pogođen u srce i dušu.

Na XLVIII glavnoj skupštini, 11. veljače 1915, u doba ratnih strahota i nevolja, opet Čebušnik, bilježnik, govori: Veoma nam je velika dužnost da jačamo i dižemo duh naroda. Mòra ga pritište. Nije to prvi put. U prošlosti to je bilo nebrojeno puta. Pa ipak nam narod još nije klonuo. Ostao je živ i zdrav do današnjega dana, a jačala ga je božanska sila jača od smrti, jer je nerazoriva i vječna.

ČLANOVI DRUŠTVA

Pravila DSJ, kao što smo rekli, odredila su diobu članova u četiri vrste: utemeljitelje, zatim članove I, II i III reda. Ti su se članovi zvali i doživotni članovi, jer je članstvo trajalo cijeloga života i prestajalo smrću i nije se moglo prenositi na potomke ili baštinike. To je, razumije se, vrijedilo za fizičke osobe, koje su činile najveći dio članstva, a nije vrijedilo za pravne osobe, kao što su župe, samostani, općine, ustanove, zavodi itd.

Članarina od 5 for. za članove III reda činila se nekima previsoka i nepristupačna za siromašne seljake i radnike. Zato je već 1869. prof. Francelj iz Varaždina predlagao da bi se jeronimske knjige davale i onim osobama koje bi za njih doprinijele stalnu godišnju svotu od 1 for. ili još manje. Glavna je skupština odbila taj prijedlog. Držala je da se bez velike glavnice ne da unaprijediti izdavačka djelatnost. Skupštinari su željeli imati što veći broj doživotnih članova koji bi stvorili tako veliku glavnicu da bi se kamatima mogli pokrivati troškovi za izdavanje knjiga.

Pa ipak, 1871. zaključi glavna skupština da se u Društvo prime i godišnji prinosnici koji će svake godine plaćati po 50 novčića (krajce-

ra) za 3—4 godišnje jeronimske knjige. To je za ono doba bilo »vrlo mnogo«, tj. vrlo povoljno za godišnje prinosnike ili članove. Međutim, taj pokušaj nije uspio, pa glavna skupština 1873. odredi da godišnji članovi plate po 1 for. svake godine. Tu je svotu malo njih moglo i htjelo plaćati, pa se zato, za dulje vremena, odustalo od skupljanja i upisivanja godišnjih članova.

Istom se 1900. pokušalo ponovno s upisivanjem članova prinosnika ili godišnjih članova. Plaćali su svake godine po 1 krunu, pa su se zato prozvali i »krunaši« (za prvog svjetskog rata plaćaju 2 krune). Htjelo se izaći u susret u prvome redu seljacima i radnicima. Predviđalo se da će se odmah upisati 10.000 godišnjih članova, ali je trebalo čekati desetak godina da se to postigne. Revnost je povjerenika zatajila, pa je 1900. bilo upisano samo 4000 godišnjih članova. Društvo se obraćalo, i to osobno sâm predsjednik Leber, župnicima da se živo zauzmu za stvar. Leberovo je predsjednikovanje, na početku XX st. (1906—1911), doživjelo velik uspjeh u pogledu skupljanja članova pa su ga zato prozvali »Leberovo zlatno doba« povijesti DSJ.[15]

Iako je DSJ osnovano upravo za prosvjećivanje puka, tj. seljaka i radnika, dugo su godina seljaci i radnici činili tek 10—20% od ukupnoga članstva. Razlog je tome siromaštvo i nepismenost kod seljaka i radnika u Hrvatskoj. S porastom pismenosti raste i broj jeronimskih članova općenito, ali u prvome redu seljaka i radnika. Uoči prvog svjetskog rata i za samog rata broj se članova podvostručio zbog veće pismenosti i zato što je naš svijet tada lakše dolazio do novaca negoli u prošlom stoljeću.

Isprva se DSJ širi i okuplja članove u užoj Hrvatskoj i Slavoniji, a kasnije prodire u Istru i Dalmaciju, pa među Hrvate u Bosni i Hercegovini, u Gradišću, Bačkoj i Banatu. Nema većega hrvatskog naselja u kojem ne bi bilo barem nekoliko jeronimskih članova. Jeronimsko društvo postaje tako kulturni centar koji okuplja oko sebe najveći broj Hrvata, više negoli ikoje drugo društvo, i to iz svih hrvatskih krajeva. U ondašnjoj sveopćoj političkoj razjedinjenosti Hrvatâ, koju je podržavala dvojna monarhija Austro-Ugarska, DSJ odigralo je važnu rodoljubnu ulogu okupljanja hrvatskog naroda i buđenja njegove nacionalne svijesti. Društvo je imalo kulturno-prosvjetnu svrhu i nije nikada skretalo sa svog puta na područje politike, osobito stranačke, ali je svojim rodoljubnim prosvjetnim radom neizravno pomagalo svom narodu u njegovoj pravednoj političkoj borbi.

Evo,[16] kako je godinama rastao broj doživotnih i godišnjih članova u Društvu sv. Jeronima:

godine	1868.	doživotnih	98
„	1869.	„	810
„	1871.	„	1850
„	1875.	„	3504
„	1880.	„	4957
„	1886.	„	6885
godine	1890.	doživotnih	8758		
„	1895.	„	12.153		
„	1900.	„	14.806	godišnjih	4553
„	1906.	„	16.947	„	4550
„	1908.	„	14.784	„	7000
„	1910.	„		„	12.596
„	1913.	„	22.000	„	
„	1916.	„	25.000	„	15.000
„	1918.	„	37.837	„	16.481

15. Ljetopis DSJ g. 1869, 1871, 1873, 1900, 1906—1912.
16. Sastavljeno prema ljetopisima DSJ iz raznih godina.

Godine 1878, 24. siječnja,[17] deset godina nakon osnutka Društva, bilo je 4100 članova, koji su pripadali različitim staležima, kako se to vidi iz ovog popisa:

svećenika 1230	građana, građanki 113	časnika i vojnika 150
župâ 112	učiteljâ i profesorâ 444	liječnika i ljekarnika 30
seljaka 450	školâ 232	odvjetnika 23
obrtnikâ, radnikâ 118	učenika 270	mjernika 16
trgovaca 156	činovnika 340	

Kao članovi DSJ upisali su se, uz brojne crkvene prelate, također ugledni svjetovnjaci onog vremena. Tako 1872. grof Đuro Jelačić, grof Julije Janković Daruvarski, grof Pavao Pejačević iz Našica, barun Antun Mollinary, barun Metel Ožegović, veleposjednik Gustav Prandau, Koloman Bedeković, 1874. ban i pjesnik Ivan Mažuranić, 1877. barun Ljudevit Vranicani.

Već 1883—1887. misli se na tiskanje posebne publikacije — »Imenika članova DSJ«. Ovakav imenik trebao je pokazati uspjehe i neuspjehe oko prikupljanja članova u pojedinim hrvatskim krajevima te potaknuti na življi rad ondje gdje je bilo razmjerno malo članova. Imenik je tiskan godine 1885, zatim 1907 (sa stanjem iz godine 1906) i 1912. godine (sa stanjem iz godine 1911).

DSJ stajalo je uvijek u prijateljskim vezama sa srodnim slovenskim Društvom sv. Mohora i u njemu gledalo uzor za svoj rad. Kad je DSJ započelo djelovati, 1868/9, i prikupilo tek 810 članova, Društvo sv. Mohora imalo je već 12.000 članova. Od 1887—1908. slovensko društvo ima četiri puta, a 1913. dva puta više članova od DSJ. Koliko se god u Hrvatskoj nastojalo i trudilo ići za primjerom Slovenaca, ipak to nije uspjelo zbog različitih kulturnih, ekonomskih i političkih prilika (u Hrvatskoj tada 50% nepismenih, a među Slovencima ih nema).

Do 1882. umrlo je 500 članova DSJ. Povjerenici su bili dužni javljati smrt svakog člana Odboru radi brisanja iz članstva i obustavljanja knjiga, ali tu su dužnost često puta vršili nehajno.

POVJERENICI

Već kod samoga osnutka DSJ zaključeno je da se u svakom većem naselju postavi povjerenik koji će okupljati članove za Društvo, ubirati od njih članarinu i slati je Odboru, primati društvene knjige i dijeliti ih članovima, javljati smrt i preseljenje članova.

17. Ljetopis DSJ g. 1878.

Službu povjerenika vršili su uglavnom svećenici (župnici, kapeni, kateheti), a rjeđe učitelji i druge svjetovne požrtvovne osobe. Služba se povjenika smatrala rodoljubnom dužnošću, koja se načelno vršila besplatno, a izuzetno uz rabat od 10—20%. Mnogo se radilo na tome da bi na području zagrebačke biskupije, kao najveće u Hrvatskoj, svaki župnik bio povjerenik DSJ. Godine 1902. u 270 župa bio je povjerenik (u 80 nije), 1910. u 306 župa (u 44 nije), 1911. u 320 župa (u 30 nije). Godine 1912. ima u svim hrvatskim krajevima 894 povjerenika, 1913. godine 922, a slijedećih godina 1000.

Uzornih je povjerenika bilo naročito među mladim župnicima. Oni su upisali velik broj članova za DSJ, prodavali jeronimske knjige i nečlanovima, novac točno ubirali i točno slali Odboru. Glavna bi skupština pohvalila takve revne povjerenike smatrajući ih stupovima na kojima počiva snaga i napredak Društva.

Među prvim revnim jeronimskim povjerenicima zabilježeni su 1869. godine Milan Kučenjak iz Varaždina i Antonije Vladić, definitor bosanske franjevačke provincije, koji je nabavio veći broj prvih jeronimskih knjiga za bosanske samostane i katoličke vjernike. Na širenju jeronimskih knjiga u Bosni radile su i časne sestre milosrdnice pod vodstvom svoga superiora F. Höppergera.

1872. godine Stjepan Bešlić, kapelan u Oriovcu, i Mato Štefanac, kapelan u Varaždinskim Toplicama, skupili su svaki preko 50 novih članova za DSJ.

1875. pohvaljeni su za revnost od strane Glavne skupštine ovi povjerenici: dr Koharić, biskupski tajnik u Đakovu, Đuro Šimončić, profesor učiteljske škole u Zagrebu,Janko Vuković, župnik u Vinici, kapelani Štefanac, Martinčić i Kosiček.

1882. godine Bartol Matković, gimnazijski vjeroučitelj u Subotici, sabrao je 30 članova među bunjevačkim Hrvatima. Obećao je da će ih »još više pribaviti, a time jače probuditi opću naobrazbu i narodnu svijest svoga naroda«.

Revni su povjerenici bili godinama: Ivan vitez Trnski za Vojnu krajinu, Nadbiskupsko sirotište u Požegi i njegovi ravnatelji, Otokar, učitelj iz Virja (njegove su riječi: »Dužnost je svakoga rodoljuba skupljati članove za DSJ«, god. 1892), Andrija Stojanović, bilježnik iz Babine Grede (1909).

No bilo je, u manjem broju, i takvih povjerenika koji su smatrani nehajnima, nemarnima. Na njih se Odbor tuži već 1877, a 1878. zaključuje da se nehajnim povjerenicima ima oduzeti povjereništvo i predati revnijim osobama.

Nehajni se povjerenici nisu trudili oko skupljanja i upisivanja novih članova. Tako 1912. godine od 894 povjerenika 501 nije upisao nijednog novog članka, a 1917. od 1023 povjerenika 392 nisu nikoga upisali u Društvo. Međutim, štetu su nanosili oni povjerenici koji nisu javljali smrt i preseljenje pojedinih članova DSJ, nego su knjige pokojnih članova poklanjali po svojoj volji drugima, a knjige preseljenih članova nisu slali na ime tih članova, već su ih vraćali Odboru i tako pravili suvišnu zbrku i troškove i Društvu i preseljenim članovima.

Još su veću štetu činili Društvu pojedini povjerenici koji su knjige, dobivene na prodaju, jednostavno podijelili ljudima »na vjeru«, a

onda uzalud čekali dužnike da podmire dugove. Vrijeme je prolazilo, pa i godine, a dugovi su ostali neutjerani. I tako je došlo do duge i nemile prakse: Odbor DSJ svake je godine otpisivao néutjerive dugove. To su bile priličee svote novaca, vrlo potrebne za redovitu djelatnost Društva. Utjeha je mogla biti jedino ovo: važnije i bolje je da se knjige čitaju nego da leže nerasprodane u skladištu. Međutim, ima i druga istina: tko knjigu izbjegava platiti, taj je redovito ne zna ni cijeniti ni njome se okoristiti.

Pretpostavka da svaki župnik može i hoće biti povjerenik nije stvarna, kad se zna da ima župnika starijih, boležljivijih, inače neaktivnih, koji jedva vrše svoje redovite župničke dužnosti. Članovi su Odbora koji put i sami morali priznati da u svojim planovima i odlukama nisu bili dovoljno stvarni i razboriti. To posebno vrijedi o njihovom prevelikom pouzdanju u revnost povjerenika. U Dalmaciji još 1896. bilo je protivnika jeronimskih knjiga zbog neslaganja oko hrvatskoga književnog jezika. U Međimurju sve do 1909. bio je mađarski politički pritisak toliko jak te su se pojedini župnici plašili širiti u narod jeronimske knjige.[18]

DOBROČINITELJI DRUŠTVA

Razni su dobročinitelji pomagali DSJ novčanim darovima, oporučnim zapisima, osnivanjem zaklada u korist Društva, pisanjem knjiga i članaka za društvena izdanja, objavljivanjem propagandnih članaka u novinama, prikupljanjem novih članova, vršenjem službe povjerenika itd. Mnogobrojni dobročinitelji omogućili su tiskanje i izdavanje jeftinih pučkih knjiga, koje su bile mnogo jeftinije od ostalih suvremenih hrvatskih knjiga, pa čak i od slovenskih pučkih knjiga Društva sv. Mohora.[19]

Kao dobročinitelji isticali su se biskupi, kanonici, župnici, vojni časnici, javne vlasti (oblasti), društva, pa i pojedini građani. Biskupi i javne vlasti pomagale su Društvo novčanim prilozima i preporukama. Biskupi su upućivali okružnice svećenicima i vjernicima i preporučivali širenje i čitanje jeronimskih knjiga. Te su knjige i javne vlasti preporučivale podređenim organima, činovnicima, školama i narodu.

Među dobročiniteljima i prijateljima DSJ treba najprije spomenuti zagrebačke nadbiskupe, koji su preuzeli pokroviteljstvo nad Društvom. *Juraj Haulik* (umro 11. V 1869.) osnovao je zakladu od 1000 for. i obećao godišnji dar od 300 forinti. Josip Mihalović (nadbiskup 1870—1891) daje također po 300 for. godišnje, Juraj Posilović kao senjski biskup (1876—1894) i kao zagrebački nadbiskup (1894—1914) materijalno i moralno pomaže Društvo. Antun Bauer (nadbiskup 1914—1937) osnovao je zakladu od 2000 kruna i davao godišnji dar od 2000 kruna.

Biskup *J. J. Strossmayer* (1849—1905) dao je 1873. DSJ svoje dnevnice (2440 for.) koje je dobio kao član kraljevske (regnikolarne) deputacije. Osim toga, svake je godine kupio za 100 for. jeronimskih knjiga

18. Svi su podaci uzeti iz »Ljetopisa DSJ«, odnosno iz izvještaja s glavnih skupština DSJ u pojedinim godinama koje se u tekstu spominju.

19. Izvještaj s glavne skupštine g. 1910.

i dijelio ih djeci prigodom kanonskoga pohoda i dijeljenja sv. potvrde. U brojnim okružnicama preporučuje narodu čitanje jeronimskih knjiga. Tako 1873. piše: »I kad bi te knjige dospjele u svaku obitelj, i da se svecem i nedjeljom poslije službe Božje ili navečer čitaju, nedvojbeno (je), da bi se time oštrio duh našega naroda, da bi mu se srce oplemenjivalo, da bi se dobre i plemenite nakane u njemu rađale, da bi mu duh budniji i jedriji postajao, i da bi mu srce sve više i više za istinom i pravdom čeznulo.«

Juraj Dobrila, biskup porečko-pulski (1857—1875) i tršćansko-koparski (1875—1882), vjerski, kulturni i politički preporoditelj istarskih Hrvata, upisao je 1872. u DSJ 315 članova: općinâ i pojedinaca. Kao nagradu piscu za prvu jeronimsku gospodarsku knjigu o ratarstvu dao je 20 dukata i obećao po 10 dukata napoleondora za svaku slijedeću knjigu o bilo kojoj grani gospodarstva. Svakom je prilikom preporučivao čitanje jeronimskih knjiga i davao Društvu korisne savjete u pogledu izdavačke djelatnosti. Kao biskup brinuo se za sve svoje duhovne ovce: Hrvate, Slovence i Talijane, ali najviše za Hrvate, jer je smatrao da su najviše zapušteni i prezreni. Zahvalno DSJ prigodom Dobriline smrti priredilo je u zagrebačkoj stolnoj crkvi svečane zadušnice (sv. misu služio dr Fr. Rački) uz sudjelovanje velikoga broja rodoljubnoga građanstva. Iste godine, 1882, tiskan je u društvenoj nakladi »Vjekopis biskupa Dobrile« što ga je napisao Cvj. Rubetić.

Hrvatski sabor i Hrvatska zemaljska vlada podupiru DSJ moralno — preporukama, i novčanim darovima. Zemaljska vlada 11. V 1871. preporučuje Društvo županijama, općinama, činovnicima i seljacima, jer je to društvo . . . »prosto od svake jednostrane i stranačke težnje, jedino nastoji oko širenja pučke naobraženosti i oplemenjivanja srca i uma naroda našega«. 26. I 1872. vlada odobrava jeronimske knjige kao školske nagrade. Od 1875. nadalje Zemaljska vlada, nastojanjem bana Ivana Mažuranića, daje DSJ svake godine stalnu novčanu potporu, koja je isprva iznosila 200 for., kasnije (nakon ukinuća Vojne krajine) 700 for. kao redovni dar i 300 for. kao izvanredni dar. U doba prvog svjetskog rata potpora je povećana na 2800 kruna.

Kod *General-Komande* u Zagrebu, koja je vršila vrhovnu upravnu vlast na području Vojne krajine u Hrvatskoj sve do njezina ukinuća, službovao je na sreću Ivan vitez Trnski, krajiški pukovnik, član odbora DSJ. Stajao je na čelu tamošnjeg odsjeka koji se brinuo za materijalni i moralni napredak naroda Vojne krajine. Pod utjecajem Trnskoga a dobrotom generala Filipovića i generala Mollinaryja, od 1875. i General-Komanda daje DSJ stalnu godišnju potporu, i to 500 for. Osim toga, ista Komanda otkupljuje svake godine 500—1500 komada kalendara »Danica« i dijeli narodu Vojne krajine. Godne 1879. Komanda preporučuje Krajišnicima kupovanje i čitanje jeronimskih knjiga.

Iste je godine, 1879, barun *Rodić,* namjesnik u Dalmaciji, preporučio DSJ i njegove knjige općinama, činovnicima i narodu u Dalmaciji.

Prva hrvatska štedionica u Zagrebu daje 1875. godine 50 forinti Društvu, a 1898, prigodom svoga jubileja, 2000 forinti kao nagradu jeronimskim pučkim piscima. Ista je štedionica o svom trošku 1910. upisala 16 doživotnih članova u DSJ.

DSJ bilo je uvijek u srdačnim odnosima s *Maticom hrvatskom,* osobito s njezinim tajnikom Ivanom Kostrenčićem. Čim je DSJ osnovano, pokrenuto je pitanje zaklade za nagrađivanje pučkih pisaca koja se nalazila kod Matice. Godine 1876. Matica je velikodušno prepustila tu zakladu DSJ, pa i knjige koje su tiskane troškom te zaklade (»Pojavi u zraku«, »Otkriće Amerike« u 3 sveska: prva je knjiga razdijeljena članovima DSJ, a druga rasprodana u korist DSJ).

Darovali su oporukama DSJ: 1870. Mijo Svolar, župnik, 100 for., 1872.Šimun Balenović 100 for.: 1876. Mirko Tumpić, župnik, 1000 for.; kanonik Žalabar 1000 for. i Dragutin Herceg kuću u Zagrebu; 1877. Đuro Filić, ranarnik, 200 for.; 1878. Jakob Filić župnik, 1000 for., Ivan Bašadur iz Mostara 1000 kruna, 1911. podmaršal Đuro Čanić 20.000 kruna u državnim obveznicama, itd.

Koliko god su za DSJ bili korisni novčani darovi, još su nam korisniji bili oni dobročinitelji koji su izravno širili jeronimske kjige.

Đuro Božičević iz Ogulina upisao je 1869. u ogulinskoj regimenti 50 općina kao članove DSJ, i to dvije po dvije općine kao jednog člana. — Ljudevit Rajzner, veliki sudac u Zagrebu, učlanio je 1869. u DSJ više općina zagrebačke županije. — Stjepan Mašić, pukovnik u Novoj Gradiški, kupovao je jeronimske knjige i dijelio ih u onom kraju gdje je jeronimskih članova bilo najmanje. — Zagrebački načelnik Milan Amruš darovao je 1891. seljacima 500 komada »Danice«. Udovica Šćetinec iz Koprivnice upisala je 1892. godine 40 djece u DSJ svotom od 200 for. Prosvjetno društvo »Pavlinović« upisalo je 1912. u Dalmaciji više stotina članova DSJ.

Društvo »Davor« u Slavonskom Brodu odredilo je u svojim društvenim pravilima da njegova imovina u slučaju razlaza ili ukinuća ima pripasti DSJ. Učinjeno je to zato što je DSJ u njihovu kraju dobro poznato zbog svoga rodoljubnoga rada.[20]

JERONIMSKI PUČKI PISCI

Velika je i posebna bila briga DSJ pronaći pisce koji bi pisali dobrim i lakim pučkim stilom, razumljivim za seljake i radnike u svim hrvatskim krajevima, među štokavcima, kajkavcima i čakavcima.

Doduše, u to se doba svugdje u školama učila štokavština kao općenito prihvaćen hrvatski književni jezik, ali je školovanje za mnoge trajalo prekratko, tek godinu-dvije, pa su kajkavci i čakavci teško razumijevali knjige pisane književnim jezikom. Neki su naučili čitati u roditeljskoj kući, a neki kod rođakâ i prijateljâ, pa je trebalo mnogo dobre volje i osobnog truda da bi se knjige mogle čitati s dobrim razumijevanjem i korišću.

Godine 1882—1884. raspravljalo se više puta na društvenim skupštinama o tome kako bi za jeronimske čitatelje kajkavce i čakavce trebalo izdati poseban »Rječnik štokavštine«, ali do toga nije došlo. Mjesto takvog rječnika neki su predlagali da se na kraju svake knjige ili članka posebno tiska tumač onih štokavskih riječi koje su kajkavcima

20. Kao pod br. 18.

i čakavcima nerazumljive. Jeronimskim se čitačima preporučivalo marljivo čitanje novina i slušanje propovijedi (1904).

Na glavnoj skupštini DSJ 1873. godine kaže se da je »pučko pisanje pravo umijeće«. Odbor DSJ tuži se na glavnoj skupštini 1891: »Nema pisaca kakve bismo željeli i trebali. Narod želi knjige vjerskog sadržaja.« Godine 1902. ističe se na glavnoj skupštini: »Krivo je misliti da su za narod (tj. za široke narodne slojeve) dobri i slabiji pisci.«

Već 1872. zamoljen je Dragutin Lambl, ravnatelj Gospodarskog učilišta u Križevcima, da napiše za DSJ knjigu o ratarstvu. Na knjigu je trebalo čekati više godina. Za nju je bio osiguran i honorar (nagrada) od 20 carskih dukata Tek 1877. knjiga je bila dovršena, ali ju je Društvo odbilo jer nije bila pisana za tadašnje hrvatske gospodarske prilike.

Godine 1874—1876. izdalo je DSJ Šulekovu knjigu — fiziku u tri dijela pod naslovom »Prirodni zakonik«. Iako je Šulek bio inače poznat kao vrstan pučki pisac, prof. dr Suk na glavnoj skupštini 1876. kaže o njegovoj knjizi ovako: »Djelo nije ni znanstveno, ni pučko, ni za školske potrebe«.

Glavna skupština 1889. zamjera nekim jeronimskim knjigama: »Stil je pretežak, građa za narod bez interesa; ne shvaća je.« Zato se pozivaju skupštinari da traže bolje, prikladnije pisce, sposobne da obrade nešto na pučki način.

1884. bila je osigurana nagrada za knjigu o hrvatskoj povijesti, ali nije bilo pisca koji bi je mogao i znao napisati za puk.

Prvih godina djelovanja DSJ malo je rukopisa nuđeno, a naručeni i obećani rukopisi sporo su stizavali. Potkraj XIX i na početku XX st. dobivalo je Društvo raznih rukopisa od brojnih pisaca, ali neke nije moglo prihvatiti ni tiskati za narod.

Kao vješt pučki pisac spominje se 1877. s pohvalama dr Franjo Iveković, urednik kalendara »Danice« i drugih jeronimskih knjiga. Njegovi »Životi svetaca« pisani su »majstorskom rukom prof. dra Ivekovića ... na veliku pobudu u životu našega čovjeka koji traži smisao svoga života i rada iznad svojih dnevnih briga, u vrijednom kreposnom životu kojim će izgrađivati i sebe i narod u kojem živi«. Još 1889. tvrdi se da je Iveković bolje obradio živote svetaca negoli pisci drugih naroda.

Dobrim su pučkim stilom pisali: Pavao Leber kao pisac zabavno-književnih priloga, dr Radovan Marković u svojoj poučnoj knjizi »Zdravlje«, čaglićki župnik Josip Šafran u raznim poučnim člancima objavljenima u »Danici«, Ivan vitez Trnski, Vjekoslav Klaić, župnik D. Stražimir, M. Kučenjak itd.[21]

SADRŽAJ JERONIMSKIH KNJIGA

Osnivači DSJ stavili su u društvena pravila kao svrhu Društva: izdavanje jeftinih pučkih knjiga poučnog i zabavnog sadržaja. Međutim, bilo je potrebno da se izdavački plan potanje razradi. Na to posebno upozorava dr Rački na VIII glavnoj skupštini DSJ, 27. siječnja 1876. Nije bilo samo važno da članovi znaju što će slijedećih godina čitati već

21. Kao pod br. 18. — Vidi ROŽIĆ, Na njivi pučke prosvjete

je bilo osobito potrebno da pisci vide što Društvo namjerava izdavati, pa da se prema tome ravnaju i pripremaju rukopise za tisak.

Na IX glavnoj skupštini, 25. siječnja 1877, predsjednik Tomo Gajdek potanje govori o sadržaju knjiga koje DSJ izdaje za narod. Po sadržaju mogu se knjige podijeliti u tri vrste: vjersko-poučne, općenito-poučne i zabavne.

Na prvom su mjestu knjige vjerskoga sadržaja jer se pučka prosvjeta mora osnivati na vjeri. Vjera jedino može krotiti ćud, oplemeniti srce, bez čega nema kulture ni prosvjete naroda ... »te bi ljudi bez vjere mogli biti na veliku štetu narodu«. Kao dobre jeronimske vjerske knjige, dobro primljene i rado čitane, spominje Gajdek Ivekovićeve »Živote svetaca« (vidi gore!).

Od općih poučnih knjiga najvažnije su one o gospodarstvu. Gospodarske knjige, po mišljenju DSJ, treba da obuhvate ovih deset grana: 1. ratarstvo, 2. livadarstvo, 3. vinogradarstvo, 4. vinarstvo (podrumarstvo), 5. voćarstvo, 6. povrćarstvo, 7. stočarstvo, 8. pčelarstvo, 9. svilarstvo, 10. šumarstvo. Predsjednik je obećao da će doskora biti tiskane knjige o pčelarstvu i livadarstvu.

Od prirodnih nauka DSJ izdalo je do 1877. knjigu »Toplina i njezini pojavi« (od Đure Kralja), zatim knjige »Mehanika«, »Akustika«, »Optika« (od B. Šuleka). Prof. Mijo Kišpatić napisao je od 1872—1881. za DSJ tri knjige o životinjama. Kasnije su drugi napisali o životinjama još šest knjiga.

Već 1870. napisao je Š. Balenović knjigu »Povjesnica hrvatskog naroda«. Društvo je namjeravalo izdati crtice i pjesme iz hrvatske povijesti te prikaze znamenitih povijesnih ličnosti.

1870. godine izdalo je DSJ pripovijest M. Stojanovića »Pijanac«, 1871. I. Trnskoga »Učitelj Dobrašin i druge pripovijesti«, te je odlučilo da će svake godine izdati po jednu knjigu pripovijesti.

»Danica«, uz kalendarski dio i ljetopis, imala je svake godine sadržavati zabavne i poučne pripovijetke te gospodarske, zdravstvene, povijesne i ćudoredne (moralne) članke.

NAGRAĐIVANJE PISACA

Na nagrađivanje pisaca isprva se nije moglo misliti, jer nije bilo dosta sredstava ni za tisak knjiga ni za druge nužne troškove. Računalo se na dobrovoljni rad i požrtvovnu ljubav pisaca prema domovini. Međutim, razni dobrotvori DSJ ubrzo su shvatili da bez književne nagrade neće biti dobro napisanih i izdanih knjiga. Zato su već 1872. osnovali fond i zakladu za nagrađivanje jeronimskih pisaca. Glavna skupština 23. siječnja 1873. poziva imućnije članove i dobrotvore neka daju priloge u fond za nagrađivanje pučkih pisaca.

Dobrotvori su se odazivali. Isprva su prilozi bili maleni, pa su bile male i nagrade, više simbolične. Pisci su zato više godina radili iz ljubavi prema narodu, a ne radi male nagrade. S vremenom je glavnica književne zaklade porasla, a umnožio se i fond za nagrađivanje pisaca, pa je DSJ moglo pravedno nagrađivati pisce i tako poslovati kao što rade slična nakladna društva.

U fond i zakladu za nagrađivanje jeronimskih pisaca dali su: biskup Dobrila 20 carskih dukata (kao što smo rekli), Prva hrvatska štedionica 2000 for. (napisali smo to gore), 1875. ban Mažuranić 50 for., general Mollinary 100 for., 1877. barun Vranicani 200 for., biskup Ivan Kralj 200 for, itd.

14. travnja 1878. umro je u Zagrebu mladi pravnik i veliki rodoljub Dušan Kotur. Njegova majka, da bi počastila uspomenu čestitoga sina, osnovala je kod DSJ zakladu od 2000 for. za nagrađivanje pučkih pisaca.

Zaklada za nagradu pisaca kod DSJ iznosila je na koncu

1874. godine 1050 for.
1875. godine 1575 for.
1876. godine 2625 for.
1877. godine 3150 for. 39 nov.
1878. godine 4563 for. 32 nov.
1879. godine 5670 for. 41 nov.

Godine 1881. podijeljeno je piscima jeronimskih knjiga u ime književne nagrade 515 for. Za pripovijetke u kalendaru »Danica« plaćalo se po 25 for., jer su ih čitatelji čitali s posebnim zadovoljstvom. 1884. već se tvrdi da su pisci nagrađivani »obilato«.

TISKANJE I RASPAČAVANJE KNJIGA

Kad bi koji rukopis bio predan DSJ, čitali bi ga odreda, manje-više, svi odbornici. Urednik bi dotjerao rukopis za tisak, ispravio jezik i stil i obavljao korekture. Istom od 1879. dobiva urednik godišnju nagradu od 100 for.

DSJ odlučilo je svake godine tiskati za svoje članove i druge čitatelje kalendar »Danicu« i tri knjige poučnog (vjerskog i svjetovnog) te zabavnog sadržaja. Trošak za knjige imao se pokriti: 1. kamatima od glavnice koju su činile uplaćene članarine, a rijetko i uplaćeni darovi; 2. darovima raznih dobročinitelja; 3. novcem od prodanih društvenih knjiga preko povjerenikâ i knjižarâ.

Godine 1868, kad je osnovano DSJ, knjige se još ne tiskaju i ne izdaju jer za to nema sredstava. Od 4000 for. tadašnje glavnice moglo se dobiti samo 240 for. kamata, što je za plaćanje tiskarskih troškova za jednu godinu bilo premalo.

Istom 1869. tiskane su prve dvije jeronimske knjige: prva pod naslovom »Kalendar i ljetopis za g. 1870« na 100 stranica, u nakladi od 3000 primjeraka, a druga »Pijanac« od M. Stojanovića na 162 stranice u 4000 primjeraka.

Od 1870—1918, dakle za prvih 50 godina postojanja, izdalo je DSJ još 210 knjiga, prosječno 4 knjige svake godine.

Od 1870. nadalje društveni kalendar nosi svoje legendarno ime *Danica* i postaje najomiljeniji i najrašireniji kalendar u Hrvatskoj. Tiska se uvijek u mnogo većoj nakladi negoli ostale jeronimske knjige. Tako je za 1871. tiskano 5000 primjeraka, za 1881. godinu 20000, za 1891. 33000, za 1901. 50000, za 1911. 60000, za 1919. 100000 primjeraka.

Danica je objavila pjesme Petra Preradovića, A. Šenoe (»Šljivari«, ovdje prvi put), Ivana viteza Trnskoga, H. Badalića, Jovana Hranilovića, P. Lebera, V. Rožmana, F. Rožića, Luje Varge Bjelovarca, Lava Vukelića. Kao pripovjedači surađuju: J. Barlè, P. Bučar, Milan Kovačić, Ivan Lepušić, J. Miškatović, Vjenc. Novak, Fr. Sudarević, August i Milan Šenoa, J. Eugen Tomić, J. Torbar, N. Tordinac, Č. Truhelka, Jozo Vukelić. Poučne članke pišu, osim nekih već spomenutih: Fr. Andrlić, Đuro Basariček, Val. Čebušnik, Iv. Dežman, R. Ekert, M. Ettinger, Stj. Filipović, Mit. Galović, Jul. Gollner, Karlo Horvat, Rudolf Horvat, Drag. Hirc, Hamdija Kreševljaković, O. Kučera, M. Lamot, Rad. Lopašić, Mile Magdić, Fr. Rački, A. i S. Radić, M. Šenoa, F. Šišić, I. Tkalčić, A. Veber-Tkalčević, V. Ivanek, A. Cividini, Josip Šafran, And. Štampar.

Danica je do 1873. donosila šematizam javnih vlasti u Hrvatskoj. Glavna skupšina tražila je te godine da se to kao »balast« za društveni kalendar izostavi. Slike dolaze od 1875. pa nadalje. Astronomske podatke za kalendar davao je dr Guido Schengl, ravnatelj centralnog meteorološkog zavoda u Budimpešti (1876. i dalje).

Druge jeronimske knjige odnose se na sav narodni život: gospodarske knjige potiču na stjecanje i štednju, povijesne dižu domovinsku ljubav i ponos, osvješćuju narod (kaže predsjednik 1904). Tiskale su se: u I desetljeću (1869—1878) u 3000—6000 komada svaka, u II desetljeću od 7000—10000, u III desetljeću od 9000—18000, u IV desetljeću od 20000—30000, u V desetljeću od 30000—45000 komada svaka.

Ukupan broj jeronimskih knjiga (»Danica« i druge) rastao je postepeno godinama ovako: 1869. godine 7000 knjigâ, 1878. 36000, 1888. godine 56000, 1898. 128000, 1908. 150000, 1918. 315000 knjigâ.

Tiskanje knjigâ obavljalo se u raznim zagrebačkim tiskarama, a najviše u Dioničkoj tiskari i tiskari Hrvatskog katoličkog tiskarskog dioničkog društva, koju je kasnije preuzela Nadbiskupska tiskara. Želja DSJ za vlastitom tiskarom nije se ispunila.

Knjige su se dostavljale članovima DSJ preko povjerenika, a pod nadzorom predsjednika. Kao što smo rekli, teškoće su nastajale ako povjerenici ne bi na vrijeme javili smrt ili preseljenje pojedinog člana. Slanje knjiga obavljao je otpravnik Društva. Njegova je evidencija o broju članova koji put bila pogrešna i njegovom krivnjom. God. 1908. kontrola je ustanovila da stvarno ima 3000 članova manje nego što ih bilježi društvena kartoteka (neki su vođeni kao članovi čak deset godina nakon smrti!). Već 1869. knjižara Hartman u Zagrebu preuzela je jeronimske knjige na rasprodaju (u komisiju). Kasnije (1871) to su činile i druge knjižare u svim hrvatskim krajevima, pa i obične trgovine mješovitom robom uz popust od 25%.

Dobra pomoć kod širenja jeronimskih knjiga u narodu bili su razni dobročinitelji, kao što smo gore rekli: Glovno vojno zapovjedništvo (General-Komanda) u Zagrebu, biskup Strossmayer itd.

Slanje knjigâ poštom odnosno željeznicom u znatnoj je mjeri poskupljivalo knjige. Zato je DSJ tražilo od Ministarstva trgovine u Budimpešti oprost od poštarine. Molba je odbijena s obrazloženjem da je DSJ privatno društvo (god. 1910). 1918. godine slanje knjiga željezni-

com zakašnjavalo je, i knjige su se gubile zbog radničkog štrajka na željeznici.

Knjige su slane (godišnje oko 200) svim novinama i časopisima u Hrvatskoj na ocjenu i radi reklame. Bilo je novinâ i časopisâ koji su pohvalno pisali o jeronimskim knjigama i preporučivali ih svojim čitaocima. To je uvijek i rado činio zagrebački »Katolički list«, varaždinski »Pučki prijatelj« 1871, a »Naša sloga« u Trstu 1882. Pohvalno su pisali o jeronimskim knjigama već 1873. župnik Stražimir i katehet Rubetić, a kasnije razni pisci i publicisti. Bilo je međutim i takvih slučajeva da su o istoj knjizi jedne novine pisale pokudno, a druge pohvalno. 1918. neki su novinari smatrali da je DSJ tečevno, a ne dobrotvorno društvo. Otvorenih protivnika bilo je manje, a više onih koji se na jeronimsku štampu nisu osvrtali, iako su je primali.

Već je 1905. predloženo da bi se pokrenuo časopis »Jeronimski vjesnik« koji bi donosio razne obavijesti o radu DSJ i pomogao širenje jeronimskih knjiga. Takav je Vjesnik tiskan 1914. i dobro je primljen od strane čitatelja.

RODOLJUBLJE DRUŠTVA SV. JERONIMA

DSJ izdavalo je poučne i zabavne knjige ne samo za svoje članove i radi prodaje nego i za one siromašne ustanove i pojedince koji žele knjigu čitati, a ne mogu je platiti. Čim su članovi Društva bili snabdjeveni knjigama, i troškovi za knjige koliko-toliko podmireni, Društvo je poklanjalo knjige velikodušno na sve strane. Pokloni su išli školama, bolnicama, kaznenim zavodima, sjemeništima, đačkim konviktima, čitaonicama, društvima i pojedincima u Hrvatskoj i stranom svijetu, gdje je god bilo zanimanja za hrvatsku zabavnu i poučnu knjigu. DSJ shvaćalo je koliko je važno da hrvatske grupe i pojedinci u Ugarskoj, Beču i Americi čitaju hrvatske knjige te tako sačuvaju narodnu svijest i vezu sa starom domovinom.

Godine 1869. šalje DSJ svoje knjige u Suboticu Boži Šarčeviću i u Kaloču Ivanu Antunoviću, kanoniku,kasnije pomoćnom biskupu, da ih podijele među tamošnje bunjevačke Hrvate.

1872. poklonjene su knjige gimnaziji u Dubrovniku i kažnjenicima u Iloku, zatim društvu »Venedija« u Gracu.

1873. šalju se knjige na poklon: 40 komada za Nadbiskupski konvikt (sjemenište) u Kaloči, a 67 komada za učiteljske škole u Hrvatskoj. Iz ovoga se može zaključiti da je u kaločkom sjemeništu bilo hrvatskih đaka koji su htjeli i mogli čitati hrvatske knjige.

1874. poklonjeno je jeronimskih knjiga: Gospodarskom učilištu u Križevcima, Pedagoškom zboru u Zagrebu i kaznionici u Möllendorfu.

1878. poklonjeno je: kaznionici u Lepoglavi 70 knjiga, Ženskoj kaznioni u Zagrebu 19 knjiga, za hrvatske vojnike u raznim vojnim bolnicama 221 knjiga, Bolnici sestara milosrdnica u Zagrebu, bolnici u Osijeku, Hrvatima u Kolnovu (Ugarska), Akademskom društvu »Hrvat« u Pragu, Učiteljskoj školi u Kopru, nekim školama u Bosni.

Godine 1879. poklonjeno je: bolnici u Stenjevcu 32 knjige, Društvu hrvatskih đaka u Gracu 14 knjiga, za vojne bolnice 17 knjiga, za školu

u Fojnici (Bosna) 20 knjiga, Svećeničkom pravoslavnom bratstvu u Sofiji.

1882. godine poklonjene su knjige Hrvatima iseljenicima u San Franciscu (USA).

Evo poklona knjigâ raznim zavodima u raznim godinama: 1893. godine 1060 knjigâ, 1895. 1200, 1896. 1000, 1902. godine 1340 knjiga, 1903. 1607, 1904. 2620, 1905. 3944, 1906. 1660, 1908. 2853, 1910. 2851, 1913. 3062, 1914. godine 2150 knjigâ.

Razumije se, ovaj je popis poklonâ nepotpun, ali je dovoljan da pokaže kako je DSJ od svoga osnutka do konca prvog svjetskog rata bilo uistinu rodoljubno i dobrotvorno društvo. Ono je jednom rukom primalo darove, a drugom ih je davalo drugima.

VEZE DSJ S DRUŠTVIMA I USTANOVAMA

DSJ stajalo je u uskoj vezi i surađivalo s hrvatskim rodoljubnim društvima i sa srodnim slavenskim društvima. Predstavnici Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (Rački, Torbar, Smičiklas i dr.) i Matice hrvatske (Ivan Kostrenčić i dr.), zatim predstavnici zagrebačkoga Sveučilišta i drugih škola nalazili su se uvijek na glavnim skupštinama i raznim priredbama Društva. I obratno: DSJ bilo je pozivano na sve rodoljubne proslave i priredbe u domovini i kod bližih slavenskih naroda.

Posebno srdačne veze postojale su od samoga početka društvene djelatnosti sa slovenskim društvom sv. Mohora u Celovcu i sa slovačkim Društvom sv. Vojtjeha (osnovano 1870, dakle ubrzo nakon DSJ). Podržavane su veze s Maticom slovenskom u Ljubljani i Maticom lidu (puka) u Pragu.

Srbi su pratili rad DSJ sa simpatijama, pa su 1883. zaželjeli da bi se dvije jeronimske knjige tiskale i ćirilicom, i to »Vinogradarstvo i pivničarstvo« i »Domaća dvorba bolesnika«.

Sasvim je razumljivo da je DSJ uvijek bilo u dobrim odnosima ne samo s domaćim crkvenim poglavarima, hrvatskim biskupima, nego i s vrhovnim poglavarom katoličke Crkve, svetim ocem. Godine 1879, kad je papa Leon XIII slavio prvu godišnjicu svoga krunisanja trostrukom tijarom, DSJ pozdravilo ga je posebnom adresom i obdarilo svojim knjigama. Papa je zahvalio za knjige, predsjednika Gajdeka imenovao je svojim kućnim prelatom, a članove Odbora, Ivana Trnskoga i Kostu Vojnovića, odlikovao je Redom sv. Grgura. Tom je zgodom papa upravio Društvu pismo[22] koje donosimo u izvatku:

> Ljubazni sinci! Pozdrav i apostolski blagoslov! Mi doista nismo smatrali da su malo vrijedne i važne poslane nam knjižice što ste ih napisali i izdali za puk, jer jedva se može, kako ste i vi dobro opazili, drugačije zaustaviti silna bujica onih loših knjižica i listova kojima se truju i kvare gradovi i sela, naročito pak mladež, osobito ona koja polazi više škole, na propast dušâ i razvrat svakoga reda, nego prikazima trijeznoga i vjerskoga sadržaja. Takav će sadržaj, na daleko i na široko raspačan i primjeren shvaćanju svakoga, raspršiti tminu zabludâ, opovrći laž, razjasniti istinu i pokazati kakve sve po-

22. Izvještaj s glavne skupštine DSJ 1880.

gibli prijete ljudskome društvu. Mi smo na čelu uprave i čuvamo cijelo Kristovo stado, pa ne želimo ništa većma nego da se ta nesreća koja nam prijeti od nas odvrati. Ne možemo dosta pohvaliti rad onih koji Nam pomažu u tako teškom i velikom poslu. Zato priznajemo da Nam je vrlo milo vaše spasonosno poduzeće koje ste započeli i koje nastavljate uz savjet i odobravanje crkvenih vlasti. Osim toga, vi ste kako njoj tako i ovoj apostolskoj Stolici i njezinoj nauci veoma odani.

To Nas potiče da vam od srca čestitamo za ovo tako krasno jedinstvo i slogu kako s vašim časnim nadbiskupom tako i s Nama, te ovo (jedinstvo) mora od vas odvraćati pogibelj da ne zalutate i dati vam veliki uspjeh i blagoslov Svevišnjega, kako to uostalom svjedoči uspjeh vašega Društva. (...)

Bog neka uvijek milostivim okom gleda vaše namjere, a u znak njegove naklonosti i naše dobrohotnosti podjeljujem vam, ljubazni sinci, od svega srca svoj apostolski blagoslov.

Dano u Rimu kod Sv. Petra dne 3. studenoga 1879, druge godine moga papinstva.

Leon P. P. XIII

DSJ slalo je i kasnije (1905) svoja izdanja papinskoj Vatikanskoj biblioteci, koja ih je rado primala i pohranila u svoje spremište, iskazujući tako sa svoje strane čast samome Društvu.

Iako su izdanja DSJ-a morala biti jeftina i siromašnom puku pristupačna, pa se zato nisu ukoričavala, već samo broširala, ipak se Odbor mnogo brinuo za što ljepšu i ukusniju suvremenu opremu svojih knjiga. Štoviše, usudio se poći sa svojim knjigama na svjetske izložbe knjiga. Tako su 1897. jeronimske knjige bile izložene na Milenijskoj izložbi u Budimpešti, a 1900. u Parizu, gdje su nagrađene dvjema medaljama.

DSJ uže je surađivalo s »Društvom za pučku prosvjetu«. Zadaća je toga društva bila osnivanje knjižnica da bi se tako što više čitale dobre poučne knjige i unaprijedila opća prosviječenost ljudi u gradu i selu. To je Društvo posebnim marom poticalo kupovanje i čitanje jeronimskih knjiga, pa mu je DSJ ustupljivalo vlastite prostorije za održavanje njegovih skupština (1906).

1913. godine sudjelovalo je DSJ na slovensko-hrvatskom katoličkom kongresu u Ljubljani. U ime Društva dr F. Rožić održao je predavanje »Hrvatska pučka knjiga DSJ« i tako braću Slovence upoznao s radom za pučko prosvjećivanje kod Hrvatâ.

IMOVINA DSJ

Imovina DSJ sastojala se od članarine ili uplate članova prigodom upisa u Društvo i od darova. Namjera je Društva bila stvoriti od članarine što veću glavnicu ili zakladu i od njezinih prihoda ili kamata dobiti sredstva za izdavanje knjigâ, tako da bi se one mogle »besplatno« dijeliti članovima. Međutim, narod je bio siromašan, pritisli su ga veliki porezi, a uz to su često puta nadošle i nerodne godine, pa je upisivanje članova išlo postepeno i sporo, glavnica se povećavala iz godine u godinu neznatno. Dobivenim kamatima nisu se dugo i dugo mogli pokrivati troškovi oko tiskanja i izdavanja knjiga.

Tako npr. 1874. godine, iako je prošlo nekoliko godina iza osnutka Društva, prihod od glavnice, tj. kamati, iznosili su 1300 for. godišnje, a godišnji troškovi tiskanja knjigâ i dr. ukupno 4000 for. Trebalo je dakle imati još 2700 for. pa da se pokrije godišnji rashod. Svakako je značajno da ni 1889. godine pa ni 1912. nije DSJ moglo kamatima pokriti troškove svoje izdavačke djelatnosti.

Na sreću, pristizavali su svake godine redoviti i izvanredni darovi dobročiniteljâ, predstavnikâ Crkve i zemaljskih vlasti, zatim imućnijih svećenikà i svjetovnjaka, kao što smo to gore spomenuli i nabrojili.

Međutim, ni to nije bilo dovoljno. Trebalo je tiskati knjige u povećanoj nakladi, ne samo za članove nego i druge ljude koji su knjige kupili i platili i tako omogućili Društvu da dođe do potrebnih sredstava za podmirenje tiskarskih i drugih troškova.

Ubiranje novca za prodane knjige često je puta zapinjalo, pa je Odbor morao predujmivati novac od glavnice DSJ, plaćati žurne neodgodive račune i kasnije vraćati glavnici odnosno štedionici radi dobivanja makar i manjih kamatâ.

Kao što smo već rekli, kod povjerenikâ i knjižarâ našlo se svake godine neutjerivih dugova koje je trebalo otpisati na štetu Društva izbjegavajući parnice i razne neugodnosti.

Za ovakvo poslovanje, koje se mnogima činilo nerazborito i pogrešno, trebalo je doista imati mnogo strpljivosti i snalažljivosti da bi Društvo sačuvalo ugled i povjerenje kod svojih članova i dobročiniteljâ.

Slijedeće brojke pokazuju godišnji porast društvene glavnice ili zaklade određene za izdavačku djelatnost odnosno za tiskanje knjiga:

1868. godine 4.000 forinti	1876. godine 37.451 for. 25 nov.
1869. godine 11.000 for.	1877. godine 39.866 for. 25 nov.
1870. godine 20.000 for.	1878. godine 42.806 for. 25 nov.
1873. godine 24.760 for.	1879. godine 46.796 for. 25 nov.
1875. godine 34.511 for.	1880. godine 58.642 for. 65 nov.

Ove brojke pokazuju cjelokupnu imovinu DSJ u pojedinim godinama:

1879. godine	60.099	for.	57	nov.
1880. godine	68.360	for.	53	nov.
1881. godine	74.350	for.	76	nov.
1886. godine	95.031	for.	63	nov.
1887. godine	100.646	for.		
1888. godine	103.274	for.		
1891. godine	124.580	for.	33	nov.
1894. godine	155.991	for.	34	nov.
1900. godine	343.608	kruna	66	fil.
1903. godine	285.045	kruna	46	fil.
1906. godine	316.601	kruna	58	fil.
1910. godine	300.000	kruna		
1914. godine	342.944	kruna		
1918. godine	400.000	kruna		

Gornje brojke pokazuju uvijek stanje na početku imenovane godine odnosno na svršetku prošle. U imovinu je uključena i vrijednost jedne, a kasnije dviju kuća. Dvije kuće vrijede 1910. godine 264.000 kruna, a 1914. 300.000 kruna.

Evo podataka o blagajničkom poslovanju u dvije različite godine: na početku djelovanja Društva (1869/70) i godine 1905, kad je Društvo proživljavalo svoje zlatno doba:

Prihod i rashod DSJ od 11. VIII 1869. do 21. VIII 1870.

PRIHOD

Članarina	4539 for. 60 nov.
Darovi	68 for. 65 nov.
Za prodane knjige	432 for. 69 nov.
Prijenos iz prošle godine	578 for. 52 nov.
Kamati od rasteretnica	676 for. 20 nov.
Svega:	6295 for. 66 nov.

RASHOD

Kupljene rasteretnice	4694 for. 32 nov.
Plaćen lanjski dug	564 for. 82 nov.
Tiskanje i uvez	286 for. 80 nov.
Troškovi pošte i dr.	19 for. 46 nov.
Svega:	5565 for. 40 nov.

Ostaje u blagajni 730 for. 26 nov. Vrijednost je rasteretnicâ 16.675 for.

Prihod i rashod DSJ u god. 1905.

PRIHOD

Od doživotnih članova	6417 kruna 10 fil.
Od godišnjih članova	4893 kruna 92 fil.
Od prodanih knjiga	7267 kruna 89 fil.
Razno	1592 kruna 63 fil.
Najamnina kućâ	13609 kruna 56 fil.
Zapisi	499 kruna 80 fil.
Potpora Zemalj. vlade	1400 kruna
Drž. obvez., vrijedn. pap.	997 kruna
Veres. promet s glavn.	10571 kruna 30 fil.
Ostatak iz 1904. u gotov.	1555 kruna 40 fil.
Ostatak u papirima	916 kruna 42 fil.
Svega:	45.261 kruna 49 fil.

RASHOD

Papir	11752 kruna 64 fil.
Slog, tisak, klišeji	14758 kruna 02 fil.
Uvez	3580 kruna 62 fil.
Otprema knjigâ, poštar.	1131 kruna 17 fil.
Porez, namet	2300 kruna
Nagrada piscima	1467 kruna 14 fil.
Društvena uprava	3670 kruna
Voda	321 kruna 60 fil.
Plin	256 kruna 16 fil.
Popravci na kućama	631 kruna 26 fil.
Razno	932 kruna 38 fil.
Veres. promet s glavn.	10946 kruna 42 fil.
Svega:	44.300 kruna 99 fil.

U blagajni ostaje na koncu 1905. godine 960 kruna i 50 filira.
U državnim i drugim vrijednosnim papirima: 27.973 krune i 08 fil.

Ukupna imovina DSJ na koncu 1905. iznosi 316.601 krune i 58 fil., a nju čine:

1. dvije kuće DSJ u vrijednosti od	264.000 kruna
2. našastar	1.000 kruna
3. vrijednosni papiri	24.470 kruna
4. štedionični ulošci	3.503 kruna 08 fil.
5. društvene knjige na skladištu	16.000 kruna
6. dug za knjige u raspačavanju	4.000 kruna
7. dug doživotnih članova na dijelu članarine	368 kruna
8. dug godišnjih članova na dijelu članarine	1.700 kruna
9. dug tvrtki za oglase u »Danici«	600 kruna
10. gotovina u blagajni na koncu 1905.	960 kruna 50 fil.

Stanje zaklada kod DSJ na koncu 1905.

1. Zaklada Dušana Kotura	12.700 kruna
2. Zaklada Tome Gajdeka	8.000 kruna
3. Zaklada Antuna Jakića	1.800 kruna
4. Zaklada Franje Huszara	2.200 kruna
5. Zaklada Ivana viteza Trnskoga	1.501 kruna 28 fil.
6. Zaklada Antuna Fetzera	1.650 kruna
7. Zaklada Hrvatske veresijske banke	1.365 kruna 58 fil.
8. Zaklada Stjepana Ilijaševića	673 kruna 42 fil.
9. Zaklada Janka Šenka	1.428 kruna 76 fil.

Ukupna vrijednost zaklada na koncu 1905. godine: 31.319 kruna 08 fil.

Zanimljivi su ovi podaci o troškovima za knjige: za »Danicu« 1877. godine (16.000 kom.) 3.387 for. 47 nov., a 1883. godine (23.000 kom.)

3.998 for. — Izdatak za sve knjige: 1894. godine 13.294 for., a 1896. godine 13.000 for.

Pristojba za legate iznosila je 10%. DSJ kao dobrotvorno društvo žalilo se 1876. godine Ministarstvu financija u Budimpešti, pa je oslobođeno od plaćanja te pristojbe. 1910. godine Upravno sudište u Budimpešti oslobodilo je DSJ od plaćanja jednačka ili nasljedne pristojbe zbog istoga razloga, jer je, naime, DSJ dobrotvorno društvo.

KUĆE DSJ

Osobito važan i vrijedan dio imovine DSJ jesu njegove dvije kuće, od kojih je poznatija Jeronimska palača na Trgu Kralja Tomislava, ponos Društva, a ukras grada Zagreba.

Već 1887. želi DSJ kupiti ili graditi kuću u Zagrebu za svoje izdavačke potrebe: uredovnice, knjižnicu, skladište itd. Za života predsjednika kanonika Gajdeka u njegovoj je kanoničkoj kuriji bila društvena knjižnica i skladište, a kasnije kod župnika Sv. Marije, Mije Mikića. Dok je ondje zakupljeno skladište bilo besplatno, bez odštete, moglo se kupnjom ili gradnjom kuće i zatezati. No kad je za zakupninu trebalo plaćati godišnje 250 for., uvidjelo je DSJ da za uspješnu daljnju djelatnost treba imati vlastiti dom.

Računalo se i s time da će novogradnja DSJ imati veći broj takvih prostorija koje neće trebati za svoju djelatnost, nego će ih dati u zakup, i da će zakupnina donositi mnogo više koristi negoli glavnice uložene u štedionici. Konačna je svrha novogradnje bila potpomaganje nakladne djelatnosti.

Na glavnoj skupštini DSJ 1. ožujka 1888. stvoren je zaključak da se za DSJ kupi gotova kuća za svotu od 40.000 for. Mecena biskup Strossmayer dao je 1889. u to ime svoj dar od 1000 for. Međutim, Odbor Društva bojao se i kupovanja kuće i novogradnje. Mislio je ovako: ako se postojeća glavnica upotrijebi bilo za staru bilo za novu kuću, neće biti sredstva za izdavačku djelatnost, koju bi trebalo obustaviti za više godina.

Pa ipak, DSJ odvažilo se te je 1890. zaključilo da se gradi nova kuća na uglu Trga Kralja Tomislava i Ulice 8. maja (nekada Trenkova ulica). Arhitekt Kruno Waidmar izradio je nacrt novogradnje. Gradnja je započela 27. srpnja 1891, temeljni je kamen blagoslovljen 5. kolovoza. Gradnja je dovršena u predviđenom roku, tj. do 1. srpnja 1892. Izgrađene su sve prostorije za potrebe Društva i uz to 11 stanova koji su bili predviđeni za davanje u zakup. Za troškove gradnje predviđena je svota od 75.000 for. Međutim, troškovi su gradnje 1893. stajali samo 72.726 for. i 81 nov. Tokom 1894. obavljeni su u novogradnji još neki korisni radovi, pa je tako cijeli i konačni trošak i račun iznosio 74.437 for. i 39 nov.

Od strane DSJ nadzirao je gradnju društveni blagajnik dr Juraj Dočkal (umro 1899). Njegovu je veliku požrtvovnost pohvalila glavna skupština 1900.

Druga društvena kuća u Gornjoj ulici br. 727. dar je Dragutina Hercega, župnika u Bosiljevu, oporukom ostavljena 1876. djelomično Društvu sv. Jeronima, a djelomično Jugoslavenskoj akademiji.

PROSLAVA 50-GODIŠNJICE DSJ

Ratne 1918. godine proslavljena je 50-godišnjica postojanja i djelovanja DSJ. Ratne prilike nisu dopustile veću vanjsku proslavu, pa se Društvo zadovoljilo jednostavnim sastankom viđenijih članova i prijatelja, pred kojima su izneseni obilni plodovi revnoga i ustrajnoga 50-godišnjega rada.

Na 50. glavnoj skupštini DSJ, 14. veljače 1918, rekao je predsjednik Ljudevit Knežić između ostaloga i ovo: »Srce moje puno je najradosnijih čuvstava. Slavimo 50-godišnjicu Društva u kojem je bilo puno ustrajnoga napora oko prosvjećenja naše neuke braće. Premnoge su se protivštine i zapreke morale srušiti da bi misao prosvjete mogla ući u narod. S koliko su samo nepovjerenja primani oni koji su dolazili k narodu sa željom da ga prosvijetle! Nije čudo, radi se o narodu koji je stoljećima mijenjao bojišta i neprijatelje. Prije 50 godina DSJ ima 98 članova, glavnicu od 8000 (kr), izdaje 2 knjige u 7000 primjeraka, a danas ima 40.000 članova, glavnicu od 400.000 kruna i izdaje 6 knjigâ godišnje (1917) u 315.000 primjeraka. U 50 godina izdano je 212 knjiga. Doista, silno je bilo sjeme bačeno godine 1868. u zemlju Hrvatske nam domovine, pa je do danas uz Božji blagoslov naraslo kao veliko stablo pod čijom se krošnjom skuplja veliki broj naših sunarodnjaka. Zajedno s vama zahvaljujem dobrom Bogu za sve milosti koje je kroz 50 godina davao našem Društvu i ponizno ga molim da mu svoga blagoslova ne uskrati u budućnosti.«

Iz ostalih odborničkih izvještaja saznaje se da je broj članova posljednjih godina silno porastao, zaslugom predsjednika Lebera, tako 1908. godišnje za 1000, 1916. godine za 6300, 1917. za 7700 novih članova. Nešto su tome razlog ratne prilike i veći promet novca (devalvacija), ali je pravi razlog velika popularnost DSJ postignuta prošlih godina u hrvatskom narodu.

Svečana jubilarna skupština DSJ održana je 29. kolovoza 1918. u dvorani Hrvatskoga katoličkoga kasina na Kaptolu 27. Prije skupštine služio je pokrovitelj nadbiskup A. Bauer pontifikalnu sv. misu u prvostolnoj crkvi sa zahvalnicom (Te Deum). Na skupštini je predsjednik Knežić pozdravio sakupljene članove i goste prigodnim govorom u kojem je iznio kratku povijest Društva i njegove zasluge za prosvjećenje hrvatskoga naroda. Skupštini je prisustvovalo više biskupâ, kanonikâ, sveučilišnih profesora, velik broj župnika, zatim predstavnici Akademije, Sveučilišta, Matice hrvatske, Kola hrvatskih književnika, Društva hrvatskih književnika iz Zagreba i Osijeka, Društva sv. Mohora itd.[23]

23. Ljetopis DSJ, odn. izvještaji s glavnih skupština DSJ: godine su naznačene gore u samom tekstu, a to je svakomu dovoljno za ravnanje.

DRUGO DOBA (1918—1945)

UPRAVA DRUŠTVA

Službu predsjednika vršila su dva kanonika: Ljudevit Knežić (1911—1933) i dr Ferdo Rožić (1933—1946). Njihova je zasluga što je DSJ prebrodilo razne teškoće i povećalo svoju djelatnost. Znali su okupiti oko Društva sposobne i požrtvovne odbornike, brojne pisce, suradnike i prijatelje.

Bilježnik DSJ bio je sve od 1917. do 1945. dr Josip Lončarić, ravnatelj Nadbiskupskog sirotišta u Zagrebu, a od 1926. župnik Župe sv. Petra.

Urednici su bili: dr Ferdo Rožić (1907—1921), dr Josip Andrić (1921—1946). Kako se tijekom vremena nakladna djelatnost povećala i urednički poslovi umnožili, od 1923. prof. Petar Grgec pomaže u uredništvu, a od 1929. uz Andrića kao glavnog urednika rade prof. Grgec i prof. Luka Perinić kao suradnici.

I službu blagajnika vršilo je više osoba: Ivan Šimatović (1919—1927), dr Stjepan Markulin (1927—1935), dr Josip Lach (1935—1940), kanonik Mirko Kapić (1940—1946).

Upravitelji pisarne DSJ: Miroslav Galović (1909—1931), zatim dr Velimir Deželić ml., Martin Jandroković, umir. učitelj.

Ostali su članovi Odbora DSJ bili: dr Stjepan Bakšić, dr Pavao Lončar, kanonik Krešimir Pećnjak, Nikola Maraković, dr Janko Penić, Milutin Majer, dr Velimir Deželić, st., Stjepan Širola.

Radi lakšeg i uspješnijeg rada u DSJ, u kući DSJ stanuju: Miroslav Galović, dr Andrić od 1924, prof. Grgec od 1926.

Pokrovitelji su Društva zagrebački nadbiskupi: dr Antun Bauer do 1937, a zatim Alojzije Stepinac.

Uži odbor čine: predsjednik, urednik, blagajnik i upravitelj pisarne. Taj se odbor od 1934. sastaje svakog petka radi rješavanja žurnih i tekućih poslova.

God. 1935. ima DSJ 11 stalnih i honorarnih službenika (namještenika) koji za DSJ vrše razne poslove (urednici, knjigovodstvo, prodaja i otprema knjiga itd.). U doba krize broj je službenika smanjen.

Poslovna je godina završavala 31. srpnja. Tijekom jedne godine otpremljeno je 30.000—75.000 dopisa, najviše opomena zbog zaostalih uplata.

GODIŠNJE SKUPŠTINE

Svake godine u mjesecu veljači DSJ držalo je svoje godišnje glavne skupštine. Dotle su sva godišnja izdanja, redovita i izvanredna, bila dotiskana i razaslana povjerenicima, a djelomično i plaćena, pa su izvještaji urednika, blagajnika i ravnatelja pisarne mogli dati prilično jasnu sliku o poslovanju u prošloj godini.

Skupštini je prisustvovalo oko stotinu osoba. Tu je bio pokrovitelj Društva, zagrebački nadbiskup, koji je iz pročitanih izvještaja lako razabrao da li je Društvu potrebna njegova novčana ili moralna pomoć, pa što je trebalo, to je i učinio. Nazočni su bili zagrebački kanonici i prebendari, profesori Rkt. bogoslovskog fakulteta i katehete, župnici i kapelani iz bliza i daleka, stariji i mlađi katolički svjetovnjaci, djelomično građani, a djelomično seljaci. Evo nekih poimence: Biskupi Lang, Premuš, Salis, Njarađi, zatim Matija Rihtarić, Josip Marić, Pavao Jesih, Nikola Borić, Nikola Švigir, Luka Vukas, Stjepan Korenić, Franjo Vojaković, Vjekoslav Tkalec, Rusan, Noršić, Kolarić, Pavunović, Grundler, Ivšić, Ivanek, Ivanko Vlašićak, isusovac Celinšćak, franjevac Geci, Franjo Jemeršić, V. Malek, Beluhan, Benković, Jagatić, Slamić, Gortan, Lasman, Marinko Lacković, Kratina, dr Kečkeš, dr Firinger, R. Petek, J. Šafran, A. Matasović, I. Kršnjavi, Božo Milanović iz Trsta, neki zagrebački bogoslovi i neki članovi katoličkog studentskog društva »Domagoj«.

Skupštinari su redovito s pažnjom saslušali izvještaje odbornika i odboru dali priznanje za njegov požrtvovan rad. Ako je i bilo kakvih prijedloga da bi se rad odbora i cijeloga Društva poboljšao i unaprijedio, ostavljeno je odboru da prijedlog bolje prouči i prema mogućnostima ostvari. Oštrog i bespredmetnog debatiranja nije bilo jer bi tako nešto uvijek bilo spriječeno od strane starijih iskusnih i zaslužnih svećenika koji su se odlikovali u radu za prosvjećivanje naroda.

Posebno su bili zanimljivi i važni govori predsjednika. U tim govorima zrcali se ne samo stanje Društva, njegove teškoće i uspjesi nego se također crtaju prilike u domovini i svijetu s kojima Društvo u svom djelovanju mora računati. To su prilike kulturne, političke, gospodarske i socijalne zbog kojih je Društvo prolazilo kroz razne teškoće i borbe da bi moglo izvršiti svoju rodoljubnu zadaću.

Na glavnoj skupštini, 20. veljače 1919, predsjednik Knežić ističe kako je u DSJ uvijek vladao duh demokracije, a urednik Rožić pobija tvrdnje prof. Jure Turića iznesene u »Savremeniku« protiv svih društava, a napose protiv DSJ.

Na LV glavnoj skupštini, 1. ožujka 1923, rekao je isti predsjednik da je nakon bura i oluja koje su prohujale i preko našega Društva u po-

sljednjih nekoliko godina, konačno došao čas kada se može reći da je nestala svaka pogibao za opstanak Društva: društvena je imovina sačuvana, a raspoloženje članstva je dobro, iako su knjige znatno poskupjele.

NA LVI glavnoj skupštini, 28. veljače 1924, spomenuo je predsjednik kako loše knjige prodiru u narod i ruše u njemu moralni osjećaj, zato DSJ mora pojačati svoj rad oko vjersko-moralnog preporada naroda.

Na LVII glavnoj skupštini, 26. veljače 1925, sjeća se predsjednik 1000-godišnjice hrvatskog kraljevstva pa ističe kako je hrvatsko svećenstvo uvijek radilo za kulturno-prosvjetni preporod svoga naroda.

Na LIX glavnoj skupštini, 24. veljače 1927, napominje predsjednik kako srodna društva u bratskim slavenskim zemljama imaju u svom narodu mnogo više uspjeha negoli DSJ u hrvatskom narodu, jer ih njihov narod svestrano podupire, pa zato poziva svu hrvatsku javnost neka pomogne rad DSJ za dobro naroda.

Na LX glavnoj skupštini, 9. veljače 1928, sjeća se predsjednik 60-godišnjice DSJ, ističe povećanu nakladnu djelatnost Društva, osobito izdavanje dobrih katoličkih romana koji imaju potpomoći temeljnu svrhu Društva, a to je prosvjećivanje naroda.

Na LXV glavnoj skupštini, 23. veljače 1933, govorio je predsjednik Ljudevit Knežić posljednji put. Bilo mu je 80 godina života. Službu predsjednika vršio je 21 godinu, dulje negoli itko drugi do njega. Rekao je između ostaloga i ovo: »Kad sam 1912. prvi put s predsjedničkog mjesta progovorio glavnoj skupštini, svoj sam apel upravio na povjerenike, te stupove svega rada što ga naše Društvo izvršuje. Apelirajući osobito na suradnju svećenstva, učiteljstva, sveučilišne mladeži i seljaštva u širenju svetojeronimske knjige, naglasio sam svoje duboko uvjerenje da širenjem dobre knjige iskazujemo domovini našoj jednu od najvećih usluga. Tom svom uvjerenju ostao sam vjeran do danas. Isticao sam kako su naši povjerenici dužnici narodne prosvjete, i kako je dužnost svakog hrvatskog školovanog čovjeka, a u prvome redu svećenika, da pomogne svetojeronimsku prosvjetnu zgradu, stečenu složnim radom žarkih rodoljuba i vrijednih trudbenika, dograđivati jednodušnim, složnim radom. Pokazao sam kako analfabetizam, taj žalosni dokument naše narodne zaostalosti, mogu suzbijati naši povjerenici time ako djeci i mladeži seljačkoj, učlanjujući je u naše Društvo, omoguće da dođu do štiva, da tako ne zaborave čitati, kako se na žalost kod djece u selu često dešava nakon što prestanu ići u školu. U danima kada je naše DSJ slavilo svoju 50-godišnjicu, slavila je po svem svijetu sjajnu pobjedu ideja demokracije. Tada sam isticao kako je Društvo šireći po svojim povjerenicima knjige, a po knjigama prosvjetu u najšire narodne slojeve, zapravo pripravljalo hrvatski narod za doba kada treba da sam odlučuje o svojoj sudbini. Svećenik u svom pastirskom radu ima najviše uspjeha među onim svojim vjernicima koji čitaju dobre knjige. Zato svećenik mora širenje dobre knjige smatrati jednom od svojih najprečih dužnosti. Zasluga je svećenika povjerenika da su svetojeronimske knjige postale najjače vrelo prosvjete hrvatskoga seljačkoga naroda. U gradovima je katoličko štivo potisnuto, pa se treba brinuti da se ono što je izgubljeno povrati, a u selima da se stečeno čitateljstvo zadrži.«

Go. 1933. postao je predsjednik DSJ dr F. Rožić, pjesnik i pisac, po službi najprije profesor i vojni superior, a kasnije kanonik. U njegovim predsjedničkim govorima na skupštinama DSJ vidi se njegova široka naobrazba: poznaje latinsku i grčku klasičnu književnost, hrvatsku književnost, staru i suvremenu, filozofiju i etnologiju. Najradije govori o hrvatskom seljačkom narodnom životu, o pučkim i književnim djelima pisanim za puk.

Na LXVII glavnoj skupštini, 28. veljače 1935, rekao je predsjednik Rožić između ostaloga i ovo: »O pučkom prosvjetljivanju ne može biti ni govora ako obrazovna sila — štampana riječ — ne dopre do tananih struna pučke duše. Samo onda, naime, ako ona sila takne i potrese te strane, može izazvati skladne akorde, lijepe melodije. Tu se naime ima razumjeti pučka duša u svoj svojoj punini i cjelini, a ne možda tek malobrojni njeni pripadnici. Nešto slično ima u našem slučaju. Naša je naklada malena. Pa i tako malena čami neraspačana u hladnoj tamnici skladišta. Tražim uzroke toj pojavi. Znam da je jedan od velikih uzroka današnja ekonomsko-novčana kriza koja se goropadi i bjesni svuda, a osobito po našim selima. Međutim, usprkos toj silnoj novčanoj krizi niču, poput pečuraka, sve novi i novi štamparski pothvati, kalendari, listovi, mjesečnici, tjednici, brošure, pa i knjige. Gotovo svaka skupina i institucija hoće da ima svoj kalendar i listić. Tako je to u svim krajevima gdje žive Hrvati. Ne mislim tu na protivničke pothvate, nego na one u vlastitim redovima. Ima tu istovrsnih poduzimanja, tugaljive suvišnosti, bez ikakve dublje prosvjetne tendencije i snage. Sve to znači cjepkanje, drobljenje i slabljenje skupnih energija, i to u različitim pravcima: i s obzirom na primaoce, i s obzirom na širitelje, i s obzirom na proizvodioce. Primaoci se razdijele i razmrve, širitelji smetu i izmuče, a solidna se proizvodnja ne razvija, već trga natrag, da živi samo životareći. Individualistički se duh odviše razvio nauštrb zajedništva... Pa neka niču, neka se javljaju sve novi i novi kalendari i listovi i brošure i knjige, ali: pred svima i nad svima treba da bude naše Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima!«

Na LXVIII glavnoj skupštini, 27. veljače 1936, govori predsjednik dr Rožić ovako: »Naše hrvatsko selo, to naše neugasivo pradjedovsko ognjište, uz koje već tisućljeća sjedi naš narodni hrvatski div, zasjalo je prelijepim svjetlom! Oči se sviju najednom okrenuše prema tome divu. Sve se više sa sela uzimlju predmeti za pjesmu, za prozu, za dramu; sve se više na selu traže motivi za kist i glazbalo; osnivaju se seljačka pjevačka i prosvjetna društva; organizuju se vjersko-kulturna udruženja prema dobi i spolu. Mi, Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima, možemo samo da se radujemo tome. Mnogobrojne svetojeronimske edicije pisane su i izdavane sa svrhom da siplju mlazove svjetla u hrvatske seljačke duše. Zato se DSJ najjače utisnulo u hrvatsku seljačku dušu. Ono je u nju urezalo najdublje brazde. DSJ je ne samo najpoznatije nego i najomiljelije društvo u hrvatskom selu. U tom se ne može s njim mjeriti nijedno drugo slično prosvjetno djelovanje ili kakva druga slična ustanova. Tko se ozbiljno bavi pitanjima pučke pro-

svjete, mora priznati da doista postoji samoniklo seljačko kulturno stvaranje. Ono raste prirodno iz samog seoskog života i sviju njegovih prilika, raste kao iz korijena stabljika, cvijet i plod. Međutim, treba priznati i to da je kroz sva razdoblja ljudskog života jedan kulturni narod utjecao na drugi, i da su različite kulture u koječemu među sobom ovisne.«

Na LXXII glavnoj skupštini, 29. veljače 1940, predsjednik dr Rožić govori o hrvatskoj narodnoj duši: »Kako je hrvatski narod oživotvorio tip moralnog jedinstva, osnovanog na stoljetnom zajedništvu čuvstava i misli? Ili drugim riječima: Koje su značajne crte hrvatske narodne duše? Jedna od hrvatskih karakternih crta jest vjerska crta. Ta crta neće biti nikako slučajna, površna, izvanjska, nego stalna, duboka, nutarnja, bez utjecaja autoriteta ili drugih motiva. Ta se crta sastoji u narodnim činima ili postupcima koji su posve slobodni. Takvih čina ima u svakidašnjem narodnom životu, u narodnim običajima, u narodnim umotvorinama. Iz narodnih poslovica, pjesama i običaja izlazi ovakvo osjećanje i domišljanje: središte svega je Bog, jedan u Trojstvu; od njega je sve; on se brine za sve; svojim promislom obuhvaća sve; On je vječni i pravedni sudac; njemu čast i slava.[24]

ČLANOVI DRUŠTVA

U prvo doba povijesti DSJ mnogo se radilo na tome, kao što smo vidjeli, da se poveća broj članova DSJ i pomoću članarine stvori što veća glavnica od koje bi kamati pokrivali troškove izdavačke djelatnosti. Prvi je svjetski rat (1914—1918) uništio sve zaklade, pa tako i zaklade DSJ, a time i plemenite nakane nekadašnjih jeronimovaca. Iza 1918. došla je skupoća, vrijednost je novca godinama padala, papira bilo premalo, pa je DSJ došlo u teškoće iz kojih se nije moglo izvući ni uz potporu velikog broja članstva.

1920. DSJ ima 61.038 članova. Na početku te godine zaključeno je da se ukine uredba društvenih pravila o doživotnom članstvu, i da se novi članovi ne primaju, ali Skupština DSJ 27. svibnja t. g. zaključi protivno, tj. da doživotno članstvo u DSJ ostaje kao i do sada, i da se novi članovi mogu i dalje primati. Tijekom 1920. i 1921. upisao se malen broj novih članova.

U 1921. i 1922. radilo se na promjeni društvenih pravila u pogledu članstva. Prema izmijenjenim pravilima pravo glasa na društvenim skupštinama imaju samo članovi-radnici, a ne ostali. Ta su pravila potvrđena od državne vlasti 6. XI 1922. (br. 54878). Odbor DSJ bira i proglašuje za članove-radnike one osobe koje su se istakle pisanjem u hrvatskoj katoličkoj štampi i širenjem knjiga i časopisa DSJ. Članovi-radnici postali su mnogi svećenici — profesori, vjeroučitelji i župnici (Šafran, Celinšćak D. I., Ivanek itd.), a od katoličkih svjetovnjaka: Marijo Matulić, dr Ivan Merz, dr Ivo Kečkeš, Izidor Kršnjavi, Rudolf Pešek, inž. Edo Kürschner, Ante Živković, Lado Kukić, Bogdan Babić, Ante Šimčik, Ivo Juras, Marko Vunić, Mate Ujević, Đuro Ljubić, Luka Perinić, Marko Soljačić itd.[25]

DSJ zove se sada svojim potpunim imenom »Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima«. Govori pedsjednika, kao i izvještaji odbornika DSJ, zapisani su u zapisnicima glavnih skupština, a tiskani u Katoličkom listu za svaku pojedinu godinu, zatim u publikaciji »Rad i uspjesi DSJ — Izvještaji red. glav. skupštine 1931«! »Jeronimski rad u g. 1932 — Izvještaj red. glav. skupštine 1933«; Jeronimsko svjetlo 1933—1944; dr F. Rožić, Na njivi pučke prosvjete (Zagreb 1941): Predsjednikovi govori g. 1935. str. 373, g. 1936. str. 277, g. 1940. str. 113. U ovoj knjizi su objavljeni i drugi govori na koje se ovdje ne osvrćemo.

Broj povjerenika i članova bio je 1923. u raznim pokrajinama i zemljama ovaj:

	povj.	članova
Hrvatska — Slavonija	644	44520
Dalmacija	223	9048
Istra	90	3178
Bosna-Hercegovina	92	2781
Vojvodina	9	264
Međimurje	23	1210
Slovenija	3	29
Austrija	1	1
Amerika	8	167
Afrika[26]	1	1
	1094	61199

Broj je novih članova bio 1924. godine 3698, 1927. godine 2138. Broj svega članstva iznosio je 1925. godine 65.437, 1927. 70.708, 1929. 69.444. Nakon toga broj članova uglavnom stagnira. Cijela polovica članova kupuje »Danicu«.

Prema odredbi iz 1927/28. članarina je za članove utemeljitelje 3000 din, za doživotne članove 300 din ako primaju samo redovita izdanja, a 600 din ako uz redovita primaju i izvanredna izdanja. Članovi godišnjaci jesu oni koji uplate jedanput zauvijek upisninu od 10 din. Doživotni članovi dobivaju knjige besplatno, prema tome koliko su platili članarinu, a članovi godišnjaci dobivaju i redovita i izvanredna izdanja uz pola cijene.[27] Od 1933. daje se članovima godišnjacima trobojna diploma.

Oko 1925—1927. bilo je izvan države SHS oko 70 povjerenika i 2600 članova, uglavnom u Istri i Americi. Talijanska fašistička vlast u Istri progonila je Hrvate i s vremenom onemogućila ondje širenje jeronimskih knjiga.

Kod uprave DSJ bilo je uvijek teškoća s evidencijom članova DSJ jer cijela polovica povjerenika — oko 500 — nije upravi javljala smrt i preseljenje pojedinih članova. Razlog je što su mnogi povjerenici kao župnici bili preopterećeni svojim službenim poslovima i nisu mogli više brige posvetiti članovima DSJ i raspačavanju jeronimskih knjiga. Zato su se g. 1937. pokušale osnivati »Jeronimske prosvjete zajednice«, u kojima bi se okupljali jeronimski članovi jedne župe ili povjerenstva i dogovarali o širenju jeronimskog štiva. Takva je Zajednica dobro radila u Cerniku (Slavonija).

1939. osnivaju se uz povjereništva »Jeronimski prosvjetni odbori«, u kojima najrevniji članovi rade kao odbornici (po 6 njih). Njihova je

25. Odborske sjednice 25. V 1920; 8. VI 1921; Glavna skupština 9. II 1922.
26. Zapisnik odborske sjednice u Arhivu DSJ 30. V 1923.
27. Zapisnik glavne skupštine 9. II 1928. — Članovi radnici birani su manje-više svake godine, najviše iz klera šire okolice Zagreba. Bilo ih je 80—100.

zadaća širiti u narod jeronimske knjige i pomagati u svemu povjerenike. Rečene godine bilo je 28 ovakvih odbora sa 143 odbornika (Cvetlin, Glina, Kalje, Karlovac, Krapina itd.). 1940. godine ima već 60 odbora.[28]

DOBROČINITELJI DRUŠTVA

U drugo doba povijesti DSJ dobročinitelji su Društva rijetki. Razlog je tome što je nestalo povjerenja u zaklade. Godine 1938. zaklade i fondovi DSJ daju manje od 1% od svoje nominale, a pokrivaju jedva 4% troškova izdavačke djelatnosti radi koje su osnovani. Crkveni su prelati zbog agrarne reforme izgubili nekadašnje velike prihode od kojih su mogli davati za razne dobrotvorne svrhe, a velik broj župnika zbog gospodarske krize i drugih nedaća zapao je u siromaštvo. Centralna državna vlast nije nikada ništa dala Društvu.

Pokrovitelj DSJ dr A. Bauer poklonio je Društvu 1928. godine 50.000 din da može platiti tiskari svoj stari dug za molitvenik »Kruh nebeski«, tiskan po nalogu katoličkog episkopata kao službeni molitvenik za sve hrvatske biskupije.

Đakovački biskup dr Antun Akšamović prepustio je Društvu 34.000 udjela zadruge »Katolički dom«. Udjeli su vrijedili 212.500 din. Ti su udjeli, poklonjeni 1937, pomogli DSJ da postane vlasnik »Jeronimske dvorane«.

Ban Savske banovine Ružić poklonio je 1937. godine 50.000 din Društvu radi promicanja općenarodnih i kulturnih svrha. Godine 1939. banska uprava — Poljoprivredno odjeljenje — kupila je u dva maha za 6000 din razne starije gospodarske knjige izdane od DSJ (između drugih Mohačekovu knjigu »Kako se hrani bilje«). Banska uprava Banovine Hrvatske platila je 1941. dugove Društva kod Zakladne tiskare Narodnih novina.

Gradsko poglavarstvo u Zagrebu darivalo je dugi niz godina po 10.000 din godišnje da bi se tom svotom učlanila u DSJ 33 učenika zagrebačkih škola kao doživotni članovi.

G. 1924. Ivan Vukasović, trgovac iz Stolca u Hercegovini, osnovao je zakladu kod DSJ za nagrađivanje pisaca znastvenih djela.

G. 1926. Petar Ivanišević iz Nove Gradiške darovao je Društvu 60.885 din za osnutak zaklade (dar djeci u Godinjaku).

G. 1929. darovali su po 10.000 din kanonik Strahinšćak i sveuč. profesor Bujanović (ovaj drugi osnovao je zakladu).

G. 1934. mons. Frane Bulić, počasni član Društva, osnovao je zakladu za nagrađivanje pučke knjige iz hrvatske povijesti.

Uza sve nepovjerenje prema zakladama osnovano je nakon prvog svjetskog rata kod DSJ preko 25 novih zaklada. Osim već rečenih, spomenimo još neke: Janko Rogoz, Tomislav Štahan, Luka i Marija Krstanac, Stjepan Pavišić, Andrija Ciprijanović, Eva Sečak, Paulina Torbica, Vlad. Halper Sigetski, o. Kapistran Geci, prof. Ferdo Heffler, Ljubica Balcer rođ. Lončarić, Pijevo društvo.

28. Zapisnici glavne skupštine 1939, 1940.

Godine 1937. ima DSJ u svemu 86 većih i 29 manjih zaklada u ukupnoj nominalnoj vrijednosti od 258.409 din 18 p, g. 1939. u vrijednosti od 301.999 din 18 p.[29]

Neki su se svećenici u svojim oporukama sjetili i DSJ pa mu ostavili manje legate. Ti su legati bili dobra pomoć Društvu dok je njegova nakladna djelatnost bila malena. Kad je u drugo doba povijesti DSJ nakladna djelatnost znatno povećana, trebalo se je osloniti na vlastite noge. Spomenimo neke legate: Juraj Čvek, Konrad Cerovski Pavao Sertić, Augustin Mihoković, don Miljenko Radunić, Franjo Vrbljančević, Janko Bočkaj, don Miljenko Radinović, Andrija Obelić, Krsto Lončarić, Ivan Stančić, Franjo Forko, August Maretić.

NAKLADNA DJELATNOST

U drugo doba svoje povijesti imalo je DSJ mnogo teškoća oko izdavanja knjiga. Prve su teškoće nastupile nakon prvog svjetskog rata, druge u vrijeme svjetske gospodarske krize, a treće uoči i tijekom drugog svjetskog rata.

Nakon prvog svjetskog rata, kao što smo već rekli, propale su zbog devalvacije novca društvene zaklade i fondovi. Zbog nestašice papira i poskupljenja tiskarskih poslova zapinjalo je tiskanje i izdavanje knjiga. Godine 1919. nijedna zagrebačka tiskara nije mogla niti htjela tiskati kalendar »Danicu«, a Jugoslovanska tiskarna u Ljubljani tiskala ju je s velikim zakašnjenjem zbog nestašice papira i štrajka tipografskih radnika. Iste je godine Matica hrvatska sazvala sastanak svih zagrebačkih nakladnih zavoda radi osnutka izdavačkog konzorcija i vlastite tiskare da bi se tako omogućilo redovito izdavanje i tiskanje knjiga. DSJ nije kanilo stupiti u takav konzorcij.[30]

G. 1920. nijedna tiskara u Zagrebu nije htjela tiskati knjige za DSJ, osim nadbiskupske tiskare, ali i ta pod teškim uvjetima. Zato je Odbor DSJ odlučio da za g. 1921. neće ništa tiskati. Međutim, glavna skupština 27. svibnja 1920. zaključi da se imaju tiskati i »Danica« i druge knjige za g. 1921. kao ustuk razgranjenoj protuvjerskoj štampi. Danica je i opet tiskana u Ljubljani.

Da bi se u ovim teškim prilikama pomoglo kako DSJ tako i ostaloj katoličkoj štampi u Zagrebu, zagrebački katolički prvaci odluče osnovati posebnu tiskaru i knjižaru pod imenom »Narodna prosvjeta«. Za direktora ovoga poduzeća izabran je Ambrozije Benković, svećenik iz Bosne. Knjižara je smještena u Nadbiskupskom sjemeništu (Kaptol 29), a tiskara (1921) u podrumskim prostorijama Jeronimske palače (Trenkova ul. 1). Tiskarski su strojevi kupljeni u Sl. Požegi od Kleina i ovdje neko vrijeme kao »Narodna prosvjeta« tiskali više katoličkih publikacija, a onda su preseljeni u Zagreb.

G. 1921. Nadbiskupska tiskara tiskala je Danicu i molitvenik »Kruh nebeski« za DSJ. Malo kasnije osposobila se i »Narodna prosvjeta« za tiskanje jeronimskih knjiga. Kad se nakon nekoliko godina nakladna

29. Vidi blagajničke izvještaje iznesene na godišnjim glavnim skupštinama, objavljene u kalendaru »Danici« i Katoličkom listu.
30. Zapisnik odborske sjednice 14. XI 1919.

djelatnost DSJ veoma povećala, tiskane su njegove publikacije i u drugim zagrebačkim tiskarama, osobito u Zakladnoj tiskari Narodnih novina (Frankopanska ul.).

Svjetska gospodarska kriza donijela je mnogo teškoća kako cijeloj našoj domovini tako i Jeronimskom društvu. Na izvanrednoj sjednici DSJ 27. studenoga 1930. pokrovitelj nadbiskup Bauer traži izvještaj o financijskom poslovanju Društva i nalaže oprez kod poduzimanja novih poslova. U isto su doba nadošle i političke teškoće zbog diktature kralja Aleksandra. Jeronimski kalendar »Razgovor ugodni« za 1929. zaplijenjen je zbog hrvatske trobojke na omotu. Poseban konzorcij, imenovan od pokrovitelja, pod imenom »Kuća dobre štampe« trebao je postati izdavač jeronimskih časopisa.

Na glavnoj skupštini DSJ, 24. veljače 1938, iznio je blagajnik dr Josip Lach kako Društvu čini mnogo teškoća konkurencija katoličke i nekatoličke štampe: »Teren na kojem je DSJ nekada bilo samo danas je poplavljen štampom zdesna i slijeva. Ne samo da u narod dolazi ogromna množina nekatoličke štampe nego danas dolazi i veliko mnoštvo katoličke štampe, koju izdaju razni redovi i razne katoličke organizacije. Sva ova novonadošla katolička štampa reflektira gotovo isključivo na one ljude koji su nekada kupovali jeronimske knjige. Da se ta štampa uzmogne proširiti, nastoji ona da kvantitativno i kvalitativno bude što bolja, a po cijeni što jeftinija. Tako je eto nastala jaka konkurencija jeronimskoj štampi baš od katoličke štampe. Ova promjena na terenu stavlja teške zahtjeve na DSJ, to imade jakog odraza i na njegovim financijama. Da Društvo uza svu konkurenciju uzmogne zadržati svoje stare pozicije i uz to steći nove, mora ono praviti reklamu za svoje knjige i provoditi stalnu propagandu.«

Uoči i tijekom drugog svjetskog rata poskupio je papir i teško se do njega dolazilo. To, kao i uopće poskupljenje životnih potreba, smanjilo je u velikoj mjeri i nakladnu djelatnost DSJ.

Uza sve teškoće, ovdje iznesene, DSJ u drugo doba svoje povijesti razvilo je vrlo veliku nakladnu djelatnost. Zasluga je to mnogih pojedinaca — povjerenika, zatim agilnih odbornika, a u prvom redu neumornih i požrtvovnih urednika Rožića, kasnije predsjednika, Andrića i Grkca. Sva trojica imala su književne talente, stekla široku kulturu i osobitu publicističku vještinu. Koliko zadivljuje njihov književni i publicistički rad, toliko iznenađuje sposobnost okupljanja oko DSJ više stotina pisaca i pjesnika. Ukratko, u blagoslovljenom razdoblju od 15 godina, od 1925—1940, tiskan je velik broj knjiga, zabavnih i poučnih, izvornih i prevedenih, kalendara i molitvenika, časopisa i brošura. To je i inače pravo zlatno doba hrvatske katoličke književnosti i publicistike, a prednjači DSJ.

Slijedeći statistički podaci najsigurnije pokazuju i dokazuju kako je DSJ napredovalo u drugo doba svoje povijesti s obzirom na izdavačku djelatnost.

G. 1921. i 1922. izdaje DSJ samo po dvije knjige godišnje, a već 1923. i 1924. 5 knjiga, 1925. 8. Međutim, 1927. izdaje Društvo čak 20 knjiga godišnje, a 1928. 30 knjiga i časopisa ukupno, zatim 1929. 28, 1930. 24, 1931. opet 30, 1932. 28, 1933. 25, 1937. i 1938. samo 23, 1939. i 1940. 27, 1942. samo 22 (knjiga i časopisa).

Do 1918 izdalo je DSJ u svemu 212 knjiga, do 1922. 219, do 1932. 406, do 1936. 516 knjiga odnosno svezaka (uključivši i časopise). Sâm Andrić kroz 25 g. uredio je oko 500 knjiga.

Sveukupna izdanja DSJ iznose g. 1922. 234 stranice, g. 1925. 876, g. 1930. 4550, 1940. 4024, 1942. 3438 stranica.

G. 1930. surađivalo je u jeronimskim izdanjima 200 suradnika, 1940. 228, 1942. 211 suradnika.

G. 1938. nabavilo je DSJ za svoja izdanja 4 teretna vagona papira. A tako je to bilo i drugih godina u četvrtom desetljeću XX stoljeća.

Ovako proširena izdavačka djelatnost DSJ morala je biti dobro organizirana. Mnogobrojna, razna izdanja podijeljena su u dvije skupine: članska izdanja i izdanja Kuće dobre štampe.

Članska se izdanja tako zovu jer su namijenjena u prvome redu članovima, kako doživotnim tako i godišnjacima. Od 1933. članska se izdanja dijele u tri podskupine: 1. glavna izdanja (kalendar »Danica« i 2 manje knjige za 12 din), 2. redovna izdanja (knjige koje se s prve tri dobivaju za 20 din), 3. izvanredna izdanja (4 knjige koje se s gornjih pet dobiju za 40 din).

Izdanja Kuće dobre štampe namijenjena su kako članovima tako nečlanovima po jednakim cijenama, a dijele se u ove podskupine: 1. knjižnica dobrih romana, 2. knjižnica dobre djece, 3. knjižnica društvene pozornice, 4. knjižnica općeg znanja, 5. časopisi. Ovome još treba nadodati: posebna izdanja i pojedinačna izdanja.[31]

O kalendaru »Danici« izvješćuje urednik dr Andrić na glavnoj skupštini DSJ 1931. ovako: »Kalendar 'Danica' bio je i ostaje temeljna jeronimska knjiga i godišnjak svakog jeronimskog člana. Njoj uredništvo posvećuje od godine do godine sve veću brigu. Ona spada u tip kalendara koji se odlikuju šarolikošću sadržaja, mnoštvom zanimivosti, pregledima događaja i aktuelnosti te raznim praktičnim savjetima i poukama za dnevni život, napose na selu. Opremljena Kirinovom slikom sv. Jeronima, 'Danica' danas, što se njena ukusnog vanjskog izgleda tiče, bez sumnje ima prvenstvo među svim domaćim kalendarima.«

»Danica« za 1919—1921. imala je nakladu od 100.000 primjeraka, za 1923. i 1926. 60.000, 1927—1930. 55.000, 1931—1932. 52.000, za 1933. 40.000, za 1942. 34.000 primjeraka. U njoj je 1933. surađivalo 27 suradnika, 1938. 41, 1941. 33, i to iz svih hrvatskih krajeva. Sadržaj svih »Danica« (1870—1933) objavljen je u publikaciji »Jeronimski rad u g. 1932.« U ovom kalendaru ima pjesama, pripovijesti, poučnih članaka iz povijesti, zemljopisa, prava, zdravstva, gospodarstva, kršćanske vjere i uzgoja. Surađivali su dr Andrić, Joso Benac, dr Binički, Milan Pavelić, Spiridon Petranović, Izidor Poljak, dr V. Deželić st., dr V. Deželić ml., Petar Grgec, dr Stj. Filipović, Ivan Sitarić, Josip Šafran itd.

Od članskih izdanja posebno su zanimljive knjige u kojima se u obliku pripovijedaka opisuje narodni život u pojedinim našim krajevima. To su Bosančice (1923, Narcis Jenko), Dalmatinke (1925, fra L.

31. Zapisnik glavne skupštine 1933, izvještaj urednika.

Plepel), Slavončice (1926, A. Matasović), Hercegovke (1927, I. Jakovljević), Gradišćanke (1929. Ignac Horvat), Prigorčice (1930, Vl. Rožman), Miholjčice (1931, R. F. Magjer), Ispod Garićke planine (1938. Mijo Stuparić, seljak književnik).

U posebnim knjižicama opisana su važnija marijanska prošteništa: Majka Božja Bistrička (1923), Gospa Remetska (1925), Gospa Trsatska (1927), Gospa Sinjska (1928).

U nekoliko knjiga prikazana je hrvatska politička i kulturna povijest. Tako: Ivan Hrvaćanin (1928, Binički), Stopama hrvatskih vladara (1928, Bulić-Katić), Novi pripovjedači (1929, Maraković). Na vratima hrvatske povijesti (1930, Katić), Umjetnost u našim ladanjskim crkvama (1930, Đ. Szabo), Povijest Segeta grada (1931, F. Črnko), Hrvatska književnost (1931, M. Ujević), Starokršćanska arheologija (1931, dr C. Truhelka), Hrvatski i slovenski jezik u crkvama Istre, Trsta i Gorice (1931, Barbalić), Hrvatska povijest (1935—36, dr fra O. Knezović), Povijest Crkve u Hrvatskoj (1944). Ovome treba nadodati prikaz opće povijesti prof. M. Vunića i prikaz opće povijesti katoličke Crkve M. Vanina D. I., zatim više povijesnih knjiga dra Rudolfa Horvata.

Od knjiga vjersko-duhovnog sadržaja osobito su vrijedne: dr R. Vimer, Isus Krist I—III (1925—27); J. Lahner, Hrvatske narodne pobožne pjesme (1927, 1931); Kempenac-Bosanac, Nasljeduj Krista, itd.

I u drugo doba svoga opstanka izdavalo je DSJ poučne knjige svake vrste. Tako: Kokoši (1923, Bek), Hrvatsko uzor-selo (1924, dr Andrić), Guske, patke, pure (1925, Bek), Elektrika na selu (1925, inž. Kürschner), Pčelarstvo (1926, Sitarić), Socijalno pitanje (1927, dr V. Deželić ml.), Svilarstvo (1927, Sitarić), Žito u svjetskom gospodarstvu (1927, dr Andrić), Kukci štetočinje (1928, dr V. Vogrin), Porezi (1928, dr A. Živković), Bakterije u životu i gospodarstvu (1929, dr S. Filipović), Ljekovite biljke (1930, dr R. Kraus), Crvena djetelina (1932, dr V. Mandekić), Društveni život na selu (1937, dr M. Ivšić), Kako se hrani bilje (1938, dr M. Mohaček), Stočarstvo (1939, I. Šmaljcelj), Pučka fizika (1940, Franjo Krleža), Seljak pred sudom (1941, dr M. Lehpamer), Temelji ratarstva (1942, dr V. Mandekić), itd.

Istakli su se kao jeronimski pripovjedači: dr Josip Andrić, dr Fran Binički, J. Cvrtila, dr V. Deželić st., dr V. Deželić ml., Petar Grgec, Lovro Katić, Sida Košutić, Antun Matasović, Milutin Mayer, dr Izidor Kršnjavi itd.

Jeronimski odjel ili konzorcij »Kuća dobre štampe« nastojao je prije svega pružiti jeronimskim i drugim čitateljima dobre katoličke romane pisane s kršćanskim nazorom na svijet, kao ustuk romanima koji su svojim sadržajem kvarili dobre moralne običaje. Od Šenoinih romana izdani su: Branka, Zlatarevo zlato, Barun Ivica. S poljskog je preveden Sienkiewiczev roman »Potop« i dr. Tiskani su i romani suvremenih hrvatskih pisaca: dra Andrića, dra V. Deželića ml., prof. P. Grkca, prof. A. Jakšića, prof. A. Matasovića, Side Košutić, Štefe Jurkić itd.

U Knjižnici dobre djece tiskano je nekoliko knjiga, uglavnom stranih priznatih dječjih pisaca.

U Knjižnici društvene pozornice objavljeno je više gluma koje su namijenjene diletantima katoličkih društava, u prvom redu onima u selu s vrlo jednostavnom pozornicom.

Knjižnicu općeg znanja uređivao je poseban urednik — prof. P. Grgec. Na glavnoj skupštini DSJ 1933. rekao je on o potrebi takve knjižnice ovo: »Stotine se i tisuće knjiga turaju u svijet koje propagiraju nauku u obliku koji je izravno ili u daljim posljedicama uperen protiv kršćanskog nazora o svijetu. Prosudite kakvi su nazori većine intelektualaca o povijesti, filozofiji, antropologiji, zemljopisu, etnologiji, medicini, književnosti, suvremenim pokretima, pa ćete uskliknuti: Kuda to plovi naša kultura i civilizacija? Tu je potrebna brza pomoć. Dajmo duhovne hrane ljudima koji vapiju za njom. Po našim pravilima dužnost je Društva da popularizira pravu nauku, a to je svrha i Knjižnice općeg znanja. Ta je knjižnica zamišljena kao niz edicija koje s najnužnijim naučnim aparatom obrađuju pitanja općega interesa. Knjižnica je potrebita ne samo radi čitalačkog općinstva nego i radi pisaca. Treba pisce privući, treba ih odgojiti, treba ih zaposliti.« — U ovoj Knjižnici izlazio je godišnjak ili almanah pod imenom »Selo i grad« od 1929 — 1933. u 1500 primjeraka na 130—160 strana. Urednikov plan o izdavanju knjiga iz područja raznih znanosti (etnologija, filozofija historije itd.) za školovane ljude u Hrvatskoj nije se mogao ostvariti zbog gospodarske krize .

DSJ izdavalo je ove časopise: Obitelj, Naša Gospa Lurdska, Mala mladost, Hrvatska prosvjeta.

»Obitelj« je izlazila od 1929. do 1944, najprije kao tjednik, kasnije kao polumjesečnik; isprva na 900 stranica godišnje, poslije na 400 strana. Uređivao ju je s mnogo ljubavi i mara, uza sve financijske i druge teškoće, glavni urednik dr Andrić. Surađivalo je 70—100 suradnika godišnje. Tiraža 5000—8000 primjeraka.

»Naša Gospa Lurdska« izlazila je od 1928—1942, mjesečno u 10.000 — 13.000 primjeraka, a na ukupno 190—250 stranica godišnje. Uređivao ju je Pavao Lončar, inače dugogodišnji vođa hrvatskih marijanskih hodočašća u Lurd i dr D. Hren. U časopisu je surađivalo svake godine preko 50 suradnika. U njemu su objavljivane vijesti iz DSJ, svetišta Gospe Lurdske u Zagrebu (Vrbanićeva ul., Franjevački samostan) i bratovštine sv. Ćirila i Metodija. Posebno je tiskan od 1928—1931. almanah Naša Gospa Lurdska u 5000 primjeraka na oko 100—150 stranica. Urednik je bio dr J. Andrić.

»Mala mladost« izlazi 1930—1943. Uređuju dr Andrić i prof. Luka Perinić. Tiska se svakog mjeseca tokom školske godine u 5000 primjeraka. Surađuje godišnje oko 50 suradnika.

»Hrvatska prosvjeta«, kojoj je izdavač Kolo hrvatskih književnika, prešla je 1928. u upravu DSJ. Urednik joj je dr Ljubomir Maraković. Tiskala se u 1200—1300 primjeraka, na oko 250 stranica, i bila je najrašireniji hrvatski književni časopis.

»Jeronimsko svjetlo« počinje izlaziti 1933. dolaskom dra F. Rožića na mjesto predsjednika DSJ. On je urednik toga časopisa koji se tiska dva puta godišnje na stotinjak stranica. Ovdje se objavljuju društvene

vijesti i vrši propaganda za čitanje jeronimskih izdanja. Izlazi do 1944. godine

»Zlatno klasje«, pučko-prosvjetni list, vrlo dobro uređivan, ali izlazi kratko vrijeme (1937—1939), jer nema dosta čitatelja ni suradnika.

»Jeronimske brošure« (ili brošure »Jeronimskog svjetla« ili »Dinar-štampa«) male su poučne knjižice različitog sadržaja. Pokrenute su 1934. na želju katoličkog episkopata. Prvu je takvu knjižicu napisao dr Stj. Bakšić pod naslovom »Kud srlja čovječanstvo«. Tiskana je u 2000 primjeraka i već za 10 dana rasprodana. U toj seriji tiskan je 1937. Deharbov »Mali katekizam« u 100.000 primjeraka. G. 1943. tiskano je već VII izdanje toga katekizma kao privatne knjižice jer je kao službena školska knjiga vrijedio »Kršćanski nauk« Hefflera-Kornfeinda-Kramara. U istoj su seriji 1942. tiskani životopisi hrvatskih blaženika N. Tavelića (Andrić) i A. Kažotića (J. Buturac).

Od »Jeronimskih molitvenika« najpoznatiji je »Kruh nebeski«. Tiskan je 1920/21. u 200.000 primjeraka (redakcija Celinšćak-Šarić) kao službeni molitvenik za sve hrvatske biskupije, ali uza sve preporuke trebalo je čekati desetak godina da se rasproda. Nakon toga Društvo otprilike svake druge godine tiska novo izdanje u nakladi od 10 do 50 tisuća. Iako je bilo određeno od strane crkvenih vlasti da se tekst prvoga ili »službenoga« dijela ne smije mijenjati, ipak su promjene više puta vršene, što otežava zajedničko moljenje u crkvi. — G. 1937. izdalo je DSJ crkvenu pjesmaricu »Anđeosko cvijeće« u priredbi učitelja Franje Perše.

U seriju »Posebnih izdanja« ide Sveto pismo Novoga zavjeta u prijevodu prof. dra Franje Zagode, tiskano 1938/39; zatim »Životi svetaca« koje je djelomično obradio prof. dr Maksimilijan Lach (tiskano 1940—1944).

DSJ preuzelo je cijele naklade nekih knjiga i raširilo ih među svoje članove. Tako: Andrić, Dunje ranke i Nove brazde; P. Grgec, Temelji društva; dr V. Dezelić st., Kardinal Haulik; dr Đuro Arnold, S visina i dubina; S. Jurkić, Legende u bojama, itd.[32]

Prigodom 70-godišnjice DSJ raspisan je natječaj za veću pripovijest koja bi izašla u jednoj knjizi i drugi natječaj za zbirku manjih pripovijesti. Stiglo je 18 rukopisa, ali nijedan nije odgovarao uvjetima prvog natječaja, pa nije nijedan rukopis nagrađen ni tiskan. Kod drugog natječaja uspio je Viktor Grmović (Hubert Strauh) sa zbirkom pripovijesti »Majka priča«. Razlog je ovakvom ishodu natječaja što se obično natječu samo osrednji, a ne i bolji pisci koji svoja djela mogu lako svagdje tiskati.[33]

Na glavnoj skupštini 1937. kaže urednik dr Andrić o jeronimskim knjigama ovo: »To što je jeronimska knjiga u principu pučka, nailazi kod gdjekojih pojedinaca katkada na neshvaćanje. Toga neshvaćanja ne bi bilo kad bi svi koji perom i umom služe hrvatskom narodu imali uvijek na pameti da je hrvatski narod gotovo sav zapravo seljački narod, pa mu k srcu možemo doprijeti samo na način koji on razumije. Iako je taj seljački (pučki) način poimanja i izražavanja plod primitivizma, takav je on samo u svom prvotnom, sirovom stanju, ali zato baš i jest književnost i umjetnost da tu izvrši umjetničko oplemenjivanje. Tim se putem pučki izražaj može dići i na najveću umjetničku visinu. To je uopće najispravniji put za stvaranje prave narodne književnosti... Pučka književnost, kako je treba shvatiti i kako je DSJ izgrađuje, ima u prvome redu umjetnički cilj, samo se pučkim izražajem služi kao sredstvom.«

32. Rad i uspjesi DSJ, Zagreb 1931, str. 68.
33. Odborska sjednica (zapisnik) 1. VI 1938.

Jednako je mislio, govorio i pisao dr F. Rožić, predsjednik DSJ. Svoja je shvaćanja objavio u knjizi »Na njivi pučke prosvjete« (Zagreb 1941).

G. 1937. pisao je o knjigama DSJ 21 dnevnik i tjednik i 34 mjesečnika, dakle 55 listova. A tako je otprilike bilo i drugih godina. Time je vršena propaganda u korist DSJ. Pravih književnih ocjena zapravo i nije bilo ili vrlo malo. Na to se upravo tuže na glavnim godišnjim skupštinama DSJ i urednik i bilježnik. Istina je, i pisci i urednici mnogo su se trudili da knjige i časopisi DSJ budu pisani dobrom hrvatskom prozom, lakim i razumljivim stilom i imali su mnogo uspjeha, više nego srodna hrvatska štampa. No istina je i to da je bilo pojedinačnih nedostataka i u pogledu pučkog stila i u pogledu stručnosti.[34]

RASPAČAVANJE KNJIGA

Evo brojeva raspačanih knjiga DSJ u pojedinim godinama: g. 1926. 165.000 knjiga, 1928/29. 120.000, 1930/31. 125.000, 1934. 165.851, 1939. 228.909, 1940. 117.711, 1941. 105.704, 1942. 135.852. Godine 1938. rasprodano je što knjiga što časopisa 394.281 primjerak.

To je lice medalje, koja se u prvi mah čini povoljna. Potrebno je vidjeti i naličje, a to su one knjige koje su nakon protekle rasprodajne sezone ostale nerasprodane. Prodajna sezona traje od blagdana sv. Jeronima jedne godine do Uskrsa druge godine. Nakon protekle sezone kalendari postaju makulatura, a druge se knjige i kasnije mogu prodati. Teže se prodaju članska izdanja, a lakše molitvenici i romani.

Iza 31. VIII 1929. ostale su nerasprodane knjige izdane za 1929. ovako: Danica 2954 komada, almanah Gospe Lurdske 521, almanah Selo i grad 1050, Golgotske ruže 2826, Kukci i štetočinje 2849, Porezi 2045. Ognjem i mačem 4620, Kalista 4649 itd.

God. 1940/41. ostadoše nakon Uskrsa nerasprodane knjige: Danica 474 komada, Blagoslovljena Hrvatska 3876, Stočarstvo 3702, Pučka fizika 122, Povijest svijeta II dio 2801. Općinstvo svetih 956 komada itd.

Jeronimski su časopisi poslovali ponajviše s gubitkom. Tako 1930. Naša Gospa Lurdska ima 7000 din gubitka, Obitelj 27.000 din gubitka, Mladost (Krijes) 52.000 din gubitka. G. 1938. iznosio je dug kod »pretplatnika« časopisa Naša Gospa Lurdska 50.000 din, koji je proglašen neutjerivim i otpisan. Mnogo je veći dug bio kod časopisa »Obitelj«.

Teškoće kod raspačavanja jeronimskih knjiga i časopisa dolazile su ponešto zbog ratnih posljedica iza g. 1918, zbog gospodarske krize iza 1930, zbog II svjetskog rata iza g. 1939, ali najviše zbog nepouzda-

34. Godine 1932. Mato Kolibaš predlaže da se kod izdanja DSJ više pazi na čistoću hrvatskog književnog jezika. Godinu dana kasnije poziva se Klub studenata slavista u Zagrebu da u tome pogledu dade inicijativu (Zapisnici sjednica 1932—1933).

nih povjerenika. Od 1100 društvenih povjerenika oko 600 bilo je revnih, a oko 500 pasivnih. Već 1921. cijela trećina povjerenika nije naručila čak ni kalendar »Danicu«, a g. 1923. nisu to učinile dvije petine povjerenika. G. 1933. ima više župnika povjerenika koji nisu naručili jeronimske knjige za svoje župljane jeronimske članove. I tako se moglo dogoditi da u dvjema susjednim, jednako velikim županima omjer između prodanih jeronimskih knjiga bude 1:8. No treba se prisjetiti i toga da je u to doba vladala velika nestašica svećenika pa su stariji nemoćni župnici upravljali velikim župama i nisu dospjeli raspačavati jeronimske knjige među svoje župljane. Njima se pokušalo pomoći osnivanjem jeronimskih odbora, ali to je imalo uspjeha tek u nekoliko župa. G. 1938. provedena je anketa s povjerenicima, koji su se uglavnom tužili na vjerski i kulturni nehaj svojih župljana.

Svakako je važna i ona teškoća koju smo spomenuli već prije, a to je poplava raznih glasnika, kalendara i drugih knjiga što su ih izdavale razne redovničke zajednice i katoličke vjerske organizacije (Katolička akcija i dr.) Naš jednostavni svijet, osobito u selu, nije imao ni novaca, ni vremena, ni kulturne potrebe da čita i prati tako mnogobrojnu katoličku štampu.

DSJ činilo je na razne načine propagandu za raspačavanje svojih knjiga u narod.

G. 1937. šalje DSJ svoje knjige i časopise uredništvima 73 novina i časopisa, a g. 1939. na 64 njih.

DSJ izlaže svoje knjige u raznim prigodama: 1933. i 1939. na Zagrebačkom zboru (velesajmu), 1928. u okviru »Prosvjetnog tjedna« u Zagrebu, 1936. u Rimu prigodom svjetske izložbe katoličke štampe, 1939. u Čakovcu itd.

G. 1936. održan je u Zagrebu nikolinjski i božićni sajam jeronimskih knjiga. G. 1939. Prosvjetno društvo »Kranjčević« u Sarajevu prodalo je uoči Božića jeronimskih knjiga za oko 500 Din. Iste godine održana je u Zagrebu »Jeronimska lutrija« koja je Društvu donijela 20.000 din (izvučena srećka od 10 din davala je dobitniku 10 knjiga).

G. 1939. bilo je 468 učitelja koji su kupovali jeronimske knjige. Društvo ih je zamolilo da porade i oko širenja jeronimske štampe u narodu. Ministarstvo prosvjete u Beogradu preporučilo je školama samo nekoliko društvenih izdanja.[35] Banska vlast Banovine Hrvatske preporučila je sve knjige DSJ, a povijesne odobrila kao pomoćne udžbenike.[36]

G. 1934. ima 236 knjižara koje rasprodaju jeronimsku štampu diljem cijele Jugoslavije (među ostalim i »Šabačka narodna knjižara«). Iste godine prodavane su jeronimske knjige, osobito romani, preko trgovačkih putnika (agenata) koji su išli od kuće do kuće i nudili knjige. Tako su radila i druga zagrebačka nakladna poduzeća. S radnim učinkom DSJ nije bilo zadovoljno.

G. 1937. poslano je američkim Hrvatima 5000 letaka u kojima se preporučilo čitanje jeronimskih knjiga.

35. Ministarstvo prosvjete u Beogradu 1. II 1929. preporučilo je školama samo ovih 5 knjiga DSJ: Svilarstvo, Žito u svjetskoj trgovini, Lurdska ukazanja, Isus Krist (Vimer), Kroz vrtna vratašca. Vidi zapisnik odborske sjednice 13. II 1929.

36. Zapisnik odborske sjednice 13. XII 1939.

1939. centrala Katoličke akcije za holandske luke preuzimala je jeronimska izdanja i davala ih hrvatskim mornarima koji su se ondje zadržavali kraće vrijeme.

U Istri nakon talijanske okupacije 1918. širenje jeronimskog štiva zadavalo je mnogo teškoća. Sretnije ruke bila je Bratovština sv. Mohorja za Slovence, koja je 1924. imala poseban hrvatski odsjek. Vodio ga je Josip Grašić, župnik u Bermu kod Pazina, a pomagali su svećenik Božo Milanović i dr Vjekoslav Gortan iz Zagreba. Na molbu Družbe sv. Mohorja dopušta DSJ 1925. da se za istarske Hrvate posebno prirede i tiskaju jeronimske knjige: Božji vitez (Kršnjavi), Božji sirotan (Kršnjavi) i Uzor selo (Andrić).

Gospodarska kriza i potreba vremena ponukala je DSJ da izdaje knjižice po 1 dinar. Ta »dinar-štampa« imala je lijep uspjeh: 1934. raspačan je 165.851 komad, a prvih devet svezaka imalo je tiražu od 192.490 primjeraka, koji su svi razgrabljeni. Pogreška je svakako bila tiskanje nerentabilnih knjiga, a osobito časopisa, kad se rasprodaja, uz postojeće povjerenike, nije dala valjano organizirati. Svake godine slano je nekoliko tisuća opomena i oko 600 advokatskih prijetnji, ali s malo koristi — otprilike 25% dužnika platilo je nakon toga dug. Plaćanje dugova, pa i onih najsitnijih, stvar je dobrog odgoja, svijesti dužnosti i odgovornosti.

BLAGAJNIČKO POSLOVANJE

O stanju izdavačke djelatnosti DSJ govore svake godine na glavnim skupštinama izvještaji predsjednika, bilježnika, urednika, ali najtočnije i najrealnije izvještaj blagajnika. Za vrijeme boležljivog blagajnika Šimatovića ti su izvještaji dosta sumarni, a kasnije vrlo opširni, iscrpni i poučni.

Na koncu 1920. iznosio je primitak u gotovom 332.429 kruna, a izdatak u gotovom 393.683 krune. Privremeni je manjak nastao u blagajni zato što je tiskara u Ljubljani slala kalendar »Danicu« izravno članovima Društva pa je bilo nemoguće s njom urediti račun do 31. XII 1920.

Do konca g. 1925. izdano je za knjige 273.885 dinara, a primljeno 256.448, pa je tako ostao privremeni manjak od 17.437 dinara. Međutim, za samu »Danicu« izdano je u svemu 232.558 din tiskari i 5900 piscima u ime honorara, a nakon istekle sezone primljeno od prodaje 294.910 što znači višak od 56.451 din.

U g. 1928.[37] iznosi: Primitak	— — — — —	2,808.200
Izdatak	— — — — — — — —	2,001.979
Temeljna glavnica	— — — —	772.245
Zaliha knjiga	— — — — — — — —	654.204
Dug	— — — — — — — — — — —	495.339

37. Zapisnik glavne skupštine g. 1929.

U g. 1936. bio je ovaj RAČUN RAZMJERE (tj. 31. XII 1936.)[38]:

Aktiva		Pasiva	
Temeljna imovina:		Vjerovnici naklada	972.129
Nekretnine	362.680	Dubioza kod dužnika	826.921
Vezane vrijednosti	81.481	Tuđi novac	6.004
Prometna glavnica:		Čista imovina	1,316.632
Namještaj	96.255		
Novac	51.512		
Skladište	696.822		
Dužnici	1, 832. 936		
	3,121.688		3,121.688

RAČUN GUBITKA I DOBITKA

Trošak		Prihod	
Naklada knjiga	739.128	Prihod knjiga	713.792
Naklada časopisa	493.833	Prihod časopisa	493.392
Nekretnine i razno	195.361	Razni prihodi	304.217
Poslovna dobit	83.079		
	1,511.402		1,511.402

N. B. Podaci su o parama izostavljeni radi jednostavnosti.

U g. 1941. bio je RAČUN RAZMJERE (tj. 31. XII 1941)[39]:

Aktiva		Pasiva	
Gotovina	239.765	Vjerovnici	1,341.749
Dužnici časopisa	685.067	Pričuva	834.797
Dužnici knjiga	1,047.169	Tuđi novac	5.488
Skladište	845.656	Čista imovina	1,910.564
Inventar	60.134	Višak	119.453
Jeronimska palača	950.823		
Jeronimska dvorana	302.866		
Vezane vrijednosti	80.569		
	4,212.052		4,212.052

RAČUN GUBITKA I DOBITKA

Trošak		Prihod	
Naklada knjiga	771.292	Knjiga	1,112.202
Naklada časopisa	334.261	Časopisa	317.480
Nekretnine, razno	130.213	Nekretnina	268.772
Trošak uprave, eksp.	466.938	Razni	123.704
Poslovna dobit	119.453		
	1,822.158		1,822.158

N. B. Podaci su o parama (banicama) izostavljeni radi jednostavnosti.

38. Zapisnik glavne skupštine g. 1937.
39. Zapisnik glavne skupštine g. 1942.

Ovako napisane brojke doimaju se dobro; čine se povoljne. Međutim, iz raznih izvještaja godinama se čuje bolni krik: naši vjerovnici, tiskare i štedionice, neprestano urgiraju da im platimo dugove i kamate, a naši dužnici, čitatelji jeronimskih knjiga, zatežu i ne plaćaju svojih obaveza. Zakladna je tiskara g. 1934. samo u ime kamata tražila 151.207 din. Ona je, kao i Nadbiskupska tiskara, manji dio duga otpisala, ali najveći dio dugova Društvo je podmirilo sa zakašnjenjem uzdajući se strpljivo u dobru volju svojih dužnika. No kada je svaka nada postala izgubljena, Društvo je dugove otpisivalo odnosno brisalo. Tako je 1931. brisalo 59. 471 din dugova kod župnika povjerenika, a 5641 din kod knjižara. Godine 1932/33. brisano je 260.000 din dugova kod povjerenika, a 123.000 kod knjižara. G. 1935. otpisano je 55.457 din duga. Godine 1937. 55 tvrdokornih dužnika duguje 185.283 din bez nade da će se taj dug podmiriti. 1940. tražbine iz 1937. i starije iznose 246.815 din. Od 1929—1931. otpisan je dug kod čitatelja »Obitelji« u iznosu od preko 100.000 din. I kod drugih časopisa trebalo je češće brisati dugove.

Kako, eto, vidimo, teškoća je bilo ne samo s povjerenicima i »pretplatnicima« časopisa nego i s knjižarama koje su dobivale knjige u komisiju ali ih nisu prodavale na veresiju. Godine 1931. od 342 knjižare 87 njih dugovalo je 250.000 din. Kad su im poslane advokatske opomene, dug se smanjio na 108.148 din. Za vrijeme gospodarske krize više je knjižara palo pod stečaj na štetu DSJ.

Kako je i zašto dolazilo do neutjerivih dugova kod povjerenika? Dolazilo je zato što su povjerenici davali knjige na veresiju i što im je posao oko utjerivanja dugova postao odviše mučan. Neki su povjerenici umrli s dugovima koji se iz ostavine nisu dali podmiriti jer nije bilo točne evidencije o uplatama itd. Bilo je i povjerenika koji su radije plaćali tuđe dugove iz svoga džepa negoli da se bave utjerivanjem dugova. Njima DSJ poručuje (Jeronimsko svjetlo 1937, ožujak, str. 24): Davanje knjiga na dug vrlo je opasna igra koja često dovodi povjerenike do toga da moraju DSJ plaćati za druge. DSJ ne traži ni od koga da plaća knjige za drugoga, ali najljepše moli da bude svjestan odgovornosti za svako izdanje koje je kao povjerenik primio i za koje treba da sredi račun kod DSJ. Tko daje jeronimske knjige na dug, radi na svoju odgovornost! Najljepše bi bilo da se prestane s tom praksom te da se odgoje ljudi da kod preuzimanja knjiga plaćaju za njih odgovarajuću svotu.

Od 1928—1930. izdavalo je DSJ kalendar »Razgovor ugodni« (urednik dr Andrić) najprije u 5000, a kasnije u 10.000 primjeraka i tako konkuriralo vlastitom kalendaru »Danici«, a kasnije se tužilo kako mu kalendari redovničkih zajednica čine štetu!

Na odborskoj sjednici 22. XI 1933. prigodom raspravljanja o tome hoće li se i dalje izdavati almanah »Selo i grad«, rekao je predsjednik Rožić ovo: »DSJ izdavajući i te knjige mijenja svoju fizionomiju. A to ne bi smjelo biti jer ono imade svrhu izdavati knjige za puk i raditi za pučku prosvjetu. Tu je još golemo polje rada za naše Društvo. Upuštajući se i u druge poslove trpi od toga štetu glavna naša svrha. A onda dolazi i financijska strana. U današnjim teškim prilikama nije moguće da Društvo, koje ionako ima velikih financijskih poteškoća, pridonosi

i za tu svrhu. Ne smijemo se upuštati u pothvate koji nanose nov deficit. Moramo naprotiv svim silama nastojati da saniramo današnje financijske prilike našega društva.«

Odrediti cijene jeronimskim knjigama nije bio ni lak ni jednostavan posao. Knjige su trebale biti jeftine da ih siromašan svijet može kupiti, ali je i od utrška knjiga trebalo dobiti sredstva za izdavanje novih knjiga. Blagajnik dr J. Lach na glavnoj skupštini 1938. kaže ovo: »Kod cijena naših knjiga i časopisa treba uzeti u obzir ove stavke: papir, tisak, klišeje, uvez, autorski honorar, ekspedit, poštarinu, proviziju, upravu, gubitak zbog neplaćenih knjiga, gubitak na vraćenim i oštećenim knjigama, reklamu, propagandu i k tome sve veće kancelarijske troškove. Od ukupne sume svih tih troškova ovisi cijena knjige, jer se svi ti troškovi moraju pokriti prihodima od knjiga i časopisa.«

Na glavnoj skupštini 1939. rekao je bilježnik dr J. Lončarić između ostaloga i ove riječi: »Brineći brigu oko širenja jeronimske prosvjete Upravni je i Poslovni odbor ove poslovne godine najtežu muku mučio i mnoge sjednice upotrijebio da ustanovi prodajnu cijenu knjiga... Izdavači katoličke štampe kod nas odreda raspačavaju svoja izdanja *ispod istinite cijene*... I DSJ moglo je izdavati knjige ispod cijene dok su naklade bile malene, pak je koji mecena naplatio tiskarske troškove. Moglo je to činiti dok je primalo obilne subvencije Sabora, bana, grada Zagreba i pojedinih velikih dobrotvora. Sve je to danas spalo na sitnicu. A svekolike naše zaklade odbacuju efektivnih din 2.335. Nije preostalo drugo nego društvenim izdanjima udariti istinitu cijenu...«

Na koncu g. 1938. imalo je DSJ 90 zaklada (i još nekoliko malih) koje su bile uložene kod raznih štedionica. Kamati su se mogli dizati samo od onoga što je bilo uloženo kod Gradske štedionice i Katoličke banke u Zagrebu, dok su sve druge zaklade godinama ostajale bez prihoda zbog postojeće gospodarske krize i zakonske zaštite banaka. Premo tome, jeronimski pisci nisu dobivali honorare od kamata zaklada, nego iz blagajne DSJ, i to u onoj visini kako su bili nagrađivani pisci kod Matice hrvatske.

Imovina DSJ osigurana je 1927. kod poduzeća »Croatia« i »Vzajemnost« na 3,600.000 din, uz godišnju premiju 1947 din. Kasnije je provedeno osiguranje i kod »Napretka« u Sarajevu.

JERONIMSKA DVORANA

1920. godine osnovana je u Zagrebu zadruga s ograničenim jamstvom pod imenom »Katolički dom«. Svrha je zadruge bila sagraditi u Zagrebu kuću ili dvoranu u kojoj bi se okupljali zagrebački katolici na predavanja te razne crkvene i kulturne proslave. Predsjednik je bio biskup dr Dominik Premuš, a član odbora i duša zadruge dr Stj. Markulin, odvjetnik. Kad je DSJ ponuđeno da stupi u zadrugu, Društvo je to odbilo. Međutim, 8. VI 1921. sklopilo je DSJ s rečenom zadrugom ugovor kojim Društvo prodaje zadruzi dio dvorišta i vrta za gradnju »Katoličkog doma« uz uvjet da sagrađenu dvoranu ne može prodati drugome već samo DSJ. Zadruga je raspisivanjem udjela uz dividend od 5% došla do novčanih sredstava i sagradila dvoranu.[40] Godine 1928. zadruga je željela likvidirati. Biskup Akšamović poklonio je svoje udjele DSJ i tako mu omogućio da postane kasnije vlasnik dvorane koja je u Zagrebu poznata pod imenom »Jeronimska dvorana«. U toj su dvorani godinama držana mnoga predavanja, priredbe i skupštine. DSJ kupilo je od Pijeva društva poslovne udjele zadruge »Katolički dom« u iznosu od 25.000 din i tek iza toga, 30. XII 1938, kupilo je spomenutu dvoranu od zadruge »Katolički dom«, koja je konačno likvidirala. Vlasništvo je preneseno 1939. na DSJ koje je ostalo dužno »Domu« u likvidaciji 85.629 din i 27 p. Izgradnjom i otvorenjem »Franjevačke dvorane« na Kaptolu br. 9, godine 1939, Jeronimska je dvorana izgubila dosta na svojoj važnosti.

KUĆA DOBRE ŠTAMPE

DSJ odlučilo je prigodom svoje 60-godišnjice, 1928, sagraditi »Kuću dobre štampe« koja bi djelomično služila za potrebe Društva (skladišta, tiskara), a djelomično za stanove, kojih bi stanarina išla u korist nakladne djelatnosti. 20 X 1928. kupljeno je od općine grada Zagreba gradilište br. 101 na starom Sajmištu, na uglu ulice Kraljice Jelene i Tvrtkove ulice. Gradilište je stajalo samo 28.350 din, a dobiveno je uz obvezu da se u roku od dvije godine sagradi ovdje trokatna ulična stambena zgrada. Arhitekt Đuro Kastl izradio je građevni nacrt za četverokatnu zgradu, a građevno poduzeće Ing. Špiler i Šurina obvezalo se zgradu sagraditi za 1,785.000 din. Glede financiranja novogradnje postignut je kod Prve hrvatske štedionice 24. II 1931. amortizacioni zajam u 8% založnicama, otplativo tečajem 20 godina.

Proračunu za novogradnju trebalo je uz građevnu glavnicu nadodati još slijedeće svote: troškovi nacrta i nadzora 71.400, trošak priključaka instalacija 80.000, uknjižba zajma 45.000, intarkalarni kamati za vrijeme gradnje, tj. dvije amortizacione rate: 130.748 din. Društvu su za gradnju pružili pomoć: anonimni dobročinitelj 200.000, dr A. Bauer kao pokrovitelj prigodom zlatomisničkog jubileja 25.000, mons. M. Strahinšćak 10.000 din.

Temeljni kamen Kuće dobre štampe blagoslovljen je na Spasovo, 13. svibnja 1931. Kad je gradnja bila dovršena, ustanovljeni su 20. X 1932. ukupni troškovi 2,398.263 din 53 pare. Dug kod Prve hrvatske štedionice iznosio je 1,932.000 din, a ukupan dug 2,394.000 din.

Na dan 15. III 1935. DSJ dugovalo je Prvoj hrvatskoj štedionici još 1,826.974 din i 78 p, građevnom poduzeću koje je gradilo Kuću 250.000, a Gradskom poglavarstvu u Zagrebu 5.144 din. Zbog gospodarske krize i teškoća oko plaćanja spomenutoga duga DSJ bilo je pripravno prodati rečenu zgradu onome koji bi preuzeo na sebe plaćanje toga duga.

U mjesecu svibnju 1935. stručnjak je procijenio vrijednost Kuće dobre štampe na 1,820.000 din, a to je 30% manje od svote koja je uložena u gradnju.

U mjesecu lipnju 1935. DSJ sklopilo je ugovor s Prvostolnim kaptolom u Zagrebu koji je preuzeo na sebe spomenutu kuću sa svim dugo-

---

40. Katolički dom (zapravo dvorana) počeo se graditi 5. rujna 1921. Zadruga je raspolagala s 1 milijunom, a trošak je iznosio 1,688.000 kruna. Đakovački biskup dr A. Akšamović uzajmio je Zadruzi 500.000 kruna. Vidi zapisnik sjednice DSJ 5. X 1921.

vima s time da mu DSJ plati svotu od 412.168 din. Prema tome, Društvo se zadužilo kod Prvostolnog kaptola za svotu od 412.168 din uz 4% kamata. Međutim, Društvo je i dalje ostalo dužno građevnom poduzeću još svotu od 270.000 din. Taj dug poduzeću isplaćen je kroz tri godine, ali dug Prvostolnom kaptolu u iznosu od 470.000 din (kuna) još ni 1943. nije bio isplaćen.

DSJ DARIVA KNJIGE

Iako je DSJ imalo velikih financijskih teškoća, ipak je rado poklanjalo svoje knjige svima onima koji su se na nj obraćali molbom. To su bili u prvom redu crkveni zavodi (sjemeništa) i katolička društva (Marijine kongregacije, Orlovi, Križari, Katolička akcija). Knjige su se darivale ne samo za društvene knjižnice nego i za tombole.

G. 1920. DSJ poklanja svoje knjige Filozofskom fakultetu u Beogradu i Skoplju, Komandi cjelokupne žandarmerije, Prosvjetnom društvu »Petar Svačić« u Ruševi.

G. 1921. poklonjene su knjige Bunjevačkoj čitaonici u Subotici, Hrvatskom radiši, Pučkom društvu u Pučišću (Dalmacija).

G. 1922. poslane su knjige na poklon u Istru i Rekaš u Rumunjskom Banatu itd.

God. 1923. darovane su knjige Bunjevačkom kolu u Somboru, Podoficirskoj čitaonici u Novom Sadu, itd.; svega 375 knjiga.

G. 1928. darovano je: svim zagrebačkim školama po 2 »Danice«, 500 knjiga »Narodnoj zaštiti« za Hercegovinu, Centrali za radničko vaspitanje u Beogradu, Hrvatskoj seljačkoj zadruzi u Bijeloj Stijeni.

G. 1929. darovano je u svemu 2237 knjiga.

G. 1934. primili su knjige na dar: Udruga za dječju književnost, Zagreb; »Šokadija«, Zagreb, Radnički strukovni savez, Zagreb; »Domagoj«, Zagreb; Klub studenata Visoke ekon. škole, Zagreb; Karitativno društvo »Savska cesta«, Zagreb; Liga »Selska cesta«, Zagreb; Građanska škola, Draškovićeva ul., Zagreb; Stručna škola, Kastav; Učiteljska škola, Osijek; »Radiša«, Zemun; Križari Perušić; Križari Sarajevo, Aleksandrov dom, Prag; Križari Kotoriba; Križari Samobor; »Napredak«, Sarajevo; Kažotićeva dvorana, Zagreb; Franjevački kolegij, Varaždin; Nadb. dječ. sjemenište, Zagreb; Hrvatska čitaonica, Crikvenica; Rkt. župa Žabljak kod Tešnja, Katoličko djetićko društvo, Zagreb; »Preporod«, Stenjevac; Omladinska knjižnica, Sarajevo; Bolnica »Merkur«, Zagreb; Crveni križ Zagreb; Gospojinsko društvo, Zagreb, Sv. Duh; Oratorijski zbor Sv. Marka, Zagreb; »Sloboda«, Zagreb; Omladinsko društvo, Gradec; Đačka kongregacija, Varaždin; Rkt. župa Bol na Braču; Križari Velika Mošćenica; Društvo Srca Isusova, Šibenik; Vatrogasci Skakavac, Narodna čitaonica Žirje, Rkt. župa Krista Kralja, Beograd; dominikanci, Dubrovnik; Prosvjetna čitaonica, Igrane; Narodna čitaonica. Drašnica kod Makarske; Bunjevačka čitaonica, Banterići; Poštanska čitaonica, Zagreb; Rkt. župa Strumica; Strukovni savez, Subotica; »Hrvatska žena«, Zagreb. — A tako je to bilo manje-više svake godine: razne ustanove i društva u svim krajevima gdje ima Hrvata. Poklonjeno je oko 2000 knjiga godišnje.

PRIJATELJSKE VEZE

DSJ podržava prijateljske veze s katoličkim episkopatom i svećenstvom, s katoličkim organizacijama i kulturno-prosvjetnim društvima u domovini, s iseljenim Hrvatima u Gradišću (Austrija), u istočnom Banatu (Rumunjska), u Slovačkoj, Moravskoj i Americi. Osobito prijateljske veze ima sa srodnim slovenskim Društvom sv. Mohorja i s njim surađuje oko širenja hrvatskih knjiga u Istri, koja se u to doba nalazi pod talijanskom okupacijom.

G. 1922. odlikovani su od Svete Stolice odbornici DSJ: dr V. Deželić st. Redom sv. Grgura, a dr S. Markulin ordenom »Pro Ecclesia et Pontifice«.

G. 1926. sudjeluje DSJ u Beču kod otkrivanja spomen-ploče u crkvi Sv. Stjepana u Beču na grobovima Pavla Rittera Vitezovića i kanonika Đure Marcelovića, zaslužnih za hrvatsku historiografiju.

G. 1929. DSJ organizira hrvatsko hodočašće u Trnavu (Slovačka) gdje je otkrivena spomen-ploča kardinalu Hauliku, prvom pokrovitelju DSJ. Trnava je njegovo rodno mjesto. Na čelu je hodočašća bio sâm nadbiskup A. Bauer, nasljednik Haulika i pokrovitelj Društva. Tom su prilikom slovačke novine »Slovak« objavile hrvatskim jezikom pisani članak o značenju hrvatskog hodočašća i o davnim i trajnim prijateljskim vezama Hrvata i Slovaka.

G. 1931. tri izaslanika DSJ pohodila su Društvo sv. Vojtjeha u Poznanju (Poljska) i tako upoznala golem i dobro organiziran rad srodnoga katoličko-prosvjetnog društva.

Iste godine, prigodom Euharistijskog kongresa u Zagrebu, održali su poseban sastanak katolički književnici iz Hrvatske, Hrvati iz Gradišća, katolički književnici Poljaci, Slovaci, Česi i Ukrajinci. Sastanak je organiziralo DSJ.

ZAKLJUČAK

Drugo doba povijesti DSJ ispunjeno je velikom nakladnom djelatnošću, ali i borbom s financijskim teškoćama. Nakladnu su djelatnost promicali dr Andrić, dr Rožić i prof. Grgec i okupili oko DSJ više stotina književnika i publicista. Borbu s financijskim teškoćama vodili su sposobni blagajnici dr Stj. Markulin, dr Josip Lach i kanonik Mirko Kapić. Čini se da su u Odboru, pa i u cijelom Društvu, vladale dvije težnje: jedna — što više tiskati, izdati, pa i graditi, a druga — trošiti toliko koliko se može brzo i sigurno platiti. Iskustvo je već davno pokazalo da svaki župski ured već tim samim što je župski ured nije pouzdano i požrtvovno povjereništvo DSJ. Iskustvo je dalje pokazalo da naš svijet, seljački, radnički i ostali, nije u onoj mjeri željan čitanja i znanja, barem za sada, kao što su to neki drugi narodi. Potreban je dug put i naporan rad oko uzgajanja naroda pa da svaki pojedinac uvidi kako mu je znanje korisna stvar za materijalni i duhovni napredak. Iz mnogobrojnih dokumenata DSJ vidi se da je to Društvo imalo prelijepe planove, i da je marljivo i požrtvovno radilo da ih barem djelomično oživotvori. Koliko je doista uspjelo unaprijediti duhovno i materijalno stanje našega naroda, to nije lako ustanoviti.

TREĆE DOBA (1945—1968)

UPRAVA DRUŠTVA

Odlukom Gradskog narodnog odbora u Zagrebu od 5. listopada 1945. br. 6350/45. dopušta se Društvu sv. Jeronima da može i dalje djelovati i odobravaju mu se pravila.

Tijekom mjeseca travnja 1946. godine DSJ se formira prema novim zakonskim propisima, ali bez uspjeha, jer je doskora raspušteno.[41]

Odlukom Ministarstva unutrašnjih poslova od 26. prosinca 1946. br. 41098-II-1946, daje se dozvola za rad Društvu sv. Ćirila i Metoda i odobravaju mu se pravila. Odlukom istoga Ministarstva, Odjela opće uprave, prenesena je imovina Društva sv. Jeronima na Društvo sv. Ćirila i Metoda. Imovinu knjižare »Marulić« preuzela je knjižara »Sv. Ćirila i Metoda« (Kaptol 29), koja je protokolirana 1948.

Službu predsjednika Društva vršili su: dr F. Rožić do 1946, dr Pavao Lončar 1946—1952, dr Janko Oberški od 1953. pa sve donedavna.

Bilježnici Društva: dr Dragutin Hren 1946—1968.

Blagajnici Društva: kanonik Mirko Kapić do 1946, dr Franjo Grundler 1946—1952, dr Vjekoslav Gortan 1952—1966, ponovno dr F. Grundler 1966. do danas.

Nakon dra J. Andrića službu urednika vršili su privremeno dr Janko Oberški i prof. Marko Vunić. 1. I 1968. to je mjesto popunjeno te je glavnim urednikom Društva imenovan prof. Radovan Grgec.

Upravitelj Društva prof. Luka Perinić od 1945. do danas.

Odbornici: dr Božo Milanović, dr Mijo Selec, prof. Juraj Špoljar, Dragutin Kociper, Luka Vukas, kanonik Josip Mokrović, dr Ivan Dukić, dr Andrija Stehno.

Knjižara »Marulić« posluje do 1947, a od 1948. radi knjižara »Sv. Ćirila i Metoda«, koja je 19. siječnja 1962. ponovno otvorena. Službu upravitelja vrši Milostislav Ciko.

U izvještaju bilježnika na glavnoj skupštini 1949. zabilježeno je o radu u 1948. između ostaloga i ovo: »U radu Upravnoga odbora oko boljitka našega Društva posebno treba istaknuti neumorno nastojanje i predanost Društvu našega predsjednika dra Pavla Lončara, koji je uvijek pronašao mogućnosti da temeljito prouči svaki problem s kojim je Društvo bilo suočeno te da u najveće detalje zaroni u svakodnevno poslovanje Društva. On je neprestano bio u doticaju s ostalim odbornicima i dnevno se obavještavao o pojedinim tekućim poslovima te ih nadzirao od njihova začetka do konačnog ostvarenja. Po njegovim neposrednim nalozima odvijao se dobar dio poslova naše društvene poslovnice. No pored svega toga, on je kao predsjednik preuzeo na sebe i dio uredničkog tereta, napose sav onaj posao koji se ticao uređivanja

41. DSJ raspušteno je odlukom Ministarstva unutrašnjih poslova 25. V 1946. br. 19.306. Zauzimanjem mons. Svet. Rittiga mjesto ukinutog DSJ osnovano je Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda.

našeg vjerskog tjednika 'Gore srca'... Treba istaknuti i to da je o cjelokupnoj djelatnosti Društva naš predsjednik izvještavao osobno ministra dra Rittiga kao rukovodioca Komisije za vjerske poslove... Plaće su našim namještenicima regulirane u smislu zakonskih propisa. Svi su namještenici članovi sindikata. U knjigovodstvu su provedene prilagodbe da bi se olakšala kontrola financijskim organima u vezi s porezom na promet proizvoda.«

IZ GOVORA PREDSJEDNIKA NA GLAVNIM SKUPŠTINAMA

Na glavnoj skupštini 1950. rekao je dr Lončar: »I naše vrijeme donosi sa sobom svoje specifične probleme. Probleme iz najrazličitijih područja ljudske djelatnosti. U njihovu rješavanju nama je danas dodijeljena posebna uloga, a ta je da pružimo zdravo vjersko štivo širokim narodnim slojevima. Danas ima mnogo raznovrsnih ustanova koje pružaju narodu štivo, a nekad je naše Društvo uz Akademiju i Maticu bilo jedino. Zato danas mi imamo zadatak da narodu pružimo ono što mu nijedna druga ustanova ne može dati, a to je štivo vjerskog karaktera, zajedno s molitvenicima i udžbenicima za vjeronauk u školama... Do sada nam je na posebnoj brizi bila naša Istra, ali se evo njezino Društvo sv. Ćirila i Metoda u Pazinu ojačalo da može preuzeti posvemašnju brigu za izdavanje vjerskih knjiga za taj kraj.«

Na glavnoj skupštini 1961. govorio je dr Oberški: »Rad našega Društva oslanja se na dvije skupine osoba: na pisce naših izdanja i na one koji ta izdanja šire u narod, tj. povjerenike. Bez prvih ne bismo mogli izvršiti svoju misiju jer ne bismo imali što izdati, a bez drugih, naša bi izdanja ostala na skladištu. Zato ne možemo nikada dovoljno iskazati priznanje kako našim piscima tako i našim povjerenicima. Bez njih se ne može ni zamisliti opstanak i uspjeh našeg Društva kroz 93 godine njegova opstanka.«

Na glavnoj skupštini 1962. komemorira dr Oberški smrt mons. dra S. Rittiga pa ističe da je pokojnik u svojim mlađim godinama bio suradnik i prijatelj Društva, a kao ministar i predsjednik Komisije za vjerske poslove zauzimao se za osnivanje DSĆM, dao mu je zapravo ime te bodrio i pomagao u raznim teškoćama.«

Na glavnoj skupštini 11. V 1967. iznio je dr J. Oberški ove misli: »Sigurno je i od svega najvažnije i najglavnije da se utvrdi položaj i uloga našega Društva u kulturnom i duhovnom životu hrvatskoga naroda sada, nakon Vatikanskog koncila. O tome se baš i najviše dosad raspravljalo, a o tome će trebati i nadalje mnogo razmišljati i raspravljati, jer su to stvari od presudnog značaja. Neke su stvari već utvrđene, pa ih treba razraditi, a većina će se sukcesivno postavljati i razvijati zadovoljavajući naše potrebe prema našim mogućnostima. Nema sumnje, danas se naša situacija ne može niti smije mjeriti s onom pred sto godina. Zato ni program našega rada ni način njegove realizacije ne može ostati na onome što je postavljeno pred sto godina... Kroz ovo četvrt soljeća izrasla je nova generacija, a još novija je na pomolu, pa se pod tim vidom mora misliti i na nove potrebe, tj. na njihove potrebe,

i to ne samo na potrebe ovoga časa nego još više na potrebe budućnosti. — Naše je Društvo pred 100 godina počelo sa sakupljanjem svojih članova, a danas su rijetki oni koji se smatraju našim članovima u smislu starih Pravila. I postavlja se pitanje: može li se i treba li se stvarati novo članstvo za Društvo. — Iz naših razmatranja slijedio je uvijek jedan te isti zaključak, a taj je: naše Društvo treba postati moderna katolička izdavačka ustanova, institucija za suvremene potrebe cjelokupnog hrvatskog Božjeg naroda.«[42]

ČLANSTVO U DRUŠTVU SV. ĆIRILA I METODA

Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima smatralo je za svoju ponajvažniju zadaću: okupiti što veći broj članova koji bi uplaćivanjem članarine stvorili velika i sigurna sredstva za tiskanje i izdavanje knjiga. Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda ograničilo se samo na okupljanje članova-radnika na onaj način i s onom svrhom kako je to činilo i DSJ nakon prvog svjetskog rata. Broj članova-radnika u posljednjih dvadeset godina iznosio je oko 100. Većinom su to bili svećenici iz Zagreba i šire zagrebačke okolice kojima je bilo lako moguće dolaziti na glavne skupštine Društva i sudjelovati kod glasovanja. Od svjetovnjaka imenovani su članovima-radnicima oni koji su u svom javnom književnom i publicističkom radu ispovijedali katolički nazor na svijet. Masovno okupljanje članstva u Društvo nije se više smatralo potrebnim. Veliki ugled kako jeronimskog tako ćirilometodskog Društva stvorio je mnogobrojnu i vjernu čitalačku publiku kojoj više nije trebala nikakva posebna organizacija. K tome još dolazi činjenica da je Društvo uvijek bilo usko povezano s biskupima, a članstvo odnosno čitatelji sa svojom župskom crkvom i župnikom.

NAKLADNA DJELATNOST

U nakladnoj djelatnosti DSĆM bilo je više teškoća, kako se to vidi iz zapisnika glavnih skupština i odborskih sjednica. Jedna od najvećih teškoća svakako je nestašica papira zbog koje Društvo iza g. 1953. smanjuje tiskanje knjiga na najmanju mjeru, tako da ne izdaje ni svoj tako poznati i omiljeli kalendar »Danicu«. Tiskare nisu raspolagale dovoljnom količinom papira, nego se Društvo samo moralo brinuti za papir koji je dobivalo distribucijom.[43] Druga je teškoća bila što Društvo nije raspolagalo s prometnim kapitalom (gotovinom), moralo je uzajmljivati novac da može kupiti papir i unaprijed platiti dio tiskarskih troškova. Treća je teškoća bila u tome što su tiskare bile preopterećene poslom, pa su odbijale preuzimanje posla ili su rukopise primale pa nakon nekog vremena vraćale. Prva i treća teškoća trajale su desetak godina, a druga i danas tišti Društvo, nešto manje nego nekada.

42. Svake godine na glavnim skupštinama predsjednik je komemorirao sve istaknutije pokojne članove radnike DSJ i DsĆM; tako dra Rožića, dra Lončara, dra Bakšića, dra Dočkala, K. Pećnjaka, dra Marakovića, prof. Petra Grkca, dra Andrica, itd.

43. Nabavu je papira odobravao Odjel za štampu pri Predsjedništvu vlade NR Hrvatske. Vidi zapisnik glavne skupštine 1949.

Kalendar »Danica« izlazi svake godine do uključivo 1953. Godine 1948. tiska se čak u 110.000 primjeraka, g. 1949. u 50.000, 1950. u 25.000, 1952. i 1953. u preko 66.000 komada. 1954. uza sva nastojanja i brigu Društvo nije moglo izdati kalendara, nego ga je izdalo srodno »Društvo sv. Ćirila i Metoda za Istru« pod imenom »Danica«. G. 1955. i slijedećih godina Staleško udruženje katoličkih svećenika NRH izdaje kalendar pod imenom »Danica«. Za g. 1966. izdalo je Društvo opet svoj popularni kalendar pod imenom »Katolički kalendar« u tiraži od 30.000 komada (urednik dr J. Andrić, tiskano u Umagu), za g. 1967. pod imenom »Danica« (zbog čega je rečeno Udruženje tužilo DSĆM sudu zbog povrede autorskog prava), za g. 1968. pod imenom »Katolički godišnjak« u 35.000 primjeraka.

Smanjena tiraža kalendara »Danice« bila je razlog da je u župe s 1000 stanovnika g. 1949. dolazilo samo 5 komada kalendara. Zato je Društvo odlučilo tiskati zidni kalendar pod imenom »Katolički kalendar«. Za g. 1950. izdano je 60.000 takvog kalendara (na papiru Nadb. duh. stola u Zagrebu). G. 1951. i 1953. tiskano je 200.000 zidnog kalendara; 1954, 1956—1960. 250.000, jer kalendar-knjiga nije mogao izlaziti. Od g. 1964—1968. tiska se zidni kalendar u preko pola milijuna primjeraka. Isprva su ti kalendari bili jednostavni, tiskani u jednoj boji i bez slike, a kasnije su tiskani višebojno i s raznim umjetničkim slikama. Tiskanje je obavljeno u Zagrebu, Beogradu i kod »Panonije« u Subotici. Kod izdavanja surađivao je s Društvom Nadbiskupski ordinarijat u Beogradu.

»Mala Danica«, džepni kalendar za g. 1955, na 16 stranica, u 50.000 primjeraka, nije naišla na veći odaziv katoličkih vjernika. Zato naše Društvo nije slijedećih godina tiskalo džepni kalendar, nego su ga izdavale druge katoličke nakladne ustanove.

Vjerske novine »Gore srca« pokrenute u Istri, a od konca g. 1947. do 26. X 1952. izlaze u Zagrebu u nakladi DSĆM. Tiskale su se u »Štampariji Novina« odakle je 5/6 naklade izravno slano na adresu povjerenika i pojedinaca, a jedna se šestina prodavala pred zagrebačkim crkvama. Tiraža je isprva bila 50.000, a kasnije se smanjila na 10.000. Novine su bile tjednik, ali g. 1948. i 1949. izašlo je samo po 35 brojeva. Urednik je bio dr P. Lončar, kao što smo već rekli, koji je velikim marom i vještinom uređivao list i pribavio mu velik broj zahvalnih čitatelja.

DSĆM nastavilo je lijepu tradiciju te izdavalo gotovo svake godine razne molitvenike za djecu, odrasle i starce. To su bile velike i skupe naklade, za koje je trebalo imati mnogo materijalnih sredstava. Zato je Društvo stupilo u kooperaciju s istarskim DSĆM te sa Zagrebačkom i Beogradskom nadbiskupijom.

G. 1948. izašlo je XIV izdanje molitvenika »Kruh nebeski« u nakladi od 27.500 komada. Tiskano je u Zagrebu. Tekst je ponešto dotjeran i usavršen. Molitveniku je dodan kršćanski nauk u formi jednostavnog poučavanja, a ne katekizamskoj.

Zbog nestašice papira tiskan je slijedećih godina na 256 stranica »Mali Kruh nebeski«, i to 1949. 25.000 komada u Zagrebu (Tipografija), 1950. 39.000 u Zagrebu, 1951.196.826 u Zagrebu. Tekst ovoga molitvenika smanjen je na jednu trećinu prema XIV izdanju molitvenika »Kruh ne-

beski« ispuštene su slike, većina pjesama, a vjerska je pouka prerađena.

G. 1958. tiskan je u Beogradu molitvenik »Kruh nebeski« u 55.000 primjeraka na oko 400 stranica. Kod redigiranja molitvenika sudjelovali su članovi Dijecezanskog liturgijskog odbora. Dijeli se u pet dijelova: Crkvene molitve (službene); Moj dan (dnevne molitve); Moja nedjelja (stalni hrvatski i latinski tekst mise); Moj život u Gospodinu (sakramenti); Pjesme.[44]

G. 1963. novo izdanje molitvenika »Kruh nebeski« tiskano je opet u Beogradu u 20.000 primjeraka na 448 stranica. Urednik dr J. Salač nastojao je molitvenik dotjerati prema raznim primjedbama svećenika.[45] Isti je molitvenik 1967. izdan u 30.000 primjeraka.

Od drugih molitvenika spomenimo:

»Vrelo života«, 1955. tiskano u Beogradu u 50.000 kom. (urednik Kornfeind).

»Izvor utjehe«, Beograd 1961, u 50.000 komada. To je molitvenik s velikim slovima za starce. Brzo je razgrabljen, pa je 1962. tiskano II izdanje u 20.530 kom. (320 stranica), 1963. III izdanje, 1967. IV izd.

»Očenaš«, Beograd 1958, molitvenik za djecu, na 64 stranice. Izdan je u kooperaciji s istarskim DSĆM, tako da je od naklade od 100.000 komada jednu polovicu dobilo jedno društvo, a drugu drugo. Uredio je dr B. Milanović. Ponovno je tiskano 1961. u Zagrebu i 1964. u Đakovu.

»Dječji molitvenik« tiskan je kod »Panonije« u Subotici 1964/65. u 100.000 primjeraka. Uredio ga je franjevac o. Gabrijel Đurak, a slikama ukrasio Ivo Dulčić.

»Mladež pred Bogom« molitvenik je za mladež, tiskan 1967. u Umagu u 6.000 primjeraka. Knjigu je napisao belgijski isusovac Lelotte, a preveo dr Š. Bošnjak.

Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda mnogo se brinulo i oko toga da pruži djeci i mladeži prikladne priručnike za vjersku obuku. G. 1948. tiskan je »Srednji kršćanski nauk« za III i IV raz. osnovnih škola kao obvezatan školski udžbenik, odobren od Ministarstva prosvjete NR Hrvatske. Slijedeće godine, s jednakim odobrenjem, tiskan je »Mali kršćanski nauk« za II raz. osn. škola u 25.000 primjeraka, zatim »Slikovnica Kršćanskog nauka« za I raz. u istom broju primjeraka. G. 1951. izdan je ponovno »Mali kršćanski nauk« u 100.000 primjeraka. Nakon toga gotovo svake godine tiskaju se vjeronaučni priručnici, koje uređuje dr Nikola Kolarek. G. 1954. izdan je *Katekizam* (prema nešto izmijenjenom tekstu iz molitvenika »Kruh nebeski«, 1948) u 100.000 primjeraka. Od 1950. izdaje DSĆM i slike — uspomene na prvu svetu pričest.

»Biblijska povijest Staroga i Novoga zavjeta« tiskana je u Beogradu 1960. godine u 50.000 komada na 256 stranica s većim brojem slika i geografskih karata. Napisao ju je biblijski stručnjak prof. dr Janko Oberški. Drugo je izdanje izašlo 1961.

Posljednjih se godina nakladna djelatnost DSĆM veoma umnožila. Nedostatak prometne gotovine i dalje prati Društvo, ali se lakše dolazi

44. Zapisnik glavne skupštine 1958.
45. Zapisnik glavne skupštine 1963.

i do papira i do tiskarskih usluga. Osim toga, pristupili su Društvu mladi ljudi od pera da porade na ostvarivanju onih svijetlih ideala za koje je Društvo cijelo jedno stoljeće neumorno radilo.

G. 1962. izdano je »Evanđelje« u priredbi franjevca o. Bonaventure Dude u 50.000 primjeraka. Tiskala je tiskara »Vjesnik« u Zagrebu.

Od 1963. godine DSĆM preuzelo je upravu časopisa »Bogoslovska smotra« koju uređuje Bogoslovski fakultet u Zagrebu.

G. 1963. izdane su dvije knjige koje su napisala dva ugledna člana Društva: dr V. Deželić ml., »Sonju odabra« (II izdanje), prof. P. Grgec, »Blaženi Augustin Kažotić i njegovo doba«.

G. 1964. izdalo je DSĆM encikliku pape Ivana XXIII »Pacem in terris«.

G. 1965. izdalo je Društvo: »Misni priručnik« s dodatkom »Prefacija« u redakciji Dijecezanskog liturgijskog odbora; »Priručnik Rimskog obrednika«; »Nasljeduj Krista« Kempenca u prijevodu kardinala A. Stepinca; knjigu aforizama »Zrnca životne mudrosti« prof. dra Jordana Kuničića, dominikanca; »Za tebe, mladiću« i »Za tebe, djevojko« belgijskog isusovca Lelottea; zbirku pjesama prof. Ante Jakšića »Pjesme o sinu čovječjem« (tiskano u Hrvatskoj Kostajnici); »Molitve«, pjesme Đure Sudete.

G. 1966. započelo je izdavanje serije »Svesci — kršćanska sadašnjost« s prevedenim raspravama iz stranoga svijeta (urednik dr T. Šagi-Bunić).

G. 1967. tiskano je između ostaloga: u seriji »Dokumenti« 5 knjižica; u seriji »Novi vidici« Klostermannove »Teze o laicima«; u seriji za dječju literaturu »Lipa« »Priče za Sveu i Karen« Mare Švel; »Fatima« o. Paskala Vešare; »Svjedok sam Kristov« karlovačkog (Dubovac) župnika Radanovića; i, napokon, ploče s božićnim pjesmama iz svih hrvatskih krajeva.

G. 1968. izdalo je DSĆM knjigu »Biblija — Stari i Novi zavjet« (zajedno s izdavačkim zavodom »Stvarnost«); Hrvatski književni zbornik »Marulić«; reviju »Marulić«; »Razum i objava o Bogu« dra Janka Penića. Zatim su tiskane slijedeće knjige: Ante Jakšić, Povratak u djetinjstvo, Neugasivi plamen; J. C. Barreau: Vjera jednog poganina, Godišnjak 1969; J. Ricov: Marabunta (pjesme); S. Krčmar: U zrcalu (novele), G. Bernanos: Dnevnik seoskog župnika; F. Barclay, Ružarij (roman); Wallace, Ben-Hur (roman); T. Smerdel: Moji psalmi; A. Juras, Ciplić; Vlainić — Butorac, Prirodno reguliranje poroda; Mirko Validžić, Srce najveće majke; J. Lang: Slava Presv. Srca Isusova.*

Zbog tako povećane izdavačke djelatnosti DSĆM formiran je u svibnju 1967. urednički kolegij od pet članova, koji je kasnije proširen tako da u njemu ima oko 20 osoba. To su predstavnici pojedinih grupa i serija. Isto tako od 11. lipnja postoji skup mentora pojedinih književnih i ostalih serija kao savjetodavni organ izdavačke djelatnosti Društva. Formirano je također vijeće revije »Marulić«.

Iz svega gore rečenoga i nabrojenog očito se vidi da je Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda u pogledu izdavačke djelatnosti imalo velikih uspjeha. Uza sve teškoće, od kojih smo jedne spomenuli,

* Detaljan pregled izdavačke djelatnosti v. u bibliografiji.

a druge nismo, Društvo je Hrvatima katolicima pružalo duhovnu hranu za podržavanje vjerske svijesti. Ta duhovna hrana jesu katolički kalendari, zidni i knjižni, molitvenici za djecu, mladež, odrasle i starce, razni vjeronaučni priručnici za vjersku pouku i odgoj djece i mladeži. Potražnja je ponajviše bila veća od ponude, što dakako nije utješno za čitatelje, ali je utješno to što su se skladišta uglavnom brzo praznila, pa je Društvo brže i lakše dolazilo do sredstava za svoja nova izdanja.[46]

FINANCIJSKO POSLOVANJE

Financijsko poslovanje kod DSĆM obuhvaća tri skupine: 1) izdavačku djelatnost, 2) upravu kuća, tj. tri stambene kuće i jednu društvenu dvoranu u dvorištu, 3) knjižaru na Kaptolu 29 (prije »Marulić«, kasnije Knjižara sv. Ćirila i Metoda).

Ovakva je podjela potrebna između ostaloga i zato što se kod društvenih organizacija po jednoj stopi oporezivaju dohoci od izdavalačke djelatnosti, a po drugoj privredne djelatnosti (kuće i knjižara).

Za poslove izdavačke djelatnosti i upravu kuća postoji posebna društvena poslovnica s potrebnim osobljem i knjigovodstvom na Trgu kralja Tomislava 21. Knjižara ima svoje osoblje, knjigovodstvo i prihode kojima se uzdržava, ali se njezini konačni računi unose u centralno knjigovodstvo kod poslovnice Društva kao vlasnika knjižare. Takva organizacija posla postoji od 1. siječnja 1949.[47]

U ovo treće doba povijesti Društva troškovi se za izdavačku djelatnost pokrivaju jedino prihodima od prodanih društvenih knjiga. Od tih prihoda treba najprije odijeliti ili razlučiti svotu plaćenu za proizvodne troškove odnosno knjige, tj. za papir, tiskaru, knjigovežnicu itd. Ostatak se zove brutto prihod. U knjižari razlika između nabavne i prodajne cijene čini brutto prihod. Iz toga brutto prihoda mora Društvo, odnosno knjižara, pokriti sve svoje troškove, i obveze. Od raznih troškova dva su osobito velika: plaća osoblju i rabat povjerenicima, odnosno župnicima. Rabat se daje za pokrivanje raznih manipulativnih troškova, za neprodane knjige, a najmanje radi nagrađivanja. Ostale uplate idu budžetu (porez) i socijalnom osiguranju.[48]

Blagajnik dr V. Gortan na glavnoj skupštini 9. III 1961. o teškoćama izdavačke djelatnosti izvješćuje ovako: »U prvome redu moramo se pomiriti s činjenicom da mi nemamo i da u sadašnjim prilikama ne možemo imati prometne gotovine. Međutim, mi moramo već kod sklapanja ugovora za pojedino izdanje osigurati akontaciju za nabavak papira. Ujedno moramo smoći cjelokupnu svotu za proizvodne troškove (tisak, papir, falcanje, uvez, klišeje, itd.) još prije nego nam knjige stignu za raspačavanje. Konačni račun tiskari mora se namiriti odmah nakon isporuke. Da dođemo do gotovine, ne preostaje nam drugo nego da sakupljamo unaprijed pretplatnike, gdje to možemo, i da pridižemo kratkoročne zajmove. Kako nam novac pristiže (na ček ili u blagajnu),

46. Do g. 1956. na glavnim skupštinama izvješćuje o nakladnoj djelatnosti urednik Društva, a od g. 1957—1967. bilježnik dr Hren.
47. Zapisnik glavne skupštine g. 1949.
48. Ondje, g. 1968.

mi ga odmah u obrocima šaljemo tiskari zato da se kod isplate konačnog računa ne nađemo u neprilici zbog pregoleme svote... Međutim je jasno da će skupljanje pretplatnika unaprijed upaliti jedino kad se radi o novom izdanju koje se u puku nestrpljivo očekuje... No kod slijedećih izdanja ... na skupljanje gotovine ne možemo računati. I sad, eto, nastupaju financijske teškoće, koje nužno moraju diktirati i broj naših izdanja i visinu njihove tiraže. Tu nam donekle mogu pomoći kratkoročni zajmovi koje tražimo kod plemenitih ustanova i pojedinaca; a tu su mogućnosti doista vrlo ograničene. Zato nam ne preostaje drugo nego da u granicama mogućnosti štampamo jedno izdanje za drugim, pa kad uberemo ponešto sredstava već djelomično raspačane naklade, pristupimo izdanju nove; i tako započnemo ponovno istu manipulaciju.«

Evo u pojedinim godinama brutto prihod i čisti prihod:

g.	brutto prihod	čisti prihod
1950.	1,959.307.10	304.794.10
1955.	3,898.471.62	245.847.61
1960.	7,689.152.53	332.616.28
1965.	28,626.662	776.217
1967.	60,717.629	276.494

Brutto prihod godinama vidljivo raste. Razlog je tome poskupljenje tiskarskih usluga, pa prema tome i knjiga u prodaji, ali i povećana nakladna djelatnost. Naprotiv, čisti prihod uglavnom stagnira. Blagajnik dr Gortan to objašnjava na glavnoj skupštini 1956. ovako: »Ta svota i nije prevelika, ali naš Upravni odbor pri utvrđivanju cijena naših izdanja i ne teži za tim. Njega je vodila misao da se pokriju troškovi proizvodnje te plaće i svi ostali režijski troškovi, a da se naša izdanja uz što jeftiniju cijenu pruže puku. Izdavanje knjiga uz što pristupačnije cijene za puk bila je tendencija naše Ustanove sve od njezina osnutka do danas.«

U izvještaju na godišnjoj glavnoj skupštini 1965. dr Gortan objašnjava kako se utvrđuje brutto prihod kod pojedinih izdanja: »Brutto dobit varira od 16—61% od prodajne cijene koja se utvrđuje na temelju proizvodnih troškova i na analizi godišnjih režijskih troškova te rabata knjižarama i župnicima povjerenicima.«

Rabat je povjerenicima iznosio g. 1959. milijun i pol din, 1960. 2,150.000 din, a g. 1961. 4,500.000. Plaće službenika u poslovnici DSĆM iznose iste godine, 1961, oko 3 milijuna.

Iako je potražnja knjiga DSĆM bila velika i nije se često puta mogla zadovoljiti, ipak su ponekad ostajali neutjerivi dugovi, koji su, kao i u vremenu između dva rata, otpisivani. Tako su na početku g. 1946. otpisani stari dugovi za časopise i romane u visini od oko 10.000 din. Godine 1947. oprošteni su dugovi od 4000 din dužnicima za časopis »Obitelj«. G. 1948. otpisano je 58.600 din dužnicima za razne knjige. Dugovi otpisani 1949. iznosili su 48.000 din. Godine 1952. otpisano je 163.000 din duga, koji je uglavnom nastao zbog obustavljanja lista »Gore srca«. Godine 1956. otpisano je 61.877 din duga.

Knjižara DSĆM radila je više godina s deficitom. U isto vrijeme vladala je kriza i u drugim zagrebačkim knjižarama.

Porez na promet proizvoda za nakladnu djelatnost ukinut je g. 1952, pa je time i rad DSĆM u znatnoj mjeri olakšan. Financijski organi pregledavali su svake godine poslovanje DSĆM i našli ga u najboljem redu.

S kućama u vlasništvu Društva bilo je iz godine u godinu sve više teškoća. Već su g. 1951. troškovi za uzdržavanje kuća bili nerazmjerno visoki prema slabim prihodima, jer su kuće bile stare i trošne. Od 1. IV 1954. prestaju prihodi kuća jer su one potpale pod upravu Stambene zajednice. Međutim, Društvo je i dalje pokušavalo pronaći sredstva za popravak kuća, ali u svom nastojanju nije uspjelo. G. 1960. provedena je nacionalizacija društvenih zgrada. Na zahtjev Društva, podnesen 10. III 1960, izlučeni su ispod nacionalizacije: uredske prostorije Društva u prizemlju na Trgu kralja Tomislava 21 i skladište knjiga u podrumu na istome trgu br. 20. Komisija je utvrdila vrijednost stanarine za kancelariju 41.302 din, a za skladište 18.816 din. Kućnom savjetu za opće potrebe kuće plaća Društvo mjesečno oko 11.000 din.[49]

Ukupni[50] promet u DSĆM zajedno s knjižarom iznosio je u pojedinim godinama kako slijedi:

G.	dinara
1957.	8,300.000
1962.	51,500.000
1963.	56,500.000
1964.	60,000.000
1965.	100,000.000
1966.	137,500.000
1967.	180,000.000

Evo bilance na dan 31. XII 1960:

AKTIVA

			dinara
Prostorije Društva i skladišta			608.976
Kancelarijski inventar			60.877
Gotovina i banka:			
a) Blagajna	Din	404.471	
b) Grad. štedionica		725.991	
c) Komunal. banka		90.461	1,220.923
Dužnici (kupci)			38.046
Obaveza prema budžetu			160.000
Zaliha knjiga	Din	17,523.991	
Odbivši neostvaren rabat		6,094.359	11,429.631
Zaliha knjiga u knjižari			2,371.654
			15,890.108

49. Ondje, g. 1961.

50. Podaci preuzeti iz blagajničkog izvještaja dra V. Gortana. U Društvu je bio odbornik od 5. IV 1946, a blagajnik od 19. XII 1952. do svoje smrti 27. VII 1966. Kao financijski stručnjak pružio je velike usluge DsĆM. Blagajnički su mu izvještaji sastavljeni s realnim i opreznim analizama, bez bojazni pred neizvjesnošću, uvijek s prizvukom suzdržanog optimizma. Vidi izvještaj predsjednika u Zapisniku glavne skupštine g. 1967.

PASIVA

			dinara
Vjerovnici:			
a) kupci	Din	707.576	
b) dobavljači		11,741.271	12,448.847
Zaklade			17.331
Prolazni račun			7.707
Fond osnovnih sredstava			669.853
Fond obrtnih sredstava			2,413.752
			15,557.491
		Prihod	332.616
			15,890.108

RAČUN RASHODA I PRIHODA

RASHOD	dinara	PRIHOD	dinara
		Ostvareni brutto rabat	6,718.901
Plaće	2,553.485	Prihod knjižare na robi (brutto)	968.246
Socijalno osiguranje	755.454	Razni prihodi	2.005
Doprinos budžetu	446.187		
Kvarno, neprodano	74.733		
Rasvjeta, voda, čistoća	35.480		
Najamnina	160.061		
Poštarina, marke	175.769		
Telefon	86.817		
Kancelarijski troškovi	66.575		
Ekspedit	455.233		
Razni troškovi	393.404		
Požarno osiguranje	1.500		
Dati rabat kupcima	2,151.837		
	7,356.536		
Prihod	332.616		
	7,689.152		7,689.152

OPĆI ZAKLJUČAK

Naše stogodišnje Hrvatsko književno društvo, jeronimsko-ćirilometodsko, imalo je plemenitu rodoljubnu svrhu: da pruži širokim hrvatskim narodnim slojevima jeftinu vjersko-poučnu, gospodarsko-poučnu i zabavnu knjigu te tako podigne svoj narod iz mraka neznanja i zaostalosti na viši stupanj kulture i životnog standarda.

Da bi tu svrhu postiglo, Društvo je okupljalo oko sebe članove, u prvom redu seljake i radnike, zatim pisce i dobročinitelje: jedni su knjige pisali, drugi su pomagali njihovo tiskanje, a treći su čitali i stečenim se znanjem koristili.

Čitanjem knjiga našeg Društva vjerska i moralna svijest je čuvana i jačana; Hrvati u Istri, Gradišću i drugdje spašeni su od odnarođivanja; građene su udobnije kuće; stoka je bolje uzgajana, a polja s vinogradima i livadama uspješnije obrađivana.

U novije vrijeme HKD sv. Ćirila i Metoda nastoji svojom izdavačkom djelatnošću, organiziranjem književnih večeri i sl., preko raznih organizacionih tijela (Upravni odbor, Urednički kolegij, Vijeće mentora, Vijeće revije »Marulić«), a u skladu s novim potrebama i prilikama, izvršiti svoje vjerske i kulturne zadatke u hrvatskom narodu. Tomu treba da pripomognu i novousklađena pravila što ih je 1. VIII 1969. potvrdio Sekretarijat unutrašnjih poslova u Zagrebu rješenjem II/3 broj: 15469/1-1969.

U ovom prikazu povijesti Društva stogodišnjaka izneseno je — — zbog ograničena prostora — samo ono što je bitno i važno za razumijevanje razvitka Društva. Utvrđene su činjenice te objašnjeni njihovi uzroci i posljedice. Što sam mogao izbliza pratiti rad Društva, to mi je kod pisanja nešto koristilo, ali i zadavalo teškoća. Pa i inače je poznata stvar da je najteže pisati suvremenu ili gotovo suvremenu povijest — objektivno i nepristrano. Uza sve nedostatke ovaj povijesni prikaz daje u zaokruženoj cjelini mnoštvo povijesnih podataka koji će svakom ljubitelju hrvatske kulturne povijesti biti od koristi.

O PISCU OVE KNJIGE

Buturac dr Josip rodio se u Grabarju kod Slav. Požege 14. XI 1905. Polazio je pučku školu u Ruševi (1913—1917), klasičnu gimnaziju u Slav. Požegi, Travniku i Zagrebu (nadbiskupska, 1917—1925, a bogoslovski fakultet u Zagrebu (1925—1929). Tu je i doktorirao s radnjom »Katolička crkva u Slavoniji za turskoga vladanja«. Od 1934—1936. polazio je Historijski fakultet sveučilišta Gregorijane u Rimu i postigao licencijat. Od 1936—1939. studirao je povijest i etnologiju na Filozofskom fakultetu sveučilišta u Zagrebu i položio ispite iz hrvatske povijesti i etnologije. Službovao je 1929—1931. u Kutini kao duhovni pomoćnik, 1931—1934. u Čagliću kod Pakraca kao župnik, 1936—1939. kao gimnazijski katehet, 1939—1941. kao arhivist kod Nadbiskupskoga arhiva i ordinarijata u Zagrebu, 1941—1965. kao arhivist i viši arhivist kod Državnoga arhiva (Arhiv SRH) u Zagrebu (uz tamošnji Kaptolski arhiv). U isto je vrijeme 10 godina predavao na Rkt. bogoslovskom fakultetu hrvatsku crkvenu povijest i pomoćne povijesne nauke. Umirovljen je na početku 1966.

OBJAVLJENI RADOVI

1. Ruševo i okolica u prošlosti, Zagreb 1927.
2. Zbor duhovne mladeži zagrebačke, Narodna politika, 1927, 43—47.
3. Kako se govori u Požeškoj kotlini, ondje 84.
4. Žiteljstvo naših većih mjesta u posljednjih 100 g., ondje 1928, 26.
5. Turopoljci, Ilirci i zagrebački bogoslovi 9. XII 1843, ondje 40.
6. Bogoslovi i Hrvatski katolički đački pokret, Luč (Zagreb) 1927/8, 4. (pretiskano u »Muzeum«-u 1927/8, 2 — Brno, ČSR).
7. Prvi hrvatski đački list — »Zviezda«, Luč 1928/9, 6.
8. Ruševine starih crkvi u slavonskoj Posavini u XVIII stoljeću, Narodna politika, 1929, 3.
9. Nastava na području Gradiške pukovnije u 2. pol. XVIII vijeka, ondje 7.
10. Iz života u bivšoj Krajini, ondje 145.
11. Patriotske veze hrvatskog i slovačkog đaštva u prošlosti, Luč, 1929/30, 6—7.
12. Žiteljstvo u Moslavini, Hrvatska straža (Zagreb), 25. XII 1930.
13. Požega u doba ilirskog pokreta, ondje 30. XII 1930.
14. Crkve i kapele požeškoga kraja u XVIII vijeku, Požeške novine 1931, 7—18.
15. Nestalno i pravo pisanje mjesta u Požeškoj kotlini, ondje 45—48.
16. Crkve pakračkoga kraja u XVIII stolj., Hrvatska straža, 17. IV 1931.
17. Ilirci u Pečuhu, ondje 27. IX 1931.
18. 600-godišnjica slavonskih župa, ondje 12. XI 1932.
19. Crkve u slavonskoj Podravini, ondje 13. XI 1932.
20. Župe arhiđakonata Since u XVIII vijeku, Croatia sacra, 1931, 2.
21. Župe Požeškoga arhiđakonata, Bogoslovska smotra, 1934, 1.
22. Hrvati Pakračke Poljane izumiru, Katolički list, 1934, 30.
23. Žiteljstvo na hrvatsko-slavonskoj međi, ondje 1935, 46.
24. Sisačka Posavina, ondje 1936, 12.
25. Povijest Zbora duhovne mladeži zagrebačke 1836—1936, Zagreb 1937.

26. Zagrebačka biskupija 1771, Katolički list, 1937, 24.
27. Pavlini u Hrvatskoj, ondje 39.
28. Kanonska vizitacija arhiđakonâ, ondje 1938, 33.
29. Nova Karta Zagrebačke nadbiskupije, ondje 42.
30. Ustanak Bunjevaca u Lici 1702, Subotičke novine, 25. XII 1938.
31. Natalitet u Zagrebačkoj nadbiskupiji, Katolički list, 1928—1936, 1939, 9.
32. Svećenički mirovinski dom, ondje 19.
33. Da li je Uznesenje B. D. Marije titular zagr. katedrale, ondje 38.
34. Naši crkveni arhivi, ondje 1940, 35.
35. Pitanje populacije u Hrvatskoj, ondje 44.
36. Bl. Augustin Kažotić, ondje 43—44, 46.
37. Arhiv Prvostolnoga kaptola Zagreb, ondje 1941, 4.
38. Izvori i literatura o bl. Augustinu Kažotiću, ondje 5.
39. Crkveno pravo za jozefinizma u habsburškim zemljama, ondje 11—14.
40. Kutjevačka opatija, ondje 15.
41. Župska spomenica, ondje 17.
42. Arhivsko blago treba čuvati, ondje 20.
43. Nejasna sredovječna topografija Slavonije, ondje 21—22.
44. Natalitet naših biskupija, ondje 23—25.
45. Žiteljstvo Zagrebačke nadbiskupije kroz 150 godina, ondje, 26, 28—30.
46. Svećenički dom u Zagrebu, ondje 36.
47. Moslavačke crkve u XVIII stoljeću, ondje 37.
48. Povijesni pregled redovništva u Hrvatskoj, Croatia sacra, 1942.
49. Bl. Augustin Kažotić, Zagreb 1942.
50. Požeški isusovci i kutjevačko vlastelinstvo, Hrvat. prošlost 1942, 2. Pos. otisak.
51. Pleternica i okolica, ondje 1943, 5. Posebni otisak .
52. Temelji katol. religije i Povijest Katol. crkve I (s dr I. Blaževićem), Zagreb 1942.
53. Katolička dogmatika i Povijest Katol. crkve II (s dr I. Blaževićem), Zagreb 1944.
54. Zagrebački biskupi i nadbiskupi, Zbornik Zagrebačke nadbiskupije, Zagreb 1944. Poseban otisak.
55. Popis župa Zagrebačke biskupije 1334, ondje. Poseban otisak.
56. Prošlost Bogoslovskoga sjemeništa u Zagrebu, Katol. list, 1943, 24—25.
57. Naši arhivi, ondje 1944, 20.
58. Kaptolski arhiv u Zagrebu, Vjesnik Držav. arhiva, Zagreb 1944.
59. Arhivska čitanka, Zagreb 1950 (ciklostilom).
60. Brdari Ruševa i okolice, Zbornik za nar. život i običaje knj. 37, Zagreb 1953. Izd. JAZU. Posebni otisak.
61. Državni arhiv u Zagrebu, Historijski zbornik 1953. Pos. otisak.
62. Topografija zemljišnih posjeda zagrebačkog biskupa prema ispravi kralja Emerika iz god. 1201. — Topografija zemljišnih posjeda zagrebačkog kaptola prema izvorima XIII i XIV stolj. (prikaz studije dr Lelje Dobronić, objavljene u Radu JAZU knj. 286), Historijski zbornik, Zagreb 1954. Posebni otisak.

63. Stjepan Pavičić, Podrijetlo hrvatskih i srpskih naselja i govora u Slavoniji — ocjena. Historijski zbornik, 1955. Pos. otisak.
64. Povijesna metodologija, skripta za studente, Zagreb 1956.
65. Neobjavljeni dokumenti hrvatske povijesti u XV stoljeću, Historijski zbornik, 1960. Posebni otisak.
66. Sisačka gospoštija u 1. polovici XIX stolj., Arhivski vjesnik, Zagreb 1961. Posebni otisak.
67. Prastanovnici u Požeškoj okolici, Požeški zbornik I, Sl. Požega 1961.
68. Arhivi isusovačkih kolegija u Hrvatskoj, Bogoslovska smotra, 1962. Posebni otisak.
69. Naselja Požeštine u kasnom srednjem vijeku, Vjesnik Arhiva i Muzeja u Sl. Požegi, Sl. Požega 1963.
70. Riječno brodarstvo na Savi, Dunavu i Tisi u prvoj polovici XIX stoljeća, Arhivski vjesnik, 1964. Poseb. otisak.
71. Iz historije pisanog dokumenta (sa Stj. Bačićem), Sisak 1966.
72. Crkveno arhivstvo, Bogoslovska smotra, 1966, 2. Poseb. otisak.
73. Pregled arhivskih izvora za ekonomsko-socijalnu historiju Hrvatske i Slavonije, napose u toku 1849—1873, Ekonomski zbornik, Zagreb 1966. Posebni otisak.
74. Iz crkvene povijesti Starog Petrovog Sela i okolice, Sl. Brod 1966.
75. Iz povijesti župa Sisačkoga kraja, Sisak 1967.
76. Stanovništvo Požege i okolice 1700—1950, Zbornik za narodni život i običaje, izd. JAZU knj. 43, Zagreb 1967. Poseban otisak.
77. Naseljivanje grada Požege 1691—1900, Požeški zbornik II, Sl. Požega 1966. Posebni otisak.

Osim ovdje nabrojenih radova i priloga, pisao je pjesme, crtice, književne prikaze i kritike te raznovrsne članke iz crkveno-kulturnog i pastoralnog života.

Prvi put se javio u »Anđelu čuvaru« 1918/19. dvije pjesme. Zatim surađuje u listovima: Krijes, Luč, Hrvatska prosvjeta, Zumbuli (dr P. Lončar, Crkva i škola), Vjesnik Đakovačke biskupije, Obitelj, Naša Gospa Lurdska, Bogoslovska smotra; u kalendarima: Danica, Gospina krunica, Kalendar Srca Isusova; u novinama: Narodna politika, Hrvatska straža, Požeške novine, Požeški list, Glas koncila. Velik je broj članaka i prikaza napisao u Katoličkom listu i Kršćanskoj školi. Surađivao je u Vjesniku Državnog arhiva, u Arhivskom vjesniku, u Historijskom zborniku, u Ljetopisu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, u Hrvatskoj enciklopediji, u Enciklopediji Jugoslavije.

Izradio je Kartu Zagrebačke nadbiskupije s mjerilom 1 : 200.000, u pet boja, Zagreb 1938.

Sudjelovao je kod redigiranja »Zaključci Hrvatskog sabora« svezak I—VI, izd. Arhiv SR Hrvatske, Zagreb 1944—1968.

Radovi dra Buturca značajni su po tome što su pisani ponajviše na temelju neobjavljenih arhivskih izvora koji su mu kao dugogodišnjem arhivistu bili lako pristupačni. On je uglavnom proučavao crkvenu povijest sjeverne Hrvatske, hrvatsku nacionalnu povijest od XVII — XIX stolj., hrvatska migraciona kretanja, pitanje nataliteta i mortaliteta u Hrvatskoj, imena naselja i mjesna imena, arhivistiku i ostale pomoćne povijesne nauke.

IZDANJA HRVATSKOG KNJIŽEVNOG DRUŠTVA SV. JERONIMA (SV. ĆIRILA I METODA)

OD OSNUTKA (1868) DO DANAS (1969)

1869.*		
(Dr F. IVEKOVIĆ): **Koledar i ljetopis za godinu 1870.**	100	3.000
M. STOJANOVIĆ: **Pijanac,** pripovijest	162	5.000
1870.		
I. FIAMIN: **Radnja čovjeku dužnost blagodat**	72	3.000
Š. BALENOVIĆ: **Povjesnica hrvatskoga naroda**	320	4.000
(F. IVEKOVIĆ): **Danica** za g. 1871.	144	5.000
1871.		
I. TRNSKI: **Učitelj Dobrašin i druge pripovijesti**	84	4.000
Đ. KRALJ: **Toplina i njezini pojavi**	120	3.000
(F. IVEKOVIĆ): **Danica** za g. 1872.	152	8.000
1872.		
KODYM-DERENČIN: **Mlada majka**	100	6.000
(F. IVEKOVIĆ): **Danica** za g. 1873.	180	8.000
M. KIŠPATIĆ: **Životinje,** I dio	216	6.000
1873.		
(F. IVEKOVIĆ): **Život svetaca** (siječanj)	190	5.000
(F. IVEKOVIĆ): **Danica** za g. 1874.	164	6.000
B. ŠULEK: **Prirodni zakonik** (Fizika — Silarstvo) I	490	5.000
1874.		
F. IVEKOVIĆ: **Život svetaca (veljača)**	148	5.000
1875.		
P. BUČAR: **Selske pripovijesti**	94	6.000
B. ŠULEK: **Prirodni zakonik** (Fizika — Vesarstvo) II	130	4.000
(F. IVEKOVIĆ): **Danica** za g. 1876.	188	10.000
M. KIŠPATIĆ: **Životinje,** II dio	120	5.000
1876.		
B. ŠULEK: **Prirodni zakonik** (Fizika — Svjetlarstvo) III	222	5.000
F. IVEKOVIĆ: **Život svetaca** (ožujak)	174	5.000
(F. IVEKOVIĆ): **Danica** za g. 1877.	160	16.000
1877.		
F. IVEKOVIĆ: **Život svetaca** (travanj)	148	5.000
M. KUČENJAK: **Pčelarstvo**	166	5.500
(F. IVEKOVIĆ): **Danica** za g. 1878.	160	15.000
1878.		
F. IVEKOVIĆ: **Život svetaca** (svibanj)	176	5.000
P. KREMPLER: **Povrćarstvo**	—	6.000
(C. RUBETIĆ): **Danica** za g. 1879.	160	15.000
D. STRAŽIMIR: **Mijat Briguša,** pripovijest	222	9.000
1879.		
D. FERKIĆ: **Pripovijesti iz hrvatske povijesti**	75	8.000
(C. RUBETIĆ): **Danica** za g. 1880.	176	18.000
Đ. ŠIMONČIĆ: **Večernji razgovori o obredima I**	122	8.000
M. KUČENJAK: **Govedarstvo**	140	8.000
1880.		
(C. RUBETIĆ): **Danica** za g. 1881.	176	20.000
F. IVEKOVIĆ: **Život svetaca** (lipanj)	184	8.000
D. STRAŽIMIR: **Ratarstvo**	276	8.000
Vj. KLAIĆ: **Zemljopis zemalja u kojih obitavaju Hrvati I**	192	8.000
1881.		
Đ. ŠEBIŠANOVIĆ: **Životinje** III	95	7.000
Vj. KLAIĆ: **Opis zemalja u kojih obitavaju Hrvati II**	264	8.000
F. IVEKOVIĆ: **Život svetaca** (srpanj)	176	8.000
(C. RUBETIĆ): **Danica** za g. 1882.	160	20.000
1882.		
F. IVEKOVIĆ: **Život svetaca** (kolovoz)	176	8.000
F. KURALT: **Vinogradarsvo i pivničarstvo**	132	7.000
Dr A. LOBMAYER: **Dvorba bolesnika**	168	7.000
(C. RUBETIĆ): **Danica** za g. 1883.	176	22.000
C. RUBETIĆ: **Vjekopis J. Dobrile**	98	7.000
1883.		
Dr A. LOBMAYER: **Prva pomoć kada tko nastrada**	142	7.000
Vj. KLAIĆ: **Opis zemalja u kojih obitavaju Hrvati** III	218	7.000
F. IVEKOVIĆ: **Život svetaca** (rujan)	144	7.000
(C. RUBETIĆ): **Danica** za g. 1884.	176	23.000
1884.		
F. KURALT: **Voćarstvo za puk**	86	8.000
A. HAJDINJAK: **Perad ili živad**	84	8.000
I. F. PAULIĆ: **Supruga** (Žena) **prava kršćanka**	96	8.000
R. FILIPAŠIĆ: **Nauk o domaćem uzgoju**	216	8.000
(C. RUBETIĆ): **Danica** za g. 1885.	176	25.000
1885.		
Đ. ŠEBIŠANOVIĆ: **Životinje IV**	85	8.000
F. IVEKOVIĆ: **Život svetaca** (listopad)	154	8.000
(C. RUBETIĆ): **Danica** za g. 1886.	192	29.000
(C. RUBETIĆ): **Imenik članova** Književnog društva svetojeronimskoga g. 1885.	104	7.000
1886.		
N. VEŽIĆ: **Krmadarstvo**	32	8.000
D. LIHL: **Kovačeva Barica,** pripovijest	46	8.000
F. IVEKOVIĆ: **Život svetaca** (studeni)	144	8.000
Vj. KLAIĆ: **Pripovijesti iz hrvatske povijesti** I	200	10.000
(C. RUBETIĆ): **Danica** za g. 1887.	192	26.000
1887.		
S. MAŽURANIĆ: **Svilogojstvo**	48	10.000
I. JAGIĆ: **Živinski liječnik**	248	9.000
Vj. KLAIĆ: **Pripovijesti iz hrvatske povijesti** II	112	10.000
(C. RUBETIĆ): **Danica** za g. 1888.	192	27.000
1888.		
D. TRSTENJAK: **Životinje** (ptice) V	80	9.000
TOLSTOJ-GOJTAN-LUKIĆ: **Pripovijetke za puk** I	68	9.000
F. IVEKOVIĆ: **Život svetaca** (prosinac)	148	9.000
(C. RUBETIĆ): **Danica** za g. 1888.	192	27.000
1889.		
I. CEROVSKI: **Zbirka korisnih pouka**	52	9.000
TOLSTOJ-GOJTAN-LUKIĆ: **Pripovijetke za puk** II	68	9.000
C. GRUBER: **Dobro dijete, dobar mladić, dobar muž**	130	9.000
(C. RUBETIĆ): **Danica** za g. 1890.	200	32.000
1890.		
D. TRSTENJAK: **Životinje** (Ptice 2) VI	96	9.000
J. ZORIĆ: **Grof Borovački i Jelka Večevićeva**	308	9.000
J. KOTARSKI: **O pristojnom ponašanju i čistoći**	68	9.500
(C. RUBETIĆ): **Danica** za g. 1891.	192	33.000

* Redoslijed podataka u bibliografiji: autor, u zagradi urednik, naslov djela, broj stranica, naklada.

1891.		
L. MATAGIĆ: **Opis naše zemlje** (opći zemljopis)	132	9.500
I. FILAKOVAC: **Naši svagdanji grijesi**	132	9.500
Vj. KLAIĆ: **Pripovijesti iz hrvatske povijesti** III	160	9.500
(C. RUBETIĆ): **Danica** za g. 1892.	224	35.000
1892.		
Kv. BROZ: **Pčelarenje sa pokretnim saćem**	226	10.500
J. ZORIĆ: **Jagica i Mijo**	192	10.500
PAGANI-KORENIĆ: **Pobožna duša o Presv. Oltarskom Sakramentu**	214	10.500
(C. RUBETIĆ): **Danica** za g. 1893.	226	38.000
1893.		
ANTUN KANIŽLIĆ: **Pobožnost molitvena**	654	15.000
D. TRSTENJAK: **Životinje** (Ptice 3) VII	102	12.000
WIESEMANN-GOJTAN: **Fabijola ili drevni kršćani, prip.**	56	12.000
(C. RUBETIĆ): **Danica** za g. 1894.	228	40.000
1894.		
J. ZORIĆ: **Segregacija u Jurjevici,** prip.	166	14.000
STOLZ-KORENIĆ: **Čovjek od rođenja do ženidbe**	56	14.000
L. MATAGIĆ: **Gospodarska ludžba**	208	14.000
(C. RUBETIĆ): **Danica** za g. 1895.	232	41.000
1895.		
D. TRSTENJAK: **Životinje** (Ptice 4) VIII	126	17.000
STOLZ-KORENIĆ: **Čovjek od ženidbe do smrti**	68	17.000
V. NOVAK: **Majstor Adam,** prip.	130	17.000
J. STADLER: **Život G. N. I. Krista** I	216	18.000
(C. RUBETIĆ): **Danica** za g. 1896.	232	42.000
1896.		
J. STADLER: **Život G. N. I. Krista** II	228	18.000
I. LEPUŠIĆ: **Vračara Klara,** prip.	152	18.000
GEHRING-WEISER-RENK-STRZALKOWSKI-HOFMANN: **Štititi životinje**	60	18.000
(C. RUBETIĆ): **Danica** za g. 1897.	243	44.000
1897.		
M. S. POKUPSKA: **Okovi,** prip.	156	18.000
J. STADLER: **Život G. N. I. Krista** III	220	18.000
O. KUČERA: **Magnetizam i elektricitet**	102	18.000
(C. RUBETIĆ): **Danica** za g. 1898.	248	48.000
1898.		
OSMAN AZIS: **Pripovijesti iz bos. života**	78	20.000
J. PAZMAN: **Život Bl. Dj. Marije** I	192	20.000
Š. HORVAT: **Domaća ljekarna**	78	20.000
(C. RUBETIĆ): **Danica** za g. 1899.	248	48.000
J. GOLLNER: **Stari Slaveni,** pov. crtice	124	20.000
1899.		
J. PAZMAN: **Život Bl. Dj. Marije** II	160	20.000
J. ZORIĆ: **Ruža,** prip.	110	20.000
(C. RUBETIĆ): **Danica** za g. 1900.	248	48.000
O. FRANGEŠ: **Uputa u ratarstvo** (Livadarstvo) I	154	20.000
1900.		
(L. JAMBREKOVIĆ): **Danica** za g. 1901.	228	50.000
J. BARLÈ: **Slike i uspomene sa sela**	140	20.000
J. PAZMAN: **Život sv. Josipa**	190	20.000
J. BARLÈ: **J. J. Strossmayer**	78	20.000
1901.		
I. LEPUŠIĆ: **Zločin i pravda Božja,** prip.	128	20.000
KOSMAK-ŽGURIĆ: **Slike iz svagdanjeg života I**	248	20.000
Š. HORVAT: **Ribogojstvo**	164	20.000
(L. JAMBREKOVIĆ): **Danica** za g. 1902.	248	45.000
1902.		
D. JOVAN: **Čovjek snuje, Bog određuje**	140	20.000
R. HORVAT: **Pripovijesti iz hrvatske povijesti** IV	148	20.000
M. MAYER: **Mučenici,** prip. iz prvog doba kršć.	142	20.000
(L. JAMBREKOVIĆ): **Danica** za g. 1903.	256	20.000
KOSMAK-ŽGURIĆ: **Slike iz svagdanjeg života** II	160	22.00
1903.		
M. ŠENOA: **Prirodni zemljopis**	80	22.000
F. KURALT: **Pivničarstvo** (II izd.)	90	22.000
(L. JAMBREKOVIĆ): **Danica** za g. 1904.	269	45.000
KEMPENAC-BOSANAC: **Nasljeduj Krista**	336	30.000
1904.		
(L. JAMBREKOVIĆ): **Danica** za g. 1905.	256	50.000
R. HORVAT: **Pripovijesti iz hrvatske povijesti** V	148	22.000
Kv. BROZ: **Pčelarenje sa pokretnim saćem** (II izd.)	176	22.000
M. MAYER: **Za krst časni i slobodu zlatnu**	180	22.000
1905.		
S. ERAKOVIĆ: **Dobar je Bog, prip.**	76	22.000
M. DIVKOVIĆ: **Ruske narodne pripovijetke**	90	22.000
(J. BARLÈ): **Danica** za 1906.	256	47.000
I. pl. RADIĆ: **Voće i njegova upotreba**	208	23.000
LOCKNER-ŠENOA: **Astronomija ili** nauka o zvijezdama	—	22.000
1906.		
I. KLARIĆ: **Iz doba buna i zauzeća,** crtice iz Herceg-Bosne	104	23.000
I. DEVČIĆ: **S ličkih vrleti,** crtice	84	23.000
(J. BARLÈ): **Poučni razgovori** I	84	23.000
STEUERT-ENGELMANN: **Kako je susjed Razumović gojio svinje**	128	23.000
(J. BARLÈ): **Danica** za g. 1907.	136	43.000
1907.		
(J. BARLÈ): **Ljetopis i imenik članova** Društva sv. Jeronima za g. 1906.	192	23.000
P. MILOBAR: **Što znanost pripovijeda o narodnom gospodarstvu**	228	23.000
J. MILAKOVIĆ: **Hrvatska pjesma,** Izbor umjeničkog pjesništva za puk	174	23.000
R. VIMER: **Život sv. Pavla**	174	23.000
(F. ROŽIĆ): **Poučni razgovori** II	108	23.000
(F. ROŽIĆ): **Danica** za g. 1908.	266	43.000
1908.		
M. MAYER: **Dolazak Hrvata,** pov. pripovijest	264	25.000
D. GUDEK: **Biblijska povijest I,** 1. dio: Od stvorenja svijeta do Davida	224	30.000
(F. ROŽIĆ): **Poučni razgovori** III	108	25.000
M. GALOVIĆ: **Hrana i kako se priređuje**	124	25.000
(F. ROŽIĆ): **Danica** za g. 1909.	370	45.000
1909.		
(F. ROŽIĆ): **Danica** za g. 1910.	266	50.000
D. GUDEK: **Biblijska povijest I,** 2. dio: Od Josue do smrti Davidove	172	30.000
Z. Č.: **Kunići**	70	30.000
(F. ROŽIĆ): **Poučni razgovori** IV	96	30.000
J. CELINŠĆAK: **Kruh nebeski,** molitvenik	480	30.000

1910.		
Kv. BROZ: **Povrćarstvo**	136	35.000
D. GUDEK: **Biblijska povijest II,** 1. dio a) Od smrti Davidove do ropstva babilonskog	104	35.000
(F. ROŽIĆ): **Danica** za g. 1911.	396	60.000
I. vitez TRNSKI: **Pripovijesti**	96	35.000
(F. ROŽIĆ): **Poučni razgovori** V	96	35.000
D. GUDEK: **Biblijska povijest II,** 1. dio b) Judejsko kraljevstvo od smrti Salomonove do propasti	104	35.000
1911.		
(F. ROŽIĆ): **Danica** za g. 1912.	396	60.000
M. MAYER: **Štit kraljevstva hrvatskoga**	144	35.000
M. M. MAJERIĆ: **Kako ćeš uzgajati djecu**	88	35.000
M. GRUBER: **Čuvaj svoju rođenu grudu,** pravna uputa	112	35.000
1912.		
D. NJARADI: **Sjedinjena crkva** (Sv. Jozafat Kuncević, mučenik)	114	35.000
M. MAYER: **Život,** prip. iz prvoga doba kršćanstva	160	35.000
(F. ROŽIĆ): **Danica** za g. 1913.	394	60.000
E. ENGELMANN: **Kako je susjed Razumović gojio govedo**	96	35.000
D. GUDEK: **Biblijska povijest II,** 2. dio: Od ropstva babilonskoga do rođenja Kristova	208	35.000
(F. ROŽIĆ): **Imenik doživotnih članova Knjiž. društva sv. Jeronima** koncem g. 1911.	160	35.000
1913.		
(F. ROŽIĆ): **Danica** za g. 1914.	448	60.000
S. FILIPOVIĆ: **Mljekarstvo**	110	37.000
V. ČEBUŠNIK: **Melem za rane** (društvovna razmatranja)	112	37.000
(F. ROŽIĆ): **Svetojeronimski zabavnik**	160	37.000
(F. ROŽIĆ): **Vjesnik Književnoga društva sv. Jeronima, god. I**	104	1.500
1914.		
(F. ROŽIĆ): **Danica** za g. 1915.	464	65.000
D. GUDEK: **Sv. Pismo N. Zavjeta I,** 1 (Život G. N. I. Krista po Mateju, Marku, Luki i Ivanu)	184	40.000
1915.		
(F. ROŽIĆ): **Danica** za g. 1916.	464	65.000
R. pl. MARKOVIĆ: **Zdravlje**	232	40.000
V. ČEBUŠNIK: **Sveta misa,** molitvenik	348	40.000
D. GUDEK: **Sv. Pismo N. Zavjeta I,** 2 (Život G. N. Isusa Krista)	120	40.000
F. ROŽIĆ: **Ratni drhtaji,** prip.	132	40.000
(F. ROŽIĆ): **Vjesnik Književnoga društva sv. Jeronima, god. II**	132	1.500
1916.		
(F. ROŽIĆ): **Danica** za g. 1917.	438	75.000
M. LAMOT: **Vojvoda Ratimir,** pov. prip.	104	45.000
D. GUDEK: **Sv. Pismo N. Zavjeta I,** 3 (Život G. N. Isusa Krista)	148	45.000
R. MARKOVIĆ: **Zarazne bolesti**	226	45.000
PALAU-ŠARIĆ: **Katolik na djelu**	192	45.000
(F. ROŽIĆ): **Vjesnik Književnoga društva sv. Jeronima, god. III**	200	1.500
1917.		
V. LEKIĆ: **Naša kuća ili obitelj**	72	45.000
(F. ROŽIĆ): **Danica** za g. 1918.	438	75.000
D. GUDEK: **Sv. Pismo N. Zavjeta,** II-1 (Život i djela svetih apostola)	246	45.000
V. MANDEKIĆ: **Naše žitarice I**	128	45.000
K. BOSILJČEVIĆ: **Iskre hrv. rodoljublja**	64	45.000
KEPPLER-ROŽIĆ: **U školi trpljenja**	96	45.000
1918.		
K. ŠEGVIĆ: **Doživljaji sv. Jeronima**	120	50.000
V. MANDEKIĆ: **Naše žitarice II**	160	50.000
(F. ROŽIĆ): **Danica** za g. 1919.	301	100.000
F. ROŽIĆ: **Povijesni nacrt Društva sv. Jeronima**	16	5.000
1919.		
(F. ROŽIĆ): **Danica** za g. 1920.	184	100.000
1920.		
(F. ROŽIĆ): **Danica** za g. 1921.	176	50.000
1921.		
(I. ŠARIĆ): **Crkveni molitvenik**	120	5.000
CELINŠĆAK-ŠARIĆ: **Kruh nebeski,** III izd.	372	200.000
(J. ANDRIĆ): **Danica** za g. 1922.	176	50.000
1922.		
(J. ANDRIĆ): **Danica** za g. 1923.	186	60.000
JENKO-NOVAK: **Tri pripovijetke**	48	5.000
1923.		
J. ŠAFAR: **Majka Božja Bistrička**	16	10.000
(J. ANDRIĆ): **Danica** za g. 1924.	154	50.000
N. JENKO: **Bosančice,** pripovijetke	64	20.000
V. BEK: **Kokoši**	36	25.000
J. LONČARIĆ: **Budi ponosan što si katolik**	32	20.000
1924.		
F. BINIČKI: **Predziđe kršćanstva**	40	25.000
V. DEŽELIĆ st.: **Hrvatske slave sjaj,** roman	168	25.000
J. ANDRIĆ: **Hrvatsko uzor-selo**	36	25.000
P. GRGEC: **Stare slave djedovina,** pjesmarica	192	16.000
(J. ANDRIĆ): **Danica** za g. 1925.	160	60.000
1925.		
L. RUSAN: **Gospa Remetska**	32	3.000
R. VIMER: **Isus Krist I**	268	27.000
(J. ANDRIĆ): **Danica** za g. 1926.	162	60.000
L. PLEPEL: **Dalmatinke,** pripovijetke	48	25.000
V. BEK: **Guske, patke i pure**	24	25.000
I. KRŠNJAVI: **Božji vitez,** roman	190	15.000
E. KIRSCHNER: **Elektrika na selu**	32	26.000
M. MAYER: **Svjetlo svijeta,** priče iz života Kristova	120	10.000
1926.		
(J. ANDRIĆ): **Danica** za g. 1927.	124	55.000
R. VIMER: **Isus Krist II**	302	27.000
A. MATASOVIĆ: **Slavončice,** pripovijetke	64	25.000
I. SITARIĆ: **Pčelarstvo**	96	25.000
A. BRANIČKOVIĆ: **Gospa Trsatska**	26	26.000
J. LAHNER: **Hrv. narodne pobož. pjesme**	48	10.000
V. DEŽELIĆ: **Socijalno pitanje**	96	10.000
I. KRŠNJAVI: **Božji sirotan,** roman	240	15.500
V. DEŽELIĆ st.: **Mandaljena Pobjednica,** pov. roman (KDR 1)	128	5.000
M. DELLY: **Bijela mačka,** roman (KDR 2)	176	5.000
M. LAMOT: **Za zemljom,** seljački igrokaz (KDP 1)	32	2.000
I. PREGELJ-GRGEC: **Božji međaši,** roman iz Istre (KDR 3)	128	5.000
F. R. BARCLAY-MARAKOVIĆ: **Kroz vrtna vratašca,** roman (KDR 4)	112	5.000
H. SIENKIEWICZ-ŠIMČIK: **Quo vadis?** (KDR 5—7)	528	6.000
J. ZEYER-ANDRIĆ: **Tajna lijepe Cvijetė,** roman (KDR 8)	120	5.000
1927.		
R. VIMER: **Isus Krist III**	320	27.000
P. GRGEC: **Gospodin Rafo,** priča iz Podravine	96	25.000
I. SITARIĆ: **Svilarstvo**	32	25.000
(J. ANDRIĆ): **Danica** za g. 1928.	160	55.000
V. DEŽELIĆ sin: **Sofiju odabra,** roman iz 9. vijeka	176	10.000

I. JAKOVLJEVIĆ: **Hercegovke,** pripovijetke	64	10.000
J. ANDRIĆ: **Žito u svjetskom gospodarstvu**	104	10.000
TWAIN-KRALJ: **Pustolovine maloga Tome,** roman (KDR 9)	144	5.000
P. LONČAR: **Lurdska ukazanja**	96	15.000
REYNÈS-MONLAUR-ŠAH: **Suzana,** roman (KDR 10)	96	5.000
STRACHWITZ-ANDRIĆ: **Roman jednog kapelana,** roman (KDR 11)	156	5.000
F. BINIČKI: **Ivan Hrvaćanin,** roman (KDR 12)	173	5.000
STJERNSTEDT-BABIĆ: **Roman jedne žene** (KDR 13)	192	5.000
NEWMAN-GRGEC: **Kalista,** roman iz 3. stoljeća (KDR 14)	192	5.000
(LJ. MARAKOVIĆ): **Hrvatska prosvjeta,** g. 1927, XIV	272	1.300

1928.

M. UJEVIĆ: **Mladost Tome Ivića,** roman (KDR 15)	136	5.000
DELLY-BLAŽEVIĆ: **Dva srca,** roman (KDR 16)	182	5.000
ŠIROLA-DEŽELIĆ: **Posljednja pričest sv. Jeronima,** oratorij	88	1.000
SIENKIEWICZ-KRALJ: **Ognjem i mačem** (u svescima)	756	6.000
SIENKIEWICZ-KRALJ: **Ognjem i mačem,** roman (KDR 17—20)	1024	2.500
K. ODAK: **Staroslavenska misa** za mješ. zbor i orgulje op. 12.	24	1.000
(J. ANDRIĆ): **Danica** za g. 1929.	160	55.000
M. MAYER: **Golgotske ruže,** legende o Kristu	128	25.000
J. LAHNER: **Od Isusa i Marije,** hrv. nar. pjesme	48	25.000
V. VOGRIN: **Kukci štetočinje**	99	25.000
V. DEŽELIĆ sin: **Sedam puta udarani,** roman o sv. Jeronimu	136	10.000
S. PETROV: **Gospa Sinjska**	64	12.000
BULIĆ-KATIĆ: **Stopama hrvatskih narodnih vladara**	138	10.000
A. ŽIVKOVIĆ: **Porezi**	128	10.000
Posljednja pričest sv. Jeronima, tekst za oratorij	16	2.000
(J. ANDRIĆ): **Razgovor ugodni,** zabavni kalendar za g. 1929.	160	5.000
(J. ANDRIĆ): **Almanah Gospe Lurdske** g. 1929.	160	8.000
STEVENSON-STOROV: **Zlatni otok,** roman (KDR 21)	196	5.000
Š. JURKIĆ: **Čipke,** roman (KDR 22)	128	5.000
REMIZOV-MARAKOVIĆ: **Na modrom polju,** roman (KDR 23)	173	5.000
COLOMA-MATASOVIĆ: **Tajna Zelene ptice,** roman (KDR 24)	136	5.000
P. GRGEC: **Selo i grad,** almanah I, 1928—29.	160	1.500
REYNAUD-ŠAH: **Lurdsko čudo,** roman (KDR 25)	88	5.000
F. DUGAN ml.: **Staroslavenska misa,** mješ. zbor	20	1.000
I. MUHVIĆ: **Staroslavenska misa »B dur«** (m. zbor)	20	1.000
B. KRNIC: **Staroslavenska misa za mj. zbor**	16	1.000
R. TACLIK: **Staroslavenska misa za mješ. zbor**	12	1.000
(LJ. MARAKOVIĆ): **Hrvatska prosvjeta** g. 1928 (XV)	272	1.300
(ANDRIĆ-LONČAR): **Naša Gospa Lurdska** g. 1928 (I)	186	10.000
P. LONČAR: **Apologija Lurda** (nedovršeno)	—	—

1929.

A. SPILLETAK: **Papa Pio XI** (pučko izdanje)	116	25.000
(J. ANDRIĆ): **Danica** za g. 1930.	160	55.000
V. DEŽELIĆ st.: **U pandžama lava,** roman (KDR 29)	168	25.000
I. BLAŽEVIĆ: **Obrana vjere**	120	25.000

S. FILIPOVIĆ: **Bakterije**	82	25.000
M. VANINO: **Sunčanom stazom,** roman (KDR 26)	132	9.500
B. BABIĆ: **Građa svijeta,** pučka kemija	168	9.500
I. HORVAT: **Gradišćanke,** pripovijesti	64	9.500
LJ. MARAKOVIĆ: **Pučka pozornica**	80	9.000
P. MATIJEVIĆ: **Rasipni sin,** gluma (KDP 2)	40	1.000
(J. ANDRIĆ): **Album društva sv. Jeronima**	56	25
(J. ANDRIĆ): **Razgovor ugodni,** zabavnik za g. 1930.	144	5.000
(J. ANDRIĆ): **Almanah Gospe Lurdske** za g. 1930.	144	5.000
L'ERMITE-SCHÜTZ: **Kako sam ubila svoje dijete** (KDR 27—28)	264	2.500
LJ. MARAKOVIĆ: **Novi pripovjedači**	302	1.500
(LJ. MARAKOVIĆ): **Hrvatska prosvjeta** za g. 1929, g. XVI	272	1.300
B. ŠIROLA: **Staroslavenski requiem,** za zbor i orgulje	16	1.000
(P. GRGEC): **Selo i grad** g. 1930 (II)	176	1.500
PERRAULT-PERINIĆ: **Trnova Ružica** (KDDj 1)	100	3.000
(ANDRIĆ-LONČAR): **Naša Gospa Lurdska** g. 1929 (II)	192	10.000
(J. ANDRIĆ): **Obitelj** 1929 (I)	900	5.000
V. DEŽELIĆ st.: **Prokleti grad,** roman (KDR 33—34)	384	6.000
M. DELLY: **Tajna rijeke Luzette,** roman (KDR 35)	144	2.500
J. Š. BAAR: **Za kravicu,** roman (KDR 36)	96	3.000

1930.

Kruh nebeski, IV izdanje	510	25.000
ŠIROLA-DEŽELIĆ: **Popijevke iz opere »Citara i bubanj«**	4	1.000
(ANDRIĆ-PERINIĆ): **Mladost** g. 1929—30 (x)	312	3.000
(J. ANDRIĆ): **Danica** za g. 1931.	160	52.000
M. VANINO: **Povijest Crkve Katoličke**	240	24.000
R. KRAUS: **Ljekovite biljke**	112	24.000
I. JURAS: **Naše more i primorje**	168	9.000
L. KATIĆ: **Na vratima hrvatske povijesti**	136	9.000
Đ. SABO: **Umjetnost u ladanjskim crkvama**	100	6.000
V. ROŽMAN: **Prigorčice, slike iz Prigorja**	48	9.000
L. ŠAFRANEK-KAVIĆ: **Pjesma Hasan-age iz opere »Hasanaginica«**	4	1.000
V. DEŽELIĆ sin: **Feminist,** roman (KDR 37)	112	3.500
B. POLJANIĆ: **Tajanstveni smješak,** roman (KDR 38)	108	2.500
M. KUKUČIN: **Kuća u strani,** roman (KDR 39—41)	368	3.500
(J. ANDRIĆ): **Almanak Gospe Lurdske** g. 1931.	144	10.000
(J. ANDRIĆ): **Razgovor ugodni** g. 1931.	144	10.000
(ANDRIĆ-LONČAR): **Naša Gospa Lurdska** 1930. (III)	192	12.000
(F. GRGEC): **Almanah Selo i grad** g. 1931 (III)	176	1.500
(J. ANDRIĆ): **Obitelj** g. 1930 (II)	864	6.000
(LJ. MARAKOVIĆ): **Hrvatska prosvjeta** g. 1930 (XVII)	256	1.300

1931.

V. DEŽELIĆ st.: **Majka velikoga kralja,** roman (KDR 41)	144	26.000
KALINČAK-ŠIMČIK: **Varmeđinska restauracija** (KDR 42)	108	3.200
KEMPENAC-BOSANAC: **Nasljeduj Krista,** II izd.	448	6.000
J. LAHNER: **Od svetaca Božjih**	68	3.000
F. ČRNKO: **Povijest Sigeta grada**	64	2.000
(J. ANDRIĆ): **Rad i uspjesi Društva sv. Jeronima**	68	2.000
G. DELEDDA: **Golubovi i jastrebovi,** roman (KDR 43—44)	260	3.200
M. SOLJAČIĆ: **Prvi i jedini,** roman (KDR 45)	136	3.500
JEROME-LENDIĆ: **Tri čovjeka u jednom čamcu,** roman (KDR 46)	192	2.700
KOSSAK-SZCZUCKA: **Iz ljubavi,** roman (KDR 47)	128	2.700
F. S. FINŽGAR: **Anica,** roman (KDR 48)	100	2.700
(ANDRIĆ-PERINIĆ): **Mladost** 1930—31 (XI)	152	4.000
(ANDRIĆ-PERINIĆ): **Mala Mladost** 1930. do 1931. (I)	128	5.000
F. ROŽIĆ: **Ave Victor!,** hvalospjev Piju XI	168	1.100
(J. ANDRIĆ): **Danica** za g. 1932.	160	52.000
I. E. ŠARIĆ: **Zlatne legende**	100	23.000
L. KATIĆ: **Svoji na svome,** hrv. povijest	144	23.000
HEFFLER-KORNFEIND-KRAMAR: **Kršćanski nauk I**	144	30.000
J. ANDRIĆ: **U Kristovoj domovini**	168	10.000
R. F. MAĐER: **Miholjčice i Valpovčice**	64	6.500
M. UJEVIĆ: **Hrvatska književnost**	208	10.000
(P. GRGEC): **Selo i grad** 1932 (IV)	156	15.000
Ć. TRUHELKA: **Starokršćanska arheologija**	22	1.500
HORVAT-KRALJ-MARAKOVIĆ--UJEVIĆ: **Književne studije**	108	1.500
F. BARBALIĆ: **Hrvatski i slovenski jezik u crkvama Istre, Trsta i Gorice**	94	2.500
(J. ANDRIĆ): **Obitelj** g. 1931 (III)	846	8.000
(J. ANDRIĆ): **Razgovor ugodni** za g. 1932.	112	5.000
(J. ANDRIĆ): **Almanak Gospe Lurdske** 1932.	96	5.000
A. ŠENOA: **Branka** (KDR 50)	168	2.700
(LJ. MARAKOVIĆ): **Hrvatska prosvjeta** g. 1931 (XVIII)	288	1.200
(ANDRIĆ-LONČAR): **Naša Gospa Lurdska** g. 1931 (IV)	192	11.000

1932.

V. DEŽELIĆ st.: **Petar Krešimir,** roman (KDR 49)	192	12.000
A. ŠENOA: **Zlatarevo zlato,** roman (KDR 51)	246	2.700
A. ŠENOA: **Izabrane pripovijesti** (KDR 52)	160	2.700
ONIP-HERCEG: **Dođi, idi za mnom!,** gluma (KDP 3)	32	1.000
JAGIĆ-LEDERER: **Mali ptičari,** gluma (KDP 4)	32	1.000
ESTÈVE-RABADAN: **Dvije majke,** gluma (KDP 5)	24	1.000
J. ZEYER: **Ukleti plovci** (KDDj 2)	80	1.000
(J. ANDRIĆ): **Jeronimski rad** u g. 1931.	60	1.500
P. MATIJEVIĆ: **Četiri dječje glume** (KDP 6)	24	1.000
J. ZEYER: **Carević Evstaf** (KDDj 3)	32	1.000
(I. HORVAT): **Krijes** g. 1931—32.	144	3.500
(L. PERINIĆ): **Mala Mladost** 1931—32, II	144	4.500
ROZMAITOWSKI: **Ukleti hotel,** gluma (KDP 7)	32	1.000
J. ZEYER: **Kristik** (KDDj 4)	32	1.000
A. BRINO: **Ljetnikovac na moru,** gluma (KDP 9)	32	1.000
J. ANDRIĆ: **Hrvati u Irskoj**	72	1.000
(P. GRGEC): **Selo i grad** g. 1933 (V)	128	1.200
(J. ANDRIĆ): **Danica** za g. 1933.	160	40.000
I. E. ŠARIĆ: **Evanđelist,** I dio	70	18.500
A. ŠENOA: **Barun Ivica** (KDR 53)	55	18.200
V. MANDEKIĆ: **Crvena djetelina**	44	18.000
P. GRGEC: **Hrvatski Job**	136	8.000
J. TRUHELKA: **Palčićev kr. let,** prip.	90	4.500
L. KATIĆ: **Sveta Mala Terezija**	68	8.000
H. HOFFMANSTAL: **Čovjek,** gluma (KDP 8)	72	3.000
V. v. HEIDENSTAM: **Božji put sv. Brigite,** roman (KDR 54)	132	1.800
J. ANDRIĆ: **Na zelenom otoku**	88	1.500
P. BOURGET-BONACCI: **Nemeza,** roman (KDR 55)	152	2.000
P. MAURIAC-BONACCI: **Rastavljena,** roman (KDR 56)	217	1.000
ŠIROLA-DEŽELIĆ: **Abeceda za naša čeda**	44	1.100
(J. ANDRIĆ): **Obitelj** g. 1932 (IV)	852	6.000
(ANDRIĆ-LONČAR): **Naša Gospa Lurdska** g. 1932 (V)	192	11.000
(LJ. MARAKOVIĆ): **Hrvatska prosvjeta** g. 1932 (XIX)	240	1.200
L. PERINIĆ: **Dugi Martin** (KDDj 5)	56	1.000

1933.

(J. ANDRIĆ): **Jeronimski rad** u god. 1932.	68	1.500
Kruh nebeski, V izdanje	480	8.000
Kruh nebeski, V—IX izd.	480	83.000
S. UNDSET: **Proljeće,** roman (KDR 57-58)	332	1.500
J. CVRTILA: **Bijelo prijestolje,** roman (KDR 59)	176	2.000
S. KOŠUTIĆ: **Jaslice,** roman (KDR 60)	192	2.000
(L. PERINIĆ): **Mala Mladost,** 1932—33. III	88	5.500
J. ANDRIĆ: **Vuk u ovčjoj koži,** gluma (KDP 10)	36	1.000
JOVKOV-ESIH: **Žetalac,** roman (KDR 61)	152	2.000
BERTRAND-ŠIMČIK: **Sanguis martyrum,** roman (KDR 62)	232	2.000
MARK TWAIN: **Mali Toma u balonu,** roman (KDR 63)	112	2.000
Š. JURKIĆ: **Petnaest tornjeva,** roman (KDR 64)	176	2.000
(J. ANDRIĆ): **Danica** za g. 1934.	160	40.000
A. ŠENOA: **Šljivari i druge pjesme**	48	20.000
B. BABIĆ: **Bolesti žitarica**	72	20.000
I. E. ŠARIĆ: **Evanđelist II**	100	12.000
P. GRGEC: **Od Hrvatske do Indije**	80	12.000
BAKŠIĆ-DEŽELIĆ: **Obnova soc. poretka**	128	6.000
R. HORVAT: **Prije Khuena bana**	48	6.000
M. UJEVIĆ: **Gradišćanski Hrvati**	96	6.000
M. SOLJAČIĆ: **Bijeli svetac**	68	6.000
I. ESIH: **Prijegled bugarske književnosti**	16	1.000
(J. ANDRIĆ): **Obitelj** 1933 (V)	1048	5.800
J. ZEYER: **Samko,** za djecu (KDDj 6)	40	1.000
(ANDRIĆ-LONČAR): **Naša Gospa Lurdska** 1933 (VI)	192	10.000
(F. ROŽIĆ): **Jeronimsko svjetlo** 1933, I	68	1.800
Kruh nebeski, VI izd.	480	10.000

1934.

S. BAKŠIĆ: **Kuda srlja čovječanstvo** (JS 1)	32	30.000
Đ. CEZNER: **Gospin plač,** napjevi: B. Širola (JS 2)	40	70.000
P. GRGEC: **Svijet traži vođe** (JS 3)	32	30.000
BUTTS-MOSKATELO: **Lažna kraljica,** pov. prip. (KDDj 7)	64	1.000
J. TRUHELKA: **Zlatko,** roman (KDR 65)	152	2.000
(L. PERINIĆ): **Mala Mladost** g. 1933—34.	180	5.000
BROCHET-RABADAN: **Gospa i strijelac,** gluma (KDP 11)	32	1.000
MARTINOVIĆ-SPURNY: **Potkarpatske priče,** za djecu (KDDj 8)	64	1.000
J. GUNČEVIĆ: **Gdje nam je spas?** (JS 4)	32	30.000
F. ROŽIĆ: **Što je Papa Hrvatima?** (JS 5)	48	30.000
F. GRUNDLER: **Kad će biti propast svijeta** (JS 6)	32	30.000
V. DEŽELIĆ sin: **Crveno selo** (JS 7)	32	30.000
(J. ANDRIĆ): **Danica** za g. 1935.	160	40.000
M. MAYER: **Krvavi sabor križevački**	136	24.000
I. E. ŠARIĆ: **Evanđelist III**	83	12.000
B. BABIĆ: **Zdravlje sela**	64	12.000
V. GRMOVIĆ: **Pod čađavim krovom**	104	6.000

I. BLAŽEVIĆ: **Temelji kršćanskog života**	96	6.000
R. HORVAT: **Hrvatski preporod u Dalmaciji**	104	6.000
CEZNER-ANDRIĆ: **Domaćica u kuhinji**	96	6.000
Kruh nebeski, VII izd.	480	12.500
BROCHET-RABADAN: **Sv. Franjo i zao čovjek** (KDP 12)	52	1.000
GHEON-RABADAN: **Santaremski đaci**, gluma (KDP 14)	56	1.000
CARRARA: **Čarobni kamen**	—	—
GHEON-RABADAN: **Tri kralja**, gluma (KDDj 10, KDP 13)	64	1.000
PAPINI-LENDIĆ: **Gog** (KDR 66)	244	2.000
BARCLAY-RABADAN: **Ružarij**, roman (KDR 67)	240	2.000
N. JENKO: **Obitelj vojvode Hrvoja**, roman (KDR 68—69)	492	2.000
(ANDRIĆ): **Obitelj** 1934 (VI)	1020	5.000
(ANDRIĆ-LONČAR): **Naša Gospa Lurdska** 1934 (VII)	192	10.000
(F. ROŽIĆ): **Jeronimsko svjetlo** 1934 (II)	128	1.800

1935.

J. ANDRIĆ: **Crna velevlast** (JS 8)	32	28.000
J. LONČARIĆ: **Bl. Marko Križevčanin** (JS 9)	48	26.000
Dr K. B.: **Sluge Antikrista** (JS 10)	32	26.000
F. Ks. NOVAK: **Što je čovjeku rad?** (JS 11)	36	26.000
A. JURETIĆ: **Otkuda gospodarska kriza?** (JS 12)	36	26.000
F. ROŽIĆ: **Svagdanji poklon**, molitv.	356	5.000
(L. PERINIĆ): **Mala Mladost** 1934—35, V	180	5.500
R. BAZIN: **Zemlja umire**, roman (KDR 70)	168	2.000
J. SVENSSON: **Nonni**, roman (KDR 71)	208	2.000
L. KATIĆ: **Kraljica Jelena**, roman (KDR 72)	176	2.000
K. STOŠIĆ: **Jerusalemska slava jednog Hrvata** (JS 13)	32	30.000
(J. ANDRIĆ): **Danica** za g. 1936.	160	38.000
S. PETRANOVIĆ: **Gorančice**, pripovijesti	48	23.000
F. KOUDELKA: **Bolesti domaćih životinja**	72	28.000
M. IVŠIĆ: **Diljem sela** (selj. politika)	116	12.000
I. E. ŠARIĆ: **Evanđelist IV**	80	12.000
O. KNEZOVIĆ: **Hrvatska povijest I**	176	10.000
V. DEŽELIĆ st.: **Kraljica Hrvata**, pjesme	48	6.000
I. RADIĆ: **Bog među nama**	112	6.000
A. JURETIĆ: **Crkva i država**	48	6.000
L. PERINIĆ: **Mudrijan**, priča za djecu (KDDj 11)	52	1.000
P. MATIJEVIĆ: **Obitelj bez djece** (JS 14)	36	26.000
A. ALFIREVIĆ: **Sv. Ćiril i Metod** (JS 15)	20	26.000
M. UJEVIĆ: **Abesinija** (JS 16)	36	25.000
(ANDRIĆ-LONČAR): **Naša Gospa Lurdska** g. 1935 (VIII)	264	10.000
(J. ANDRIĆ): **Obitelj** 1935 (VII)	1004	4.000
(F. ROŽIĆ) **Jeronimsko svjetlo** 1935 (III)	52	1.800
ZEYER-ANDRIĆ: **Marijin vrt**, roman (KDR 73)	148	2.000
Kruh nebeski, VIII izd.	520	20.000

1936.

A. MATASOVIĆ: **Lijepa naša**, gluma (KDP 15)	32	1.000
M. PUŠIĆ: **Od ropstva do slobode** (JS 17)	36	24.000
D. HREN: **Najveći prijatelj** (JS 18)	36	24.000
P. MATIJEVIĆ: **Sv. Antun Padovanski** (JS 19)	36	30.000
ERBEN-PERINIĆ: **Zlatokosa**, priče za djecu (KDDj 12)	48	1.000
L. DANILEVSKA-JAKŠIĆ: **K sreći**, roman (KDR 74)	220	2.000
L. PERINIĆ: **Roditelji i djeca** (JS 20)	36	24.000
(L. PERINIĆ): **Mala Mladost** 1935—36 (VI)	180	5.500
DEHARBE: **Mali rimokatolički katekizam**, 1—5. izdanja (JS 21)	48	150.000
SOLONJEVIĆ-PAŠA: **Rusija u konclogoru** (KDR 75)	304	2.000
HREN-GRGEC: **Božji sijač**, molitvenik	352	5.000
(J. ANDRIĆ): **Danica** za g. 1937.	160	36.000
B. RAJIĆ: **Bunjevčice**, pripovijesti	64	25.000
M. MOHAČEK: **Uzgoj krumpira**	96	24.000
M. MAYER: **Posljednji svoga roda**, prip.	168	12.000
I. KOPRIĆ: **Majka i dojenče**	96	12.000
M. IVŠIĆ: **Seljačka politika**	96	6.000
I. BLAŽEVIĆ: **Pučka dogmatika** (temelji kršćanskog nauka)	88	6.000
DEŽELIĆ-ŠIROLA: **Kolede**	96	6.000
O. KNEZOVIĆ: **Hrvatska povijest II**	160	10.000
SIENKIEWICZ-BINIBKI: **Na polju slave**, roman (KDR 76)	228	2.000
I. BOGDAN: **Istina o Španjolskoj** (SJ 22)	36	20.000
S. ANDRIĆ: **Jela od krumpira**	16	3.000
Kruh nebeski, X izd.	520	10.000
(F. ROŽIĆ): **Jeronimsko svjetlo** 1936 (IV)	80	1.800
(ANDRIĆ-LONČAR): **Naša Gospa Lurdska** 1936 (IX)	264	10.000
Obitelj 1936 (VIII)	992	4.000
Kruh nebeski, IX izd.	520	20.000

1937.

I. KOKOT: **Adventisti, novi proroci** (JS 23)	36	18.000
FLANGINI-GRABOVAC: **Bezimena zvijer**, gluma (KDP 16)	52	1.000
CEZNER-ANDRIĆ: **Domaćica u kuhinji**, III izd.	104	3.000
I. RADIĆ: **Katolička djevojka** (JS 25)	32	18.000
M. LACH: **Mala biblija** (JS 27)	132	50.000
J. ANDRIĆ: **Mala pastirica** (sv. Bernardica), (JS 28)	32	30.000
(L. PERINIĆ): **Mala Mladost** 1936—37 (VII)	200	5.500
(F. ROŽIĆ): **Jeronimsko svjetlo** 1937 (V)	52	1.800
(J. ANDRIĆ): **Danica** za g. 1938.	160	36.000
L. ĆUTURIĆ: **Marijan i Emina**, prip.	64	27.000
I. BOGDAN: **Svjedočanstva o Rusiji**	80	27.000
B. PEROVIĆ: **Komunizam**	96	10.000
F. LASMAN: **S onu stranu Kapele**, prip.	72	10.000
N. SUBOTIĆ: **Dvije golubice**, prip.	128	6.000
M. IVŠIĆ: **Društveni život na selu**	112	6.000
S. GORUPIĆ: **Ban Jelačić**	88	6.000
I. RADIĆ: **Budi pobožan**	96	6.000
F. PERŠE: **Anđeosko cvijeće**, crkv. pj.	352	5.000
Š. JURKIĆ: **Plašt malog Križara**, roman (KDR 77)	240	2.000
ANDRIĆ-LONČAR: **Naša Gospa Lurdska** 1937 (X)	370	10.000
(ANDRIĆ): **Obitelj** 1937 (IX)	980	4.000

1938.

(L. PERINIĆ): **Mala Mladost** 1937—38 (VIII)	180	5.500
F. ZAGODA: **Sv. pismo N. zavjeta I** (JS 29)	306	20.000
Đ. CEZNER: **Gospin plač**, II izd. (JS 30)	36	50.000
D. KUKALJ: **Žrtva sv. mise** (JS 31)	36	16.000
I. RADIĆ: **Pred bračnim svetištem** (JS 32)	36	18.000
DURYCH-ANDRIĆ: **Krasuljak**, roman (KDR 78)	148	2.000
SOLONJEVIĆ-PAŠA: **Bijeg iz komunist. raja** (KDR 79)	334	2.000
GALVEZ-LENDIĆ: **Velika srijeda**, roman (KDR 80)	100	2.000
V. DEŽELIĆ sin: **Sitna sreća**, roman (KDR 81)	112	1.000
Danica 1939.	160	35.000
ANDRIĆ - BOGDAN - GRGEC - PEROVIĆ - ŽIVKOVIĆ: **Jedni grade, drugi razgrađuju**	62	27.000

M. STUPARIĆ: **Ispod Garićke planine**, pripovijesti	96	11.000
M. MOHAČEK: **Kako se hrani bilje** (ratarska kemija)	128	11.000
V. GRMOVIĆ: **Majka priča**, pripovijesti	80	5.000
B. BABIĆ: **Naša zemlja, pučka** geologija	104	5.000
D. KUKALJ: **Žrtva N. zavjeta**	88	5.500
M. IVŠIĆ: **Gospodarski život na selu**	128	5.500
(F. ROŽIĆ): **Zlatno klasje** 1938 (I)	144	4.000
(F. ROŽIĆ): **Jeronimsko svjetlo** 1938 (IV)	116	1.800
(ANDRIĆ-LONČAR): **Naša Gospa Lurdska** 1938 (XI)	288	10.000
(ANDRIĆ-MOSKATELO): **Obitelj** 1938 (X)	686	3.700
Kruh nebeski, XI izd.	520	20.000

1939.

M. PAVELIĆ: **Zvijezde Srca Isusova**, pjesme	96	27.000
ĆOVIĆ-KOKIĆ: **Bunjevci i Šokci** (JS 33)	44	25.000
J. ROŽMAN: **Papa Pio XII** (JS 34)	36	25.000
J. ANDRIĆ: **Srijemske elegije**	242	1.000
A. MATASOVIĆ: **Daj da dođe kraljevstvo Tvoje** (KDP 17)	40	1.000
A. MATASOVIĆ: **Bartol i Bara**, roman (KDR 83)	160	6.000
BARCATA-ŠIRONIĆ: **Lula**, roman (KDR 84)	200	2.000
V. ĆORIĆ: **Gospodin zove**, gluma (KDP 18)	24	1.000
(L. PERINIĆ): **Mala Mladost** 1938—39 (IX)	180	5.500
S. GORUPIĆ: **Za stare pravice** (JS 35)	36	18.000
P. GRGEC: **Krvava služba** (KDR 85)	208	2.000
P. GRGEC: **U paklenom trokutu** (KDR 86)	184	2.000
F. ZAGODA: **Sveto pismo N. zavjeta II** (JS 35)	554	20.000
DEHARBE: **Mali katekizam**, IV—V izd. (JS 37)	48	50.000
(F. ROŽIĆ): **Jeronimsko svjetlo** 1939 (VII)	72	1.800
(J. ANDRIĆ): **Danica 1940.**	160	30.000
B. KLARIĆ: **Majčin grijeh**, pripovijesti	64	20.000
M. LEHPAMER: **Pravni život na selu**	96	20.500
J. KOCIJANIĆ: **Hrvatska uvijek katolička**	112	7.500
I. E. ŠARIĆ: **Neveni**, pjesme (KKP 1)	80	4.000
S. GOTVALD: **Cvijeće i ukrasno bilje**	98	4.000
D. KUKALJ: **Dani spasenja**, liturgika	112	4.000
F. ZAGODA: **Sv. pismo N. zavjeta**, cijelo	558	2.000
B. POLONIJO: **Bl. Nikola Tavilić**	176	2.000
(F. ROŽIĆ): **Zlatno klasje** 1939 (II)	196	3.500
(ANDRIĆ-LONČAR): **Naša Gospa Lurdska** 1939—40 (XIII)	258	9.000
(ANDRIĆ-MOSKATELO): **Obitelj** 1939 (XI)	696	3.500

1940.

M. VUNIĆ: **Povijest svijeta I dio**	132	5.000
M. VUNIĆ: **Povijest svijeta II dio**	144	5.000
M. VUNIĆ: **Povijest svijeta I i II dio**	276	1.000
I. RADIĆ: **Kršćanski brak** (JS 39)	36	18.000
DEHARBE: **Mali katekizam**, VI izd. (JS 40)	48	150.000
DELLY-PERINIĆ: **Sakriveni milijun**, roman (KDR 87)	164	4.800
HRONSKY-ANDRIĆ: **Anđelina i druge pripovijesti** (KDR 88)	148	2.000
Kruh nebeski, XII izd.	520	20.000
Đ. CEZNER: **Gospin plač**, III izd. (JS 38)	32	20.000
CEZNER-ANDRIĆ: **Domaćica u kuhinji**, IV izd.	104	3.000
(L. PERINIĆ): **Mala Mladost** 1939—40 (IX)	180	5.600
J. SREBRENIĆ: **Vjenčić molitava B. N. Taviliću** (JS 41)	64	100.000
MIJO VRKLJAN: **Svjetlouška** (KDDj 13)	40	4.000
(ANDRIĆ-LONČAR): **Naša Gospa Lurdska** (1939—40 (XIII)	258	9.000
A. MATASOVIĆ: **Za kruh svagdanji**, roman (KDR 89)	160	2.000
A. MATASOVIĆ: **Pred život**, roman (KDR 90)	174	2.000
(F. ROŽIĆ): **Jeronimsko svjetlo** 1940 (VIII)	72	1.800
(J. ANDRIĆ): **Danica** za g. 1941.	160	28.000
P. MATIJEVIĆ: **Blagoslovljena Hrvatska**	64	19.000
I. ŠMALJCELJ: **Stočarstvo**	112	19.000
P. GRGEC: **Topovi su grmjeli**	104	17.500
F. BINIČKI: **Na ruševinama**, prip.	88	4.200
F. KRLEŽA: **Pučka fizika**	80	4.000
D. KUKALJ: **Općinstvo svetih**	84	6.000
(ANDRIĆ-MOSKATELO): **Obitelj** 1940 (XII)	404	3.500

1941.

BESSIERES-ZUDENIGO: **Lenjingradski zaručnici**, roman (KDR 91)	206	2.000
S. GORUPIĆ: **Posljednji Zrinski i Frankopani** (JS 39)	36	20.000
DEHARBE: **Mali katekizam**, VI izd. (JS 40)	48	100.000
P. MATIJEVIĆ: **Božji pastir**, molitvenik	192	5.000
F. ZAGODA: **Sv. pismo N. zavjeta I** (II izd., JS 43)	304	20.000
A. MATASOVIĆ: **Crno kraljevstvo**, roman (KDR 92)	230	6.000
SIENKIEWICZ-BINIČKI: **Potop I** (KDR 93)	288	2.000
SIENKIEWICZ-BINIČKI: **Potop II** (KDR 94)	166	2.000
(ANDRIĆ-MOSKATELO): **Mala Mladost** 1940—41 (XI)	182	5.500
Kruh nebeski, XII izd.	520	20.000
M. LACH: **Život svetaca** (JS 1a)	64	20.000
Kruh nebeski, XIII izd.	520	25.000
BUTENKO-PAŠA: **Otkrića o boljševizmu** (JS 42)	32	18.000
F. ROŽIĆ: **Na njivi pučke prosvjete**	720	1.000
(J. ANDRIĆ): **Danica** za g. 1942.	160	35.000
M. BUDAK: **Vučja smrt**, prip.	120	28.000
M. LEHPAMER: **Seljak pred sudom**, pravne pouke	96	27.000
F. BINIČKI: **Moje tamnovanje**, uspomene	112	10.000
V. MANDEKIĆ: **Uljevito i predivno bilje**	104	10.000
J. ANDRIĆ: **Irska**	224	4.500
N. KORDIĆ: **Zemlja patnje i ponosa**, pjesme (KKP 2)	80	4.000
M. BLAŽIĆ: **Osnovne pojave života** (pučka biologija)	96	4.000
D. KUKALJ: **Izvori duhovnog života**, liturg.	112	4.200
SVENSSON-ŽIVKOVIĆ: **Nonni u mećavi** (KDDj 14)	40	5.000
D. KUKALJ: **Žrtva svete mise**, II izd. (JS 43)	36	10.000
(F. ROŽIĆ): **Jeronimsko svjetlo 1941** (IX)	40	1.800
(ANDRIĆ-LONČAR): **Naša Gospa Lurdska** 1941 (XIV)	206	8.000
(ANDRIĆ-MOSKATELO): **Obitelj** 1941 (XIII)	380	3.500
J. ANDRIĆ: **Apostol Hrvatske**, I izd. (JS 44)	40	30.000

1942.

M. LACH: **Život svetaca** za veljaču (JS 2a)	68	20.000
(F. ROŽIĆ): **Jeronimsko svjetlo 1942** (X)	36	1.800
R. HORVAT: **Hrvatski sabori** (JS 45)	36	20.000
J. ANDRIĆ: **Apostol Hrvatske**, II izd. (JS 46)	36	20.000
DEHARBE: **Mali katekizam**, VII izd. (JS 47)	52	100.000

J. BUTURAC: **Bl. Augustin Kažotić** (JS 48)	42	20.000
Kruh nebeski, 13a izd.	520	24.000
(K. MOSKATELO): **Mala Mladost** 1941—42 (XII)	182	5.500
P. MATIJEVIĆ: **Svijetom za srećom,** roman	200	1.000
J. ANDRIĆ: **Velika ljubav,** roman (KDR 99)	160	2.000
(ANDRIĆ-LONČAR): **Naša Gospa Lurdska** 1942 (XV)	90	6.500
(ANDRIĆ-MOSKATELO): **Obitelj** (XIV)	340	3.200
(J. ANDRIĆ): **Danica** 1943.	160	70.000
M. MAYER: **Slobodni grad,** pripovijest	128	27.000
V. MANDEKIĆ: **Temelji ratarstva**	112	27.000
A. ŽIVKOVIĆ: **Oče naš,** razmatranja o očenašu	96	10.000
B. ŠIROLA: **Hrvatska pjesmarica**	168	10.000
R. HORVAT: **Zagreb**	144	6.000
J. GOLUBIĆ: **Nauka o zvijezdama** (pučka astronomija)	96	6.000
SERTILLANGES-ŠARIĆ: **Isus,** razmatranja o Isusu	96	4.200
SIENKIEWICZ-BINIČKI: **Potop III** (KDR 95)	179	2.000
SIENKIEWICZ-BINIČKI: **Potop IV** (KDR 96)	176	2.000

1943.

M. LACH: **Život svetaca** za ožujak (JS 3a)	68	20.000
M. LACH: **Život svetaca** za travanj (JS 4a)	68	20.000
V. DEŽELIĆ sin: **Divlji oganj,** roman (KDR 100)	180	2.000
Kruh nebeski, 13b izd.	520	20.000
ANDERSEN: **Put male Sirene,** dječja prip. (KDDj 15)	48	2.000
(ANDRIĆ): **Danica** za god. 1944.	160	75.000
A. JAKŠIĆ: **Šana se udaje,** roman (KDR 101)	180	28.000
L. KATIĆ: **Tri najveća hrvatska kralja**	96	26.000
I. ŠMALJCELJ: **Govedarstvo**	128	10.000
R. KUPAREO: **Baraban,** roman (KDR 102)	114	11.900
(J. ANDRIĆ): **Sunčani vinograd,** zbornik hrv. kat. prip.	224	4.500
I. JURAS: **Širom svijeta** (zemljopis)	134	6.000
S. GRČIĆ: **Senjanin Ivan,** narodne pjesme	86	5.000
O. I. RADIĆ: **Marija,** razmatranja o životu B. D. M.	112	5.000
(ANDRIĆ-MOSKATELO): **Obitelj** 1943 (XV)	380	3.000
(F. ROŽIĆ): **Jeronimsko svjetlo** 1943 (XI)	28	1.800

1944.

DELLY-PAVLETIĆ: **Moj put do sreće,** roman (KDR 103)	132	2.600
I. DEGREL-SUDETA: **Čežnje,** za srednji glas i glasovir (»Obitelj« 1944, iza str. 14)	4	2.700
M. LACH: **Život svetaca** za svibanj (JS 5a)	64	20.000
ANDRIĆ-KOKIĆ: **Bačka,** za jedan glas i glasovir	4	2.200
FÉVAL-MOSKATELO: **Vitez Bijele Žene,** roman (KDR 104)	80	2.700
ZSIGRAY-NEORČIĆ: **Zvjezdano nebo,** roman (KDR 105)	160	2.500
DELLY-ANDRIĆ: **Dvorac kod crvenog potoka,** roman (KDR 106)	148	4.500
D. HREN: **Gospa Fatimska** (JS 49)	50	25.000
(ANDRIĆ): **Danica** za god. 1945.	160	50.000
L. KATIĆ: **Ubavo selo,** pripovijesti	96	29.000
DRAGANOVIĆ-BUTURAC: **Povijest Crkve u Hrvatskoj**	160	29.000
V. GRMOVIĆ: **Čardak,** pripovijest	112	12.500
V. KOVAČEVIĆ: **Korov ili drač**	88	11.500
A. KOKIĆ: **Obasjane brazde,** pjesme (KKP 3, u poslu)	—	—
Kruh nebeski, 13c izd.	520	25.000
(J. ANDRIĆ): **Obitelj** 1944 (XVI)	300	2.000
V. DEŽELIĆ sin: **Tisuću metara nad morem,** zapisi	212	2.500
LISINSKI-ZECHENTER: **Pjesan slovačka,** za glas i glasovir	4	2.000
V. LISINSKI: **Večer,** idila za orkestar	8	2.700
CEZNER-ANDRIĆ: **Domaćica u kuhinji,** V izd.	120	4.000
M. DELLY: **Dva srca,** II izd. (KDR 107)	176	—

1945.

SIENKIEWICZ-ŠIMČIK: **Quo vadis?** III izd.	520	—

1946.

Danica za g. 1946.	96	35.000
V. SIRONIĆ: **Istrančice,** Istarske narodne priče	64	13.500
F. ZAGODA: **Sveto pismo novoga zavjeta,** I dio: Evanđelja i Djela apostolska, III izd. (kompletno za Istru)	448	10.000

1947.

Danica, koledar za prostu godinu 1947.	128	50.000
MAURIAC-ANTONIĆ: **Život Isusov** (zajedničko izdanje Društva sv. Jeronima i Subotičke matice)	192	3.000
(P. LONČAR): **Gore srca** 1947 (II)	20	128.000

1948.

Danica, koledar za prestupnu godinu 1948.	160	110.000
HEFFLER-KORNFEIND: **Srednji kršćanski nauk**	128	60.000
Kruh nebeski, XIV izd.	704	27.500
(P. LONČAR): **Gore srca** 1948 (III)	148	1,605.110

1949.

KORNFEIND: **Slikovnica kršćanskoga nauka**	64	25.000
HEFFLER-KORNFEIND: **Mali kršćanski nauk**	64	25.000
Danica za g. 1949.	192	50.000
Spomen-slike za prvu svetu pričest	1	20.000
Mali kruh nebeski	256	25.000
Danica za g. 1950.	192	25.000
Katolički kalendar 1950 (zidni)	1	82.000
(P. LONČAR): **Gore srca** 1949 (IV)	152	572.000

1950.

Mali kruh nebeski	288	40.000
Danica za g. 1951.	128	30.000
Katolički kalendar 1951 (zidni)	1	200.000
(P. LONČAR): **Gore srca** 1950 (V)	216	540.000

1951.

Danica za g. 1952.	160	66.515
Mali kruh nebeski	312	196.826
HEFFLER-KORNFEIND: **Mali kršćanski nauk**	64	100.000
Spomen-slike za prvu svetu pričest	1	72.000
(P. LONČAR): **Gore srca** 1951 (VI)	172	426.000

1952.

Danica kalendar za prestupnu godinu 1952 **(zidni)**	1	30.000
»Danica« kalendar za prostu godinu 1953 **(zidni)**	1	200.000
(OBERŠKI-GRUNDLER): **Gore srca** 1952 (VII)	160	390.000

1953.

Danica za g. 1953.	160	66.850
Kalendar »Danica« 1954 (zidni)	1	250.000

1954.

Rimokatolički katekizam	64	100.000
Kalendar »Danica« 1955 (zidni)	1	50.000
Mala »Danica« (džepni kalendar za 1955)	16	50.000

1955.

Vrelo života, molitvenik	192	50.000
Kalendar »Danica« 1956 (zidni)	1	250.000

1956.

Katolički kalendar 1957 (zidni)	1	250.000

1957.

Katolički kalendar 1958 (zidni)	1	250.000

1958.

Katolički kalendar 1959 (zidni)	1	250.000
Kruh nebeski	384	50.000
B. MILANOVIĆ: **Oče naš,** molitvenik za mladež, VI izd.	64	100.000

1959.

Katolički kalendar 1960 (zidni)	1	250.000
HEFFLER-KORNFEIND-KOLAREK: **Kršćanski nauk** za katoličku mladež (a)	104	60.000
HEFFLER-KORNFEIND-KOLAREK: **Kršćanski nauk** za katoličku mladež (b)	104	30.000

1960.*

Katolički kalendar 1961 (zidni)	1	250.000
HEFFLER-KORNFEIND-KOLAREK: **Kršćanski nauk** za katoličku mladež (c)	104	40.000
J. OBERŠKI: **Biblijska povijest** Staroga i Novoga zavjeta	256	50.000

1961.

Izvor utjehe, molitvenik (s velikim slovima)	320	50.000
B. MILANOVIĆ: **Oče naš,** molitvenik za mladež, VII izd.	64	30.000
HEFFLER-KORNFEIND-KOLAREK: **Kršćanski nauk** za katoličku mladež (IV izd.)	104	70.000
J. OBERŠKI: **Biblijska povijest** Staroga i Novoga zavjeta (II izd.)	256	50.000
Katolički kalendar 1962 (zidni)	1	250.000

1962.

B. DUDA: **Evanđelje.** Život i nauka Isusa Krista Spasitelja svijeta	384	50.000
Izvor utjehe, molitvenik s velikim slovima, II izd.	320	20.000
Katolički kalendar 1963 (zidni)	1	325.000

1963.

Kruh nebeski	448	20.000
Izvor utjehe, III izdanje	320	20.000
V. DEŽELIĆ sin: **Sofiju odabra.** Pobožna priča o svetoj braći Ćirilu i Metodiju, II izd.	160	2.927
Katolički kalendar 1964 (zidni)	1	338.000
P. GRGEC: **Blaženi Augustin Kažotić i njegovo doba**	216	2.000
(I. ŠKREBLIN): **Bogoslovska smotra** 1963 (XXXIII)	328	3.303

1964.

G. ĐURAK: **Dječji molitvenik,** I izd.	128	50.000
G. ĐURAK: **Dječji molitvenik,** II izd. (bolji papir)	128	50.000
Kruh nebeski	448	18.050
Izvor utjehe, IV izdanje	320	30.000
HEFFLER-KORNFEIND-KOLAREK: **Mali kršćanski nauk,** I izd.	128	30.000
Katolički kalendar 1965 (zidni)	1	380.000
(J. KUNIČIĆ): **Bogoslovska smotra** 1964 (XXXIV)	328	3.750
Pacem in terris — Mir na zemlji. Encikličko pismo pape Ivana XXIII. Prilog »Bogoslovske smotre« br. 2, 1964, preveli: A. Benvin i J. Turčinović	32	5.000

1965.

Kruh nebeski, XVI izd.	448	30.000
HEFFLER-KORNFEIND-KOLAREK: **Mali kršćanski nauk,** II izd.	128	30.000
LELOTTE-BOŠNJAK: **Za tebe, mladiću.** Da se bolje ispovjediš	48	20.000
LELOTTE-BOŠNJAK: **Za tebe, djevojko.** Da se bolje ispovjediš	48	20.000
J. KUNIČIĆ: **Zrnca životne mudrosti**	96	1.710
Katolički kalendar 1966 (zidni)	1	463.000
(J. ANDRIĆ): **Katolički kalendar 1966** (knjiga)	200	31.000
HEFFLER-KORNFEIND-KOLAREK: **Srednji kršćanski nauk,** I izd.	132	20.000
(J. KUNIČIĆ): **Bogoslovska smotra 1965** (XXXV)	376	3.750
Misni priručnik za nedjelje i blagdane	96	6.500

1966.

Priručnik Rimskoga obrednika, I izd.	228	1.650
Sprovod iz Obrednika Zagrebačke nadbiskupije	64	1.210
Praefationes, versio croatica — **Predslovlja,** u hrvatskom prijevodu	122	3.800
HEFFLER-KORNFEIND-KOLAREK: **Mali kršćanski nauk,** IV izd.	128	20.000
T. KEMPENAC: **Nasljeduj Krista,** I izd.	444	6.000
Izvor utjehe, V izdanje	320	20.000
HEFFLER-KORNFEIND-KOLAREK: **Srednji kršćanski nauk,** II izd.	132	20.000
ĐURO SUDETA: **Molitve,** pjesme	64	3.100
Katolički kalendar 1967 (zidni)	1	510.000
(J. ANDRIĆ): **Katolički godišnjak — Danica 1967**	192	26.000
T. KEMPENAC: **Nasljeduj Krista,** II izd.	444	6.000
(J. KUNIČIĆ): **Bogoslovska smotra 1966** (XXXVI)	756	5.566

1967.

(T. ŠAGI-BUNIĆ): **SVECI — Kršćanska sadašnjost 1967** (8 brojeva)	576	42.328
PAPA PAVAO VI: **Populorum progressio.** Enciklika o razvitku naroda (Dokumenti 1)	48	10.225
Sekretarijat za nekršćane: **Nada koja je u nama.** Kratak prikaz katoličke vjere (D 2)	48	5.000
Sekretarijat za jedinstvo kršćana: **Ekumenski direktorij.** Smjernice za provođenje koncilskih zaključaka o ekumenizmu (D 3)	28	3.000
PAPA PAVAO VI: **Svećenički celibat —** Sacerdotalis caelibatus. Enciklika (D 4)	52	3.000
Sveta kongregacija obreda: **Uputa o štovanju euharistijskog misterija** (D 5)	60	3.000
Kruh nebeski, XVII izdanje	448	30.000
HEFFLER-KORNFEIND-KOLAREK: **Srednji kršćanski nauk,** III izd.	136	30.000
M. RADANOVIĆ: **Put, istina i život.** Uvod u kršćanski nauk za odrasle	48	10.000
Iv. Ev. ŠARIĆ: **Sveto pismo Novoga zavjeta**	464	5.000
A. ĐARMATI: **Na putovima vječnosti,** pjesme	32	1.400
M. RADANOVIĆ: **Svjedok sam Kristov**	30	10.000
P. VEŠARA: **Fatima.** 50. godišnjica Gospinih ukazanja (1917—1967)	168	10.000
JOURNET-BOŠNJAK: **Marija majka Crkve**	32	10.000
(J. KUNIČIĆ): **Bogoslovska smotra 1967** (XXXVII)	508	3.705
HEFFLER-KORNFEIND-KOLAREK: **Mali kršćanski nauk,** V izd.	128	30.000
LELOTTE-BOŠNJAK: **Mladež pred Bogom.** Upute i molitve da bolje služim Bogu i bližnjemu	260	6.000
B. MILANOVIĆ: **Oče naš.** Molitvenik za mladež, X izd.	68	25.000
Katolički kalendar 1968 (zidni)	1	496.000
F. KLOSTERMANN- Đ. FOGLAR: **Teze o laicima** (»Novi vidici« 1)	56	2.980

* Većina publikacija iz poratnog perioda nalazi se u ilustriranom katalogu HKD sv. Ćirila i Metoda koji je izdan 1969.

M. ŠVEL-GAMIRŠEK: **Priče za Sveu i Karen«** (»Lipa« 1)	120	3.835
(J. ANDRIĆ): **Katolički godišnjak 1968**	240	34.565
BRAGA-SALAČ: **Obredi svete mise**	132	2.060
A. JURAS-LJUBIĆ: **Zgode i nezgode Ciplića Njuškalića** (»Lipa« 2)	112	4.015

1968.

II vatikanski sabor: **Pastoralna konstitucija »Crkva u suvremenom svijetu« — »Gaudium et spes«** (D 7)	116	3.000
Belgijski biskupi: **Naša vjera u Isusa Krista** (D 8)	32	5.000
Sekretarijat za nekršćane: **Prema susretu religija** — Sugestije za dijalog (D 9)	52	2.065
II vatikanski sabor: **Deklaracija o kršćanskom odgoju** (D 11)	36	1.990
Njemački biskupi: **Pismo o naviještanju vjere** (D 14)	32	1.509
Talijanski biskupi: **Učiteljstvo i teologija u Crkvi** (D 16)	22	1.525
Meksički biskupi: **Pismo o razvoju i integraciji zemlje** (D 17)	46	1.550
PAPA PAVAO VI: **Humanae vitae — Enciklika o ispravnoj regulaciji poroda** (D 18)	32	7.135
A. M. CHARUE: **Doktrinarni problemi današnjice** (D 19)	40	1.487
PAPA PIO XII: **Divino afflante spiritu — Enciklika o unapređivanju studija Svetog pisma** (D 20)	48	1.500
Sekretarijat za one koji ne vjeruju: **Dijalog s onima koji ne vjeruju** (D 22)	24	1.525
(T. ŠAGI-BUNIĆ): **SVESCI — Kršćanska sadašnjost 1968** (br. 9—12)	364	17.329
(J. KUNIČIĆ): **Bogoslovska smotra 1968** (XXXVIII)	464	5.150
I. LONČAR: **Ženidba.** Kratka pouka za kršćanski život u braku	30	10.100
J. PENIĆ: **Razum i objava u Bogu**	276	2.100
T. SMERDEL: **Moji psalmi**, pjesme	64	1.035
MARULIĆ — Hrvatski književni zbornik. Povodom stote godišnjice osnutka Društva (1868—1968)	436	2.021
(S. KRČMAR): **MARULIĆ — Hrvatska književna revija 1968** (I), br. 1 i 2	192	3.105
(J. KAŠTELAN-B. DUDA): **BIBLIJA. Stari i Novi zavjet** (koedicija sa »Stvarnošću«)	XIV+934+368	20.000
Dođi Duše Sveti. Pobožnost na čast Duhu Svetom	14	10.200
J. LANG-D. HREN: **Slava Presvetoj Krvi Isusovoj**	56	4.950
A. JAKŠIĆ: **Pjesme o Sinu Čovječjem**	32	2.000
HEFFLER-KORNFEIND-KOLAREK: **Srednji kršćanski nauk**	136	28.933
M. VALIDŽIĆ: **Srce najveće Majke**	40	2.000
VLAINIĆ-BUTORAC: **Prirodno reguliranje poroda**	92	3.000
J. KUNIČIĆ: **Ljubav u službi života**	88	2.000
A. JAKŠIĆ: **Povratak u djetinjstvo,** pripovijetke (»Žetva« 1)	96	3.020
S. KRČMAR: **U zrcalu,** pripovijetke (»Žetva« 2)	100	2.040
J.-C. BARREAU — R. GRGEC: **Vjera jednog poganina** (»Novi vidici« 2)	64	3.000
L. WALLACE: **Ben Hur** (»Zlatno pero« 1)	252	5.980
F. L. BARCLAY: **Ružarij** (»Zlatno pero« 2)	224	5.000
A. ŠENOA: **Kletva** (»Zlatno pero« 3)	208	4.980
Katolički kalendar 1969 (zidni)	1	465.000
Katolički godišnjak 1969	224	27.220
J. RICOV: **Marabunta,** pjesme	110	2.030
A. JAKŠIĆ: **Neugasivi plamen** (»Romani« 1)	292	2.000
G. BERNANOS — S. SLAMNIG: **Dnevnik jednoga seoskog župnika** (»Romani« 2)	250	3.000

1969.

II vatikanski sabor: **Dekret o pastirskoj službi biskupa** (D 12)	32	1.470
II vatikanski sabor: **Dekret o službi i životu prezbitera** (D 15)	44	1.500
Obnova formacije za redovnički život (D 21)	40	2.500
I. BALENTOVIĆ: **Dječak i limena truba** (»Lipa« 3)	168	2.000
J. DANIÉLOU — R. GRGEC: **Osporavanja i svjedočenja** (»Novi vidici« 3)	64	1.970
G. ĐURAK: **Mali molitvenik**	104	29.676
(T. ŠAGI-BUNIĆ): **SVESCI — Kršćanska sadašnjost 1969** (br. 13)	96	4.500
Lj. MARAKOVIĆ: **Petar Preradović** (»Eseji i članci« 1)	92	1.570
HEFFLER-KORNFEIND-KOLAREK-FILIPAJ: **Katekizëm i vogël** (mali kršćanski nauk na šiptarskom jeziku)	136	10.000
(A. MILANOVIĆ): **Sveta Cecilija 1969** XXXIX), 1, 2, 3 i 4	128	6.970
(J. KUNIČIĆ): **Bogoslovska smotra 1969** (XXXIX), br. 1 i 2—3	320	3.420
(S. KRČMAR): **MARULIĆ — Hrvatska književna revija 1969** (II), br. 1, 2, 3 i 4	384	6.502
Katolički kalendar 1970 (zidni)	1	400.000
Katolički godišnjak 1970	224	30.000
M. ŠVEL-GAMIRŠEK: **Legende** (»Žetva« 3)	92	2.000
H. SIENKIEWICZ: **Quo vadis?** (»Zlatno pero« 4)	—	5.000
J. DANIÉLOU — R. GRGEC: **Vjera kroz vjekove i čovjek današnjice** (»Novi vidici« 4)	86	1.700

SADRŽAJ

SADRŽAJ

80